

OBEC HRABUŠICE

Obecný úrad Hrabušice, Hlavná ulica 171, 053 15 Hrabušice

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HRABUŠICE NA ROKY 2015 - 2020

Hrabušice, november 2015

Formulár č. Ú 7

Názov:	Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Hrabušice na roky 2015 – 2020
Územné vymedzenie:	Obec Hrabušice
Územný plán mesta schválený:	Áno
Dátum schválenia PHSR:	DD. MM. RRRR
Dátum platnosti:	od DD. MM. RRRR do DD. MM. RRRR
Verzia:	1.0
Publikovaný verejne:	DD. MM. RRRR

Obsah

Úvod	2
Analytická časť	3
A.I Analýza vnútorného prostredia	3
A.II Analýza vonkajšieho prostredia	28
A.III Zhodnotenie súčasného stavu územia	32
Zdroje informácií a vyhodnotenie realizácie opatrení predošlého PHSR	34
Strategická časť	36
Programová časť	46
Realizačná časť	57
Finančná časť	63
Záver	65
Prílohy PHSR	66
Povinné	67
Ostatné	

Úvod

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja (ďalej iba „PHSR“) obce/mesta spolu s územným plánom konkrétneho územia je základným a kľúčovým dokumentom pre riadenie samosprávy vychádzajúcim z poznania situácie a konkrétnych potrieb občanov, podnikateľov, záujmových skupín a ďalších subjektov v území, formuluje svoju predstavu o budúcnosti spolu s činnosťami a projektmi na jej zabezpečenie. PHSR sa spracováva na obdobie spravidla 7 rokov s dlhodobým výhľadom na 10 - 14 rokov. PHSR je výsledkom strategického plánovania.

V zmysle § 1 zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov obec je samostatný územný samosprávny a správny celok Slovenskej republiky; združuje osoby, ktoré majú na jej území trvalý pobyt. Obec Hrabušice je právnickou osobou, ktorá za podmienok ustanovených zákonom samostatne hospodári s vlastným majetkom a s vlastnými príjmami. Základnou úlohou obce pri výkone samosprávy je starostlivosť o všestranný rozvoj jej územia a o potreby jej obyvateľov. Obci pri výkone samosprávy možno ukladať povinnosti a obmedzenia len zákonom a na základe medzinárodnej zmluvy. Obec má právo združovať sa s inými obcami v záujme dosiahnutia spoločného prospechu. Vyššie citovaný zákon o obecnom zriadení definuje aj orgány obce.

Komplexná analýza súčasného stavu územia predmetného dokumentu *Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Hrabušice na roky 2015 – 2020* bola zostavená na základe informácií získaných z relevantných zdrojov, t. j. štatistických údajov (ŠÚ SR, RegDat, Infostat, MOŠ...), údajov Obecného úradu (OcÚ) Hrabušice a vlastných prieskumov. Používali sa overiteľné údaje (údajová základňa): štatistická klasifikácia ŠÚ SR, archívne údaje z OcÚ Hrabušice ako aj skúsenosti expertov. Číselné údaje uvádzané v tabuľkách, resp. v grafoch sú v časových radoch. Údaje o hospodárstve územia uvádzame v takej maximálne možnej detailnej úrovni, ako sú v súčasnosti štatistické dáta dostupné (do úrovne okresu, obce, resp. kraja) a zamerali sme sa aj na získavanie informácií a dát od všetkých miestnych aktérov vrátane podnikov.

Poslaním Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Hrabušice v novom programovacom období do roku 2020 je určiť prioritné smerovanie rozvoja obce vo všetkých strategických oblastiach, ktoré rozhodujúcim spôsobom vplývajú na kvalitu života obyvateľov a návštevníkov obce Hrabušice.

Dokument PHSR obce Hrabušice na roky 2015 - 2020 stanovuje vízie a strategické ciele, navrhuje konkrétne aktivity pre ich dosiahnutie, uvádza merateľné ukazovatele a určuje opatrenia v oblasti: vzdelávania, kultúry, športu, voľného času a mládeže, sociálnych služieb a zdravotníctva, bývania a služieb občanom, bezpečnosti a poriadku, marketingu, cestovného ruchu a ekonomického rozvoja, dopravy a technickej infraštruktúry, životného prostredia a činnosti samosprávy.

Zmluva o dielo na vypracovanie dokumentu ***Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Hrabušice na roky 2015 - 2020*** s externým spracovateľom bola obcou Hrabušice podpísaná v prvom štvrtroku 2015, predpokladaný termín dodania spracovaného dokumentu *Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Hrabušice na roky 2015 – 2020* je koniec novembra 2015.

Časť A - Analytická časť

Časť A.1 Analýza vnútorného prostredia

Prírodné pomery

Obec Hrabušice leží v juhozápadnej časti Hornádskej kotliny na jednom zo severných vstupov do Slovenského raja, ktorý ako zalesnená krajina zaberá takmer dve tretiny jej katastrálneho územia v južnej a juhozápadnej časti. Severná časť katastra obce je využívaná prevažne poľnohospodársky a leží na rovinatom až pahorkatinovom reliéfe Hornádskej kotliny. Vlastné zastavané územie obce Hrabušice leží prevažne v nadmorskej výške medzi 540 - 550 m n. m., okolitý zvlnený reliéf severne od zastavaného územia obce dosahuje najvyšší bod na kóte Hora (624,8 m n. m.), v južnej časti katastrálneho územia sa postupne dvíha severná časť morfológického celku Slovenský raj, kde hrebene dosahujú nadmorskú výšku od cca 650 do 1000 m n. m. (kóta 1 033,2 m n. m. v oblasti Malá poľana v juhovýchodnej časti katastra).

Rieka Hornád, ktorá preteká katastrálnym územím obce Hrabušice, pramení na východnom svahu masívu Kráľovej hole a preteká Slovenským rajom a Hornádskou kotlinou, Čiernou horou a Košickou kotlinou, kde prechádza jej tok na územie Maďarska. Medzi väčšie prítoky Hornádu patrí v katastri obce Hrabušice jeho ľavostranný prítok Hrabušický potok a pravostranný prítok vodný tok Veľká Biela voda, pritekajúca zo Slovenského raja. Nakoľko územie okresu Spišská Nová Ves nie je príliš bohaté na podzemné zdroje vody pre vodárenské využitie, preto sa okrem studní a prameňov využívajú ako povrchové vodné zdroje na zásobovanie obyvateľstva pitnou vodou aj povrchové vodné toky (napr. Veľká Biela voda).

Geologická stavba katastrálneho územia obce Hrabušice je podľa Atlasu krajiny SR (2002) rozdelená do dvoch vekovo i horninovým zložením rozdielnych geologických útvarov: v severnej časti (oblasť Hornádskej kotliny) sa vyskytujú horniny vrchnej kriedy a paleogénu vnútorných Karpát (pieskovce, vápnité ílovce – flyš; hutianske a zuberské súvrstvie), v páse na kontakte s karbonátmi Slovenského raja sa tiahne úzky pruh borovského súvrstvia (zlepence, pieskovce, vápence, brekcie). Vlastné územie Slovenského raja v katastri obce Hrabušice je budované prevažne mezozoikom vnútorných Karpát, ktoré v riešenom území zastupujú vápence (gutensteinské, steinalmské, wettersteinské, lokálne schreyeralmské, reiflinské) a dolomity (vek anis – karn) a tiež tmavosivé vápence (gutensteinské) a dolomity (wettersteinské, hlavné), ktoré majú datovaný vek stredný – vrchný trias.

V alúviu vodného toku Hornád sú usadené kvartérne sedimenty: prevažne nívne humózne hliny alebo hlinito-piesčité až štrkovito-piesčité hliny dolinných nív a piesky, piesčité štrky až piesky v terasách bez pokryvu. Z kvartérnych sedimentov sú na svahoch Hornádskej kotliny a okolitých vrchoch Slovenského raja zastúpené aj deluviálne sedimenty (hlinité, hlinito-piesčité, hlinito-kamenité, piesčito-kamenité až balvanovité svahoviny a sutiny) a eluviálno-deluviálne sedimenty (piesčité až kamenité hliny zvetralinových plášťov), prípadne sa vyskytujú proluviálne sedimenty (hlinité až hlinito-piesčité štrky s úlomkami hornín v náplavových kužeľoch bez pokryvu).

Z hľadiska inžinierskogeologickej rajonizácie prevažuje v katastrálnom území obce Hrabušice, v oblasti výskytu hornín vnútrokarpatského paleogénu, rajón flyšoidných hornín a rajón pieskovcov-zlepencových hornín, v oblasti karbonátov Slovenského raja rajón vápencovo-dolomitických hornín a rajón spevnených sedimentov vcelku hornín.

Z hľadiska základných typov erózo-denudačného reliéfu, v katastrálnom území obce Hrabušice má najväčšie zastúpenie v jeho severnej časti reliéf kotlinových pahorkatín, južná časť (Slovenský raj) predstavuje hornatinový reliéf.

Z hľadiska morfológicko-morfometrických typov reliéfu, v severnej časti katastrálneho územia je mapovaná mierne členitá pahorkatina, južná polovica katastrálneho územia v oblasti Slovenského raja má mapovaný vrchovinový reliéf (veľmi silne členitá vrchovina), najvyššie časti sú vyčlenené ako veľmi silne členitá nižšia hornatina.

Z hľadiska klimatického členenia zaraďujeme severnú, nižšie položenú časť katastrálneho územia obce Hrabušice a nižšie položených častí Hornádskej kotliny do klimatickej oblasti M2 - mierne teplej, do klimatického okrsku mierne teplého, mierne vlhkého, so studenou zimou, dolinového/kotlinového. Okolité podhorské a horské časti územia (najmä Slovenského raja) už spadajú do klimatickej oblasti C1 - chladnej, klimatického okrsku mierne chladného.

V **pôdnom kryte** prevládajú v alúviu toku Hornád a jeho väčších prítokov fluvizeme kultizemné, sprievodné fluvizeme glejové, modálne a kultizemné ľahké; z nekarbonátových aluviálnych sedimentov, na zvlnenej časti Hornádskej kotliny. Zamokrené rovinaté polohy Hornádskej kotliny, najmä vo východnej časti katastrálneho územia obce Hrabušice, vytvárajú vhodné podmienky pre vznik pseudoglejov (pseudogleje modálne, kultizemné a luvizemné nasýtené až kyslé; zo sprašových hĺn a svahovín) a organozemí (organozeme slatinné a slatinné glejové nasýtené až karbonátové; zo slatinných rašielín). Geologická stavba a reliéf Slovenského raja podmienili vývoj a vznik prevažne rendzín (rendziny a kambizeme rendzinové, sprievodné litozeme modálne karbonátové lokálne rendziny sutinové; zo zvetralín pevných karbonátových hornín).

Podľa **fytogeograficko-vegetačného členenia** spadá stredná a južná časť katastrálneho územia do bukovej zóny kryštálicko-druhohornej, oblasti Slovenský. Z hľadiska zastúpenia potenciálnej prirodzenej vegetácie v oblasti Slovenského raja sú, vzhľadom na rozmanité podmienky spôsobené najmä výškovou členitosťou a sklonom reliéfu, pomerne rôznorodé podmienky s výskytom viacerých lesných spoločenstiev na pomerne malej ploche územia:

- *bukové a jedľovo-bukové lesy* spoločenstva Dentario glandulosae-Fagetum (s výskytom druhov *Fagus sylvatica*, *Acer pseudoplatanus*, *Tilia cordata*, *Abies alba*, *Dentaria glandulosa*, *Dentaria enneaphyllos*);

- *bukové lesy na vápencových a dolomitových podložiach* spoločenstva Cephalanthero - Fagenion (s výskytom druhov *Fagus sylvatica*, *Pinus sylvestris*, *Lonicera xylosteum*, *Rhamnus cathartica*, *Laserpitium latifolium*, *Hordelymus europaeus*, *Cephalanthera damasonium*, *Cephalanthera rubra*);

- karpatské reliktné borovicové lesy spoločenstva Pulsatillo slavicae - Pinion (s výskytom druhov *Pinus sylvestris*, *Fagus sylvatica*, *Cotoneaster integerrimus*, *Sorbus aria*, *Berberis vulgaris*, *Sesleria albicans*, *Leontodon incanus*, *Hypocrepis comosa*, *Polygonatum odoratum*, *Coronilla coronata*, *Anthericum ramosum*);

- *jedľové a jedľovo-smrekové lesy* spoločenstva Abietion, Vaccinio-Abietenion (s prevahou druhového zastúpenia *Picea abies*, *Abies alba*, *Calamagrostis villosa*, *Listera cordata*, *Lycopodium annotinum*, *Homogyne alpina*, *Luzula sylvatica*, *Maianthemum bifolium*).

Lokálne vo vyššie uvedených lesných spoločenstvách je mapovaný aj výskyt smrekovca opadavého (*Larix decidua*) a tisa červeného (*Taxus baccata*).

Severná časť katastrálneho územia obce Hrabušice v oblasti Hornádskej kotliny patrí do ihličnatej zóny Hornádska kotlina, kde z potenciálnej vegetácie sú mapované nasledovné jednotky:

- *jelšové lesy na nivách podhorských a horských vodných tokov* spoločenstiev Alnetum glutinosae, Aegopodio-Alnetum glutinosae, Salicion triandrae p. p., Salicion eleagni (zastúpených druhmi *Alnus glutinosa*, *Alnus incana*, *Fraxinus excelsior*, *Salix fragilis*, *Prunus padus*, *Carpinus betulus*, *Aegopodium podagraria*, *Matteuccia struthiopteris*);

- *zmiešané listnato-ihličnaté lesy v severných karpatských kotlinách* spoločenstva Tilio - Carpinenion betuli (zastúpených druhmi *Tilia cordata*, *Quercus robur*, *Carpinus betulus*, *Picea abies*, *Pinus sylvestris*, *Sorbus aucuparia*);

- *dubové a cerovo-dubové lesy* spoločenstva Quercetum petraeae - cerris (zastúpených druhmi

Quercus cerris, Quercus petraea, Quercus dalechampii, Quercus pedunculiflora, Carex montana, Lembotropis nigricans, Vicia cassubica, Pulmonaria mollis, Poa angustifolia).

Vodný tok Hornád odvodňuje celú Hornádsku kotlinu a vodný tok Hrabušický potok odvádza povrchové vody zo severnej časti katastrálneho územia obce Hrabušice. Vybrané charakteristiky vodného toku Hornád a jeho pravostranného prítoku Veľká Biela voda v bližšom okolí obce Hrabušice uvádzajú tabuľky uvedené nižšie (zdroj: Hydroekologický plán (HEP) povodia Hornádu, 2002):

Tab.: Bilančné charakteristiky povodia toku Hornád

Tok - profil	Druh profilu	Plocha povodia A	Zrážky	Odtok	Rozdiel	Odtok koef. φ	Špecifický odtok q_a	Priemerný prietok Q_a
		km ²	Mm	mm	mm		l.s ⁻¹ km ²	m ³ .s ⁻¹
Hornád - Hranovnica	V,K	113,50	850	311	539	0,37	9,87	1,120
Hornád - Hrabušice	V,K	219,60	803	310	493	0,39	9,84	2,16
Veľká Biela voda - Hrabušice	V	40,17	878	448	430	0,51	14,19	0,57
Hornád - Smižany	V,K,B	333,04	807	329	478	0,41	10,42	3,47

Zdroj: Hydroekologický plán (HEP) povodia Hornádu, 2002

Tab.: Dlhodobé priemerné mesačné a ročné prietoky neovplyvnené v m³.s⁻¹ vodného toku Hornád v najbližších meraných profiloch/staniciach

Tok - stanica	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	Rok
Hornád - Hranovnica	1,040	1,020	0,860	0,834	1,400	1,960	1,500	1,390	1,150	0,733	0,605	0,942	1,120
Hornád - Hrabušice	2,164	1,872	1,439	1,519	2,706	3,660	2,935	2,658	2,288	1,760	1,232	1,626	2,160
V. Biela voda - Hrabušice	0,681	0,366	0,224	0,282	0,749	0,955	0,780	0,711	0,667	0,606	0,380	0,441	0,570
Hornád - Smižany	3,661	2,811	2,030	2,251	4,389	5,819	4,740	4,292	3,796	3,147	2,054	2,526	3,470

Zdroj: Hydroekologický plán (HEP) povodia Hornádu, 2002

Tab.: N – ročné maximálne prietoky v m³.s⁻¹ vodného toku Hornád v najbližších meraných profiloch/staniciach

Tok – profil	Plocha povodia km ²	1	2	5	10	20	50	100
Hornád – Hranovnica	113,50	13	20	34	46	63	90	113
Hornád - Hrabušice	219,60	24	36	58	77	103	142	175
Veľká Biela voda - Hrabušice	40,17	7,5	11,5	19	25	32,5	43	52
Hornád - Smižany	333,04	32,5	49,5	76	99	131	176	223

Zdroj: Hydroekologický plán (HEP) povodia Hornádu, 2002

Rieka Hornád pramení v Nízkych Tatrách na Jedlinskej v nadmorskej výške okolo 1 050 m n.m. Od svojho prameňa smeruje krátko severným smerom, pri obci Vikartovce už v Hornádskej kotline sa stáča východným smerom, preteká obcami Vikartovce, Spišské Bystré, Spišský Štiavnik a Betlanovce. Pri obci Hrabušice tok rieky Hornád vstupuje na územie Slovenského raja, preteká tzv. antecedentným údolím – Prielom Hornádu, ktorý bol vytvorený zarezávaním do tvrdého horninového podkladu počas postupného vyzdvihovania Slovenského raja. Pri obci Smižany toto územie opäť opúšťa a smeruje východným smerom už na území Hornádskej kotliny. Z jednotlivých prítokov v v katastrálnom území obce Hrabušice je hľadiska dĺžky toku i vodnosťou najvýznamnejší pravostranný prítok Veľká Biela voda.

Z hľadiska súčasnej **krajinnej štruktúry** a využívania územia výrazným špecifikom katastrálneho územia obce Hrabušice je výrazný podiel krajinných prvkov s výraznou ekostabilizačnou hodnotou. Z hľadiska zastúpenia prírodných prvkov a dôležitosti pri zachovaní ekologickej stability územia, najvýznamnejšie lesné pozemky zaberajú viac ako dve tretiny plochy katastrálneho územia obce (68,71 %) a trvalé trávne porasty viac ako desatinu takto vymedzeného územia (12,07%), čo spolu predstavuje cca 80 % plochy tohto územia. Nízke zastúpenie má orná

pôda zaberajúca iba 13,32 % plochy. Výrazným pozitívom z hľadiska stupňa antropickej záťaže na prírodné prostredie je nízke zastúpenie zastavaných plôch a ostatných plôch súhrnne zaberajúcich 4,97 % plochy. Zastúpenie ostatných krajinných prvkov (záhrady a ovocné sady, vodné plochy) je plošne iba málo významné.

Tab.: Úhrnné hodnoty druhov pozemkov v obci Hrabušice v roku 2014

Druh pozemku / výmera	Celková výmera	Orná pôda	Záhrady	Ovocné sady	Trvalé trávne porasty	Lesy	Vodné plochy	Zastavané plochy	Ostatné plochy
ha	4 088,6	544,7	18,7	0	493,4	2 809,2	19,4	87,8	115,3
%	100	13,32	0,46	0	12,07	68,71	0,47	2,15	2,82

Zdroj: Štatistický úrad SR

Prírodné dedičstvo a kultúrne pamiatky

V zmysle zákona NR SR č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov platí v katastrálnom území obce Hrabušice **I. až V. stupeň ochrany**, pričom sa priamo v takto vymedzenom území nachádzajú aj vyhlásené osobitne chránené územia veľkoplošné a maloplošné národného významu a európskeho významu sústavy NATURA 2000.

Podľa webovej stránky ŠOP SR sa **Národný park Slovenský raj** rozprestiera v severovýchodnej časti Slovenského rudohoria. Na prírodné hodnoty a krásy mimoriadne bohaté svojrázne územie s komplexom ihličnatých a listnatých lesov sa nachádza na pôvodne súvislej, eróziou rozbrázdenej plošine. Medzi typické fenomény krajiny patria náhorné planiny, hlboké kaňony, rokliny, vodopády, povrchové krasové javy a atraktívne podzemné priestory s kvapľovou a ľadovou výzdobou. Najvyšším bodom národného parku je Predná hoľa (1545 m n. m.). Najznámejšími roklinami sú Suchá Belá, Piecky, Sokol a Kyseľ s početnými vodopádmi. Zvyškami pôvodne plochého reliéfu sú náhorné planiny Glac, Geravy, Pelc a Skala. Geologicky prevládajú biele vápence, miestami i dolomity druhohôr. Nachádza sa tu takmer 200 jaskýň a priepastí, z ktorých je sprístupnená len Dobšinská ľadová jaskyňa. K zaujímavým geomorfologickým javom patrí aj 11 km dlhá prielomová dolina Hornádu. Prevažnú väčšinu územia pokrývajú lesy s prevládajúcimi vápencovými bučinami, ale aj pozmenenými smrečinami. Vyskytujú sa tu chránené rastliny - astra alpínska, horec jarný, jazyk jelení, kosatec bezlistý, šafrán Heuffelov, žltohlav európsky, karpatské endemity ako zvonček karpatský, večernica lesná, poniklec slovenský, glaciálne relikty ako napríklad jazyčník sibírsky, lomikameň vždyživý, dryádka osemľupienková a ďalšie. Bohatstvo fauny, zastúpené živočíchmi ako medveď, rys, orol krikľavý, sokol myšiar, výr skalný, bocian čierny a ďalšie, dopĺňa v roku 1963 vysadený kamzík vrchovský alpskej proveniencie z Jeseníkov, spôsobujúci škody na cenných rastlinných spoločenstvách.

Tab.: Národný park Slovenský raj v číslach

Názov	Výmera (v ha)	Výmera ochranného pásma (v ha)	Rok vyhlásenia, aktualizácie
NP Slovenský raj	19 763,0000	13 011,0000	1964 ako CHKO, 1988

Zdroj: ŠOP SR

Tab.: Maloplošné chránené územia v katastrálnom území obce Hrabušice

Názov	Kategória	Stupeň ochrany	Výmera [m ²]	Rok vyhlásenia	Spravujúci orgán
Kyseľ	NPR	5.	9 499 700	1964	ŠOP SR - S- NP Slovenský raj
Piecky	NPR	5.	2 449 300	1964	ŠOP SR - S- NP Slovenský raj
Prielom Hornádu	NPR	5.	2 904 900	1964	ŠOP SR - S- NP Slovenský raj

Sokol	NPR	5.	7 009 300	1964	ŠOP SR - S- NP Slovenský raj
Suchá Belá	NPR	5.	1 535 200	1964	ŠOP SR - S- NP Slovenský raj
Tri kopce	NPR	5.	2 462 300	1984	ŠOP SR - S- NP Slovenský raj

Zdroj: ŠOP SR

Chránené vtáčie územie Slovenský raj

Bolo vyhlásené vyhláškou MŽP SR č. 3/2011 Z. z. z 22. decembra 2010 (účinnosť nadobudla 15.1.2011), ktorou sa vyhlasuje Chránené vtáčie územie (CHVÚ) Slovenský raj na účel zabezpečenia priaznivého stavu biotopov druhov vtákov európskeho významu a biotopov sťahovavých druhov vtákov bociana čierneho, ďatľa čierneho, ďatľa trojprstého, jariabka hôrneho, kuvika vrabčieho, orla kriklavého, orla skalného, sokola sťahovavého, sovy dlhochvostej, tetra hlucháňa, tetra hoľniaka, včelára lesného, výra skalného a žlny sivej a zabezpečenia podmienok ich prežitia a rozmnožovania. Podľa § 2 predmetnej vyhlášky za činnosti, ktoré môžu mať negatívny vplyv na predmet ochrany chráneného vtáčieho územia, sa považuje vykonávanie mechanizovaných prác pri hospodárení v lese okrem ich vykonávania v súvislosti s plnením povinností pri ochrane lesa alebo vykonávanie rekultivácie pozemkov v blízkosti hniezda bociana čierneho a orla kriklavého od 1. apríla do 31. júla, orla skalného od 15. marca do 31. júla, sokola sťahovavého od 1. apríla do 30. júna, včelára lesného od 1. mája do 31. júla a výra skalného od 1. marca do 31. mája, ak tak určí obvodný úrad životného prostredia.

SKUEV0112 Slovenský raj:

Územie európskeho významu SKUEV0112 Slovenský raj má celkovú výmeru 16864,99 ha, v rámci predmetného chráneného územia sa nachádzajú tieto biotopy, ktoré sú predmetom ochrany:

[91E0*](#) Lužné vrbovo-topoľové a jelšové lesy

[3130](#) Oligotrofné a mezotrofné stojaté vody s vegetáciou tried Littorelletea uniflorae a /alebo Isoetes - Nannojuncetea

[3140](#) Oligotrofné až mezotrofné vody s bentickou vegetáciou chár

[3150](#) Prirodzené eutrofné a mezotrofné stojaté vody s vegetáciou plávajúcich a /alebo ponorených cievnatých rastlín typu Magnopotamion alebo Hydrocharition

[3260](#) Nížinné až horské vodné toky s vegetáciou zväzu Ranunculion fluitantis a Callitriche - Batrachion

[6110*](#) Pionierske porasty na plytkých karbonátových a bazických substrátoch zväzu Alysso - Sedion albi

[6190](#) Dealpínske trávinné - bylinné porasty

[6210](#) Suchomilné trávinné - bylinné a krovinné porasty na vápnom podloží (*dôležité stanovišťa Orchideaceae)

[6230*](#) Kvetnaté vysokohorské a horské psicové porasty na silikátovom substráte

[6430](#) Vlhkomilné vysokobylinné lemové spoločenstvá na poriečnych nivách od nížin do alpínskeho stupňa

[6510](#) Nížinné a podhorské kosné lúky

[6520](#) Horské kosné lúky

[7140](#) Prechodné rašeliniská a trasoviská

[7220*](#) Penovcové prameniská

[7230](#) Slatiny s vysokým obsahom báz

[8160*](#) Nespevnené karbonátové skalné sutiny montánneho až kolinného stupňa

[8210](#) Karbonátové skalné steny a svahy so štrbinovou vegetáciou

[8310](#) Nesprístupnené jaskynné útvary

[9110](#) Kyslomilné bukové lesy

- [9130](#) Bukové a jedľové kvetnaté lesy
[9140](#) Javorovo-bukové horské lesy
[9150](#) Vápnomilné bukové lesy
[9180*](#) Lipovo-javorové sutinové lesy
[9410](#) Horské smrekové lesy
[91D0*](#) Brezové, borovicové a smrekové lesy na rašeliniskách
[91Q0](#) Reliktné vápnomilné borovicové a smrekovcové lesy

SKUEV0290 Horný tok Hornádu:

Územie európskeho významu SKUEV0290 Horný tok Hornádu má celkovú výmeru 348,47 ha, v rámci chráneného územia sa nachádzajú tieto biotopy, ktoré sú predmetom ochrany:

- 91E0* Lužné vrbovo-topoľové a jelšové lesy
 6210 Suchomilné trávinné - bylinné a krovinné porasty na vápnitom podloží (*dôležité stanovišťa Orchideaceae)
 6430 Vlhkomilné vysokobylinné lemové spoločenstvá na poriečnych nivách od nížin do alpínskeho stupňa
 6510 Nížinné a podhorské kosné lúky
 7230 Slatiny s vysokým obsahom báz

Tab.: Chránené stromy v katastrálnom území obce Hrabušice

Ev. číslo	Názov	Slovenský názov taxónu	Vedecký názov taxónu	Kataster	Organizačný útvar ŠOP SR
S 500	Pagaštan v Hrabušiciach	pagaštan konský	Aesculus hippocastanum	Hrabušice	Správa NP Slovenský raj

Zdroj: ŠOP SR

V katastrálnom území obce Hrabušice nie je v rámci databázy ŠOP SR evidovaná žiadna národne, regionálne ani lokálne významná mokraď. V blízkosti katastrálneho územia obce Hrabušice v katastrálnom území obce Vydrník sa nachádza SKUEV0782 Vydrnícka slatina.

Z hľadiska **územného systému ekologickej stability (ÚSES)** je v rámci ÚPN VÚC Košického kraja v Slovenskom raji územie zahrňujúce lokality Prielom Hornádu, Kysel', Holý Kameň, Suchá Belá, Piecky, Sokol vyčlenené ako **provinciálne biocentrum**.

Provinciálne biocentrum

Národný park Slovenský raj

Výmera: cca 11 950 ha

Jadrová zóna: NPR Tri kopce

Nadmorská výška: 498 m n.m. - 1 270 m n.m.

Charakteristika:

Svojrázne krasové územie s veľmi členitým reliéfom, s rozsiahlymi planinami oddeleným hlbokými, úzkymi kaňonmi a roklinami s mnohými vodopádmi. Väčšinu územia tvoria lesné ekosystémy jedľovo-bukového stupňa, rokliny sú zaradené do chladnejšieho a vlhkejšieho smrekovo-bukovo-jedľového stupňa so zastúpením špecifických druhov rastlín a živočíchov.

Nelesné ekosystémy sú zastúpené fytocenózami lúk, pasienkov, mokradí a slatín, skalných biotopov. Na území rastie viac ako 900 druhov vyšších rastlín, vyše 300 druhov nižších rastlín. Živočíšna ríša je zastúpená typickými karpatskými druhmi živočíchov od bezstavovcov po veľké cicavce. Na území národného parku je vyhlásených 20 osobitne chránených území v kategóriách:

národná prírodná rezervácia, prírodná rezervácia, národná prírodná pamiatka, prírodná pamiatka, chránený areál. Národné prírodné rezervácie sú zároveň jadrami biocentier.

Nadregionálny biokoridor

Aggtelek – Stolica - Slovenský raj - Volovské vrchy (GNÚSES)

Regionálny biokoridor - hydrický

Rieka Hornád

Tab.: Rybárske revíry v katastrálnom území obce Hrabušice

Názov	Evidenčné číslo	Charakter	Účel	Užívateľ	Popis
Hornád č. 5	4-0670-4-1	Lososový - P	Lovný	SRZ	Čiastkové povodie rieky Hornád od železničného mosta pod Spišskou Novou Vsou po ústie potoka Teplično v obci Betlanovce

Z hľadiska súčasnej **krajinnej štruktúry** a využívania územia výrazným špecifikom katastrálneho územia obce Hrabušice je výrazný podiel krajinných prvkov s výraznou ekostabilizačnou hodnotou. Z hľadiska zastúpenia prírodných prvkov a dôležitosti pri zachovaní ekologickej stability územia najvýznamnejšie lesné pozemky zaberajú viac ako dve tretiny plochy katastrálneho územia obce (68,71 %) a trvalé trávne porasty viac ako desatinu takto vymedzeného územia (12,07%), čo spolu predstavuje cca 80 % plochy tohto územia. Nízke zastúpenie má orná pôda zaberajúca iba 13,32 % plochy. Výrazným pozitívom z hľadiska stupňa antropickej záťaže na prírodné prostredie má veľmi nízke zastúpenie zastavaných plôch a statných plôch súhrnne zaberajúcich 4,97 % plochy. Zastúpenie ostatných krajinných prvkov (záhrady a ovocné sady, vodné plochy) je plošne iba málo významné.

Tab.: Úhrnné hodnoty druhov pozemkov v obci Hrabušice v roku 2014

Druh pozemku / výmera	Celková výmera	Orná pôda	Záhrady	Ovocné sady	Trvalé trávne porasty	Lesy	Vodné plochy	Zastavané plochy	Ostatné plochy
ha	4 088,6	544,7	18,7	0	493,4	2 809,2	19,4	87,8	115,3
%	100	13,32	0,46	0	12,07	68,71	0,47	2,15	2,82

Zdroj: Štatistický úrad SR

V obci Hrabušice sú Pamiatkovým úradom SR evidované v Ústrednom zozname pamiatkového fondu (ÚZPF) nasledovné pamiatkové objekty (PO):

Tab.: Zoznam pamiatkových objektov evidovaných v Ústrednom zozname pamiatkového fondu v obci Hrabušice

č. ÚZPF	Adresa	Číslo orientačné	Názov NKP	Zaužívaný názov PO	Stavebno-technický stav	Vlastnícka forma	Vznik
1593	Hrabušice	0	HROB S NÁHROBNÍKMI	hrob padlých vojakov	dobrý	Samospráva miest a obcí	po r. 1950
2351	Hrabušice	466	DOM ĽUDOVÝ	ľudový dom	dobrý	Súkromné vlastníctvo občanov	1874
11389	Hrabušice	64	KÚRIA	Csákyovská kúria, r.k.fara	vyhovujúci	Vlastníctvo cirkvi a cirk. organizácií	17.st.
649	Hrabušice	370	KOSTOL	kostol sv. Vavrinca	vyhovujúci	Vlastníctvo cirkvi a cirk. organizácií	50.roky 13.st.

Zdroj: Pamiatkový úrad SR, 2015

Rizikové faktory

Vysoké radónové riziko sa v katastrálnom území obce Hrabušice neeviduje. Severná časť katastrálneho územia obce (Hornádska kotlina) spadá do **stredného radónového rizika** podľa objemovej aktivity ^{222}Rn v pôdnom vzduchu (zdroj: Atlas krajiny SR, 2002), jeho stredná a južná časť (oblasť Slovenského raja) má mapované **nízke radónové riziko**.

K rizikovým faktorom je potrebné v súčasnosti (s výhľadom do budúcnosti) zaradiť aj **klimatickú zmenu**. Podľa klimatológov častejšie ako doteraz budeme mať dlhšie obdobia s nízkymi úhrnmi zrážok a krátke obdobia s lejakmi. To znamená, že sa tu často vyskytnú súvislé obdobia sucha, na ktoré sa budeme musieť adaptovať vhodnými opatreniami.

Podľa servera SVP, š.p. – mapy **povodňového ohrozenia** a mapy **povodňového rizika** je pre obec Hrabušice uvedené potenciálne ohrozenie 22 obyvateľov obce, pričom záplavovou čiarou Q_{100} je ohrozená juhozápadná zastavaná časť územia obce (pri ceste na Betlanovce) v okolí rieky Hornád.

Demografické ukazovatele obce Hrabušice

K 31. 12. 2014 bolo Štatistickým úradom SR v obci Hrabušice evidovaných celkovo 2 436 obyvateľov.

Populačný vývoj v rokoch 2001 - 2014 v obci Hrabušice možno charakterizovať, s výnimkou roku 2013, trvalým miernym rastom počtu obyvateľov.

Tab.: Vývoj počtu obyvateľov a hustoty obyvateľstva v obci Hrabušice

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Počet obyvateľov spolu	2 164	2 202	2 222	2 249	2 255	2 261	2 288	2 322	2 375	2 388	2 393	2 416	2 402	2 436
Hustota obyvateľstva	52,92	53,85	54,34	55,00	55,15	55,29	55,96	56,79	58,08	58,40	58,52	59,08	58,74	59,57

Zdroj: Štatistický úrad SR

Pohlavnú štruktúru v rokoch 2001 - 2014 v obci Hrabušice možno charakterizovať predovšetkým rastom hodnôt početného zastúpenia, relatívne stabilnými hodnotami percentuálneho podielu mužov i žien a stále pretrvávajúcou veľmi miernou dominanciou žien na celkovom počte obyvateľov obce.

Tab.: Vývoj pohlavnej štruktúry obyvateľstva v obci Hrabušice

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Spolu	2 164	2 202	2 222	2 249	2 255	2 261	2 288	2 322	2 375	2 388	2 393	2 416	2 402	2 436
Muži	1 050	1 060	1 068	1 084	1 089	1 089	1 102	1 110	1 131	1 148	1 155	1 176	1 168	1 190
%	48,5	48,1	48,1	48,2	48,3	48,2	48,2	47,8	47,6	48,1	48,3	48,7	48,6	48,9
Ženy	1 114	1 142	1 154	1 165	1 166	1 172	1 186	1 212	1 244	1 240	1 238	1 240	1 234	1 246
%	51,5	51,9	51,9	51,8	51,7	51,8	51,8	52,2	52,4	51,9	51,7	51,3	51,4	51,1

Zdroj: Štatistický úrad SR

Z výsledkov porovnania **vekovej štruktúry obyvateľstva** k 31.12.2014 vyplýva, že podiel obyvateľstva **vo vekovej skupine 0 – 14** bol v obci Hrabušice nad úrovňou podielu tejto vekovej zložky dosiahnutého v rámci okresu Spišská Nová Ves a výrazne nad úrovňou podielov tejto vekovej zložky v rámci Košického kraja i v rámci Slovenskej republiky.

Podiel obyvateľstva **vo vekovej skupine 15 – 64** bol v obci Hrabušice pod úrovňou podielu tejto vekovej zložky dosiahnutého v rámci okresu Spišská Nová Ves a rovnako pod úrovňou podielov v rámci Košického kraja i v rámci Slovenskej republiky.

Podiel obyvateľstva **vo vekovej skupine nad 65 rokov** bol v obci Hrabušice na úrovni podielu tejto vekovej zložky dosiahnutého v rámci okresu Spišská Nová Ves a mierne pod úrovňou podielu tejto vekovej zložky v rámci Košického kraja i Slovenskej republiky.

Tab.: Veková štruktúra obyvateľov v základných vekových kategóriách v obci Hrabušice k 31.12. 2014

Veková kategória		0 – 14	15 - 64	65+
Obec Hrabušice	Počet	589	1 578	269
	%	24,18	64,78	11,04
Okres Spišská Nová Ves	Počet	20 101	67 814	10 594
	%	20,33	68,59	11,08
Košický kraj	%	17,19	70,00	12,81
SR	%	15,3	70,9	13,7

Zdroj: Štatistický úrad SR

Vekovú štruktúru vo vybraných vekových kategóriách možno charakterizovať:

- vysokým početným zastúpením (225 osôb) i percentuálnym podielom (9,2 %), v časovom horizonte spracovania PHSR, preddôchodkových a čiastočne dôchodkových vekových kategórií 55 – 59 a 60 – 64 rokov, čo predstavuje riziko zníženia kúpnej sily obyvateľstva v nasledujúcich rokoch,
- veľmi vysokým početným zastúpením (243 osôb) i percentuálnym podielom (9,9 %), v časovom horizonte spracovania PHSR, predškolských vekových kategórií, čo môže vytvárať dodatočný tlak na zvyšovanie kapacity školských zariadení na území obce,
- nie príliš vysokým početným zastúpením (147 osôb) i percentuálnym podielom (6,0 %), v časovom horizonte spracovania PHSR, stredoškolských vekových kategórií s možnosťou pokračovania štúdia na vysokých školách resp. nástupom do zamestnania

Tab.: Veková štruktúra obyvateľov vo vybraných vekových kategóriách v obci Hrabušice v roku 2014

Veková kategória	0 - 2	3 – 5	6 – 14	15 - 19	20 - 54	55 - 59	60 – 64	65+
Počet obyvateľov	120	123	346	147	1 206	118	107	269
%	4,9	5,0	14,2	6,0	49,5	4,8	4,4	11,0

Zdroj: Štatistický úrad SR

Početné zastúpenie vekovej skupiny 0 – 4 roky v rokoch 2001 - 2014 v obci Hrabušice možno charakterizovať kolísavými hodnotami so stabilizovaním situácie v priebehu rokov 2013 – 2014.

Tab.: Vývoj početného zastúpenia vekovej skupiny 0 – 4 rokov v obci Hrabušice

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Počet	162	165	169	184	197	194	195	209	221	212	215	210	198	196

Zdroj: ŠÚ SR

So stavom a vývojom vekovej štruktúry obyvateľstva bezprostredne súvisia hodnoty priemerného veku, indexu starnutia a indexu ekonomického zaťaženia. Pri porovnaní hodnôt vybraných ukazovateľov veku, v prípade mužov a žien sa prejavujú minimálne resp. nevýrazné rozdiely dosiahnutých hodnôt mediánového veku resp. priemerného veku, ale už veľmi výrazné rozdiely dosiahnutých hodnôt indexu starnutia.

Tab.: Vybrané ukazovatele veku v obci Hrabušice v roku 2014

Skupiny	Priemerný vek	Mediánový vek	Index starnutia	Index ekonomického zaťaženia
Muži	33,18	31,60	34,19	54,55
Ženy	35,40	31,70	58,70	54,21
Obyvateľstvo spolu	34,42	31,60	45,67	54,37

Zdroj: Štatistický úrad SR

Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva - Úroveň dosiahnutého vzdelania je mimoriadne dôležitou podmienkou pri uplatnení na trhu práce, pričom vo všeobecnosti vyššia úroveň znamená podstatne vyššiu šancu na spoločenské uplatnenie. Nevýhodou samotnej obce Hrabušice je viac ako tretinový podiel obyvateľov so základným vzdelaním resp. bez vzdelania i relatívne nízky podiel obyvateľov s vysokoškolským vzdelaním, úplným stredným odborným vzdelaním i úplným stredným učňovským vzdelaním (s maturitou).

Tab.: Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva obce Hrabušice k 26.5.2011

	Spolu (počet)	Spolu (%)
Základné	637	26,8
Učňovské (bez maturity)	323	13,6
Stredné odborné (bez maturity)	162	6,8
Úplné stredné učňovské (s maturitou)	71	3,0
Úplné stredné odborné (s maturitou)	358	15,1
Úplné stredné všeobecné	46	1,9
Vyššie	19	0,8
Vysokoškolské spolu	262	11,0
- vysokoškolské bakalárske	75	3,2
- vysokoškolské magisterské, inžinierske, doktorské	181	7,5
- doktorandské	6	0,3
Ostatní bez udania školského vzdelania	26	1,1
Ostatní bez školského vzdelania	295	12,4
Počet obyvateľov spolu	2 378	100

Zdroj: Štatistický úrad SR, SODB 2011

V **národnostnej štruktúre** obce Hrabušice veľmi výrazne dominujú obyvatelia slovenskej národnosti. Ostatné národnosti, s výnimkou rómskej národnosti, majú z hľadiska svojho početného zastúpenia i percentuálneho podielu ostatných národností iba veľmi okrajový význam.

Tab.: Národnostná štruktúra obyvateľstva obce Hrabušice k 26.5.2011

Národnosť	Počet	%
slovenská	2 229	96,68
maďarská	0	0
rómska	90	3,78
rusínska	1	0,04
ukrajinská	2	0,08
česká	3	0,12
nemecká	0	0
poľská	0	0
chorvátska	0	0
srbská	0	0
ruská	0	0
židovská	0	0
moravská	0	0
bulharská	0	0
ostatná	0	0
nezistená	53	2,23

Zdroj: Štatistický úrad SR, SODB 2011

Štruktúra obyvateľstva podľa materinského jazyka používaného v domácnosti v obci Hrabušice v podstatnej miere kopíruje národnostnú štruktúru obyvateľstva, s výnimkou výrazne vyššieho početného zastúpenia obyvateľov s rómskym materinským jazykom oproti početnému zastúpeniu obyvateľov rómskej národnosti (588:90) a naopak výrazne nižšieho početného zastúpenia obyvateľov so slovenským materinským jazykom oproti početnému zastúpeniu obyvateľov tejto národnosti (1665:2229). Hodnovernosť údajov je v tomto prípade čiastočne znížená relatívne vysokým počtom i percentuálnym podielom obyvateľov s nezisteným materinským jazykom.

Tab.: Štruktúra obyvateľstva podľa materinského jazyka v obci Hrabušice k 26.5.2011

Materinský jazyk	Počet	%
slovenský	1 665	70,02
maďarský	2	0,08
rómsky	588	24,7
rusínsky	2	0,08
ukrajinský	1	0,04
český	4	0,17
nemecký	0	0
poľský	0	0
chorvátsky	0	0
jidiš	0	0

bulharský	0	0
ostatný	0	0
nezistený	116	4,88

Zdroj: Štatistický úrad SR, SODB 2011

V štruktúre obyvateľstva podľa náboženského vyznania v obci Hrabušice výrazne dominujú veriaci Rímskokatolíckej cirkvi, významnejšie sú početne zastúpení obyvatelia bez vyznania. Veriaci ostatných náboženských vyznaní majú z hľadiska svojho početného zastúpenia i percentuálneho podielu iba veľmi okrajový význam. Hodnovernosť údajov je čiastočne znížená relatívne vysokým počtom i percentuálnym podielom obyvateľov s nezisteným náboženským vyznaním.

Tab.: Štruktúra obyvateľstva podľa náboženského vyznania v obci Hrabušice k 26.5.2011

Náboženské vyznanie	Počet	%
Rímskokatolícka cirkev	2 108	88,64
Gréckokatolícka cirkev	15	0,63
Pravoslávna cirkev	6	0,25
Evanjelická cirkev augsburského vyznania	27	1,14
Reformovaná kresťanská cirkev	0	0
Náboženská spoločnosť Svedkovia Jehovovi	1	0,04
Evanjelická cirkev metodistická	1	0,04
Kresťanské zbory	14	0,59
Apoštolská cirkev	0	0
Bratská jednota baptistov	0	0
Cirkev adventistov siedmeho dňa	1	0,04
Cirkev bratská	2	0,08
Ústredný zväz židovských náboženských obcí	0	0
Starokatolícka cirkev	0	0
Cirkev československá husitská	1	0,04
Novoapoštolská cirkev	0	0
Bahájske spoločenstvo	0	0
Cirkev Ježiša Krista svätých neskorších dní	0	0
Iné	0	0
Bez vyznania	106	4,46
Nezistené	96	4,04

Zdroj: Štatistický úrad SR, SODB 2011

Pohyb obyvateľstva v rokoch 2001 - 2014 v obci Hrabušice možno charakterizovať predovšetkým ako trvalý rast, pri ktorom obec, aj keď iba mierne, ale dlhodobo získava svojich obyvateľov. Prirodzený prírastok mierne kolíše ale v žiadnom zo sledovaných rokov nepresiahol maximálnu kladnú hodnotu cez 31 obyvateľov a minimálnu kladnú hodnotu menej ako 12 obyvateľov. Rovnako je situácia charakterizovaná dlhodobo pretrvávajúcimi kolísajúcimi, kladnými i zápornými, hodnotami migračného prírastku, čo hodnotu celkového prírastku udržiava, s výnimkou roku 2013, neustále v kladných číslach. Za posledných 14 rokov tak dosiahla obec Hrabušice prirodzený prírastok 314 obyvateľov, migračné saldo -4 obyvateľov a celkovo tak získala 310

obyvateľov, čo poukazuje na priaznivý demografický trend a nepredstavuje, pri svojom pokračovaní, nebezpečenstvo pre ďalší ekonomický a sociálny rozvoj obce.

Tab.: Pohyb obyvateľstva v obci Hrabušice

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Narodení	31	36	37	46	41	35	40	47	50	37	43	40	39	44
Zomrelí	9	20	11	17	18	15	20	24	18	12	12	23	26	26
Prirodzený prírastok	22	16	26	29	23	20	20	23	32	25	31	17	12	18
Hrubá miera prirodzeného prírastku (‰)	10,09	7,34	11,74	12,95	10,23	8,90	8,90	10,23	13,59	10,47	13,02	7,07	4,98	7,44
Pristaňovanie	37	27	27	23	10	18	34	39	44	12	13	26	14	40
Vystaňovanie	26	19	33	25	27	32	27	28	23	24	20	20	40	24
Migračné saldo	11	8	-6	-2	-17	-14	7	11	21	-12	-7	6	-26	16
Celkový prírastok	33	24	20	27	6	6	27	34	53	13	24	23	-14	34
Hrubá miera celkového prírastku (‰)	15,14	11,01	9,03	12,05	2,67	2,67	11,86	14,83	22,51	5,44	10,08	9,57	-5,81	14,06

Zdroj: Štatistický úrad SR

Sobášnosť a rozvodovosť v rokoch 2001 - 2014 v obci Hrabušice možno charakterizovať stabilizovanými hodnotami v rámci dlhodobého trendu. Priaznivou skutočnosťou je trvale vyšší počet sobášov ako rozvodov. Za posledných 14 rokov sa tak v obci Hrabušice uskutočnilo 189 sobášov a iba 31 rozvodov. Priemerný index rozvodovosti je za celé toto obdobie 16,40 %.

Tab.: Sobášnosť a rozvodovosť v obci Hrabušice

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Sobáše	15	8	25	13	15	17	21	17	10	7	12	7	8	14
Rozvody	0	2	2	1	2	4	2	2	3	2	0	6	1	4
Index rozvodovosti (%)	0	25,0	8	7,7	13,3	23,5	9,5	11,8	30,0	28,6	0	85,7	12,5	28,6

Zdroj: Štatistický úrad SR

Základná sieťová infraštruktúra obce Hrabušice

Cestné komunikácie

Najvýznamnejšou cestnou komunikáciou, prechádzajúcou zastavaným územím obce Hrabušice, je cesta III/3227 (bývalá cesta III/536014) Spišský Štvrtok – Hrabušice – Hrabušická Píla – Stratená (križovatka cesta I/67). Na túto cestu je v centre obce napojená cesta III/3071 (bývalá cesta III/018159) Hrabušice – Vydrník – križovatka cesta III/3068 (bývalá cesta 018156). Cestnú sieť dopĺňa cesta III/3068 (bývalá cesta 018156) križovatka cesta III/3227 (bývalá cesta III/536014) – Betlanovce – Hôrka (križovatka cesta I/18).

Sieť miestnych komunikácií má na viacerých úsekoch havarijný stav povrchov komunikácií s naliehavou potrebou ich rekonštrukcie a to predovšetkým Tomášovská cesta a úsek od kostola k areálu poľnohospodárskeho družstva.

Rovnako je potrebná rekonštrukcia viacerých úsekov poľných ciest a to prioritne v úseku prechádzajúcom okolo areálu poľnohospodárskeho družstva.

Výrazným problémom sú **chýbajúce chodníky pre peších v obci i chýbajúci chodník pre peších z centra obce do rekreačného strediska Podlesok**. Jediné vybudované chodníky v obci sa nachádzajú na Obchodnej ulici a v úseku od kostola k cintorínu.

Železnice

Obec Hrabušice **nie je napojená na systém celoštátnej železničnej dopravy**. Najbližšia trasa elektrifikovanej dvojkoľajnej železničnej trate medzinárodného významu **č. 180 Žilina – Košice** prechádza katastrálnymi územiami susedných obcí Letanovce a Vydrník.

Najbližšia železničná stanica je situovaná **v susednej obci Vydrník**.

Zásobovanie vodou

Obec Hrabušice má vybudovaný verejný vodovod. Zdrojom pitnej vody pre obec je Spišský skupinový vodovod (SSV) - prívodný vodovodný rad z ÚV Veľká Biela Voda do vodojemu Hrabušice a prívodný vodovodný rad z Liptovskej Tepličky do vodojemu Hrabušice s celkovým odoberaným množstvom 3,6 l/s. Hrabušice v súčasnosti majú vodovodnou sieťou pokrytú celú obec. V súčasnom období je obec zásobovaná priamo z vodovodného potrubia za vodojemom 2 x 650 m³.

Tab.: Vývoj spotreby pitnej vody v obci Hrabušice

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Spotreba pitnej vody spolu	17	32	33	30	32	32	32	38	42	38	41	43	41
Spotreba pitnej vody pre domácnosti	14	29	32	27	30	30	30	33	36	33	33	38	38

Zdroj: Štatistický úrad SR

Tab.: Zoznam využívaných vodných zdrojov na zásobovanie pitnou vodou v katastrálnom území obce Hrabušice

Vodovod	Vodný zdroj	Druh	Katastrálne územie	Výdatnosť (l/s)	Výdatnosť po úprave (l/s)
Spišský	Veľká Biela Voda	Povrchový odber	Hrabušice	50,0	30,0

Zdroj: PVPS

Poznámka: V čase sucha znížená výdatnosť vodného zdroja

V rámci projektu Rozšírenie vodných zdrojov pre Spišskú Novú Ves sa plánuje Modernizácia úpravne vody Veľká Biela voda a vybudovanie nových podzemných zdrojov pitnej vody pre Spišskú vodárenskú sústavu v oblasti **Hrabušice – Píla** s výdatnosťou 50 l/s.

Odkanalizovanie a čistenie odpadových vôd

Obec Hrabušice má vybudovanú gravitačnú verejnú kanalizačnú sieť priemeru DN 250 - 300 z PVC, objekty nenapojené na verejnú kanalizáciu majú k dispozícii žumpy a suché WC. Na verejnú kanalizáciu je napojených cca 2 340 obyvateľov obce. Obec nemá vybudovanú dažďovú kanalizáciu. Odpadové vody sú odvedené do mechanicko – biologickej ČOV typu ECOFLUID, situovanej v južnej časti obce, v blízkosti toku rieky Hornád. Vlastníkom verejnej kanalizácie a ČOV je obec Hrabušice, prevádzkovateľom verejnej kanalizácie a ČOV je firma PROX T.E.C. Poprad.

V súčasnosti prebieha **rekonštrukcia ČOV**. V celej obci je **potrebné realizovať rekonštrukciu vodovodného a kanalizačného potrubia**.

Tab.: Počet prípojok kanalizačnej siete v obci Hrabušice

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Počet kanalizačných prípojok	223	280	294	453	453	414	414	414	414	559	524	385	385

Zdroj: Štatistický úrad SR

Zásobovanie elektrickou energiou

Obec Hrabušice je zásobovaná elektrickou energiou z elektrickej stanice VVN/VN Spišská Nová Ves s inštalovaným výkonom 2 x 40 MVA + 1 x 25 MVA. Severnou časťou katastrálneho územia obce prechádzajú trasy prenosového vedenia VVN V407 na úrovni 400 kV, V273 na úrovni 220 kV a dve vedenia na úrovni 110 kV. Prevádzku energetických zariadení na území obce zabezpečuje Východoslovenská energetika, a.s., Košice. Rozvod 22 kV je väčšinou káblový ukončený murovanými alebo stožiarovými transformačnými stanicami.

V obci je verejné osvetlenie vzdušné: Sieť: 3/PEN AC 400/230V, 50Hz, TN-C-S.

Zásobovanie plynom

Zdrojom **plynu** pre obec Hrabušice je jestvujúci VTL plynovod Drienovská Nová Ves - Tatranská Štrba. Obec je napájaná VTL prípojkou DN 80 PN 40 s celkovou dĺžkou cca 1600 m. Obec Hrabušice je **plne plynofikovaná**, pričom jeho obyvatelia sú zásobovaní zemným plynom naftovým z rozvodnej STL alebo NTL siete.

Zásobovanie teplom

V obci Hrabušice sa uplatňuje **individuálne vykurovanie z lokálnych domových kotolní**.

IT infraštruktúra

Turistické informačné centrum Hrabušice, okrem iných služieb pre obyvateľov obce i turistických návštevníkov, ponúka aj **prístup k internetu**.

Ekonomická aktivita obyvateľstva

Z hľadiska ekonomickej aktivity v meste Hrabušice je možné konštatovať prakticky vyššie hodnoty podielu ekonomicky aktívnych oproti podielu neaktívnych osôb na celkovom počte obyvateľov. Negatívnou skutočnosťou je iba niečo viac ako dvojpäťtinový podiel pracujúceho obyvateľstva v roku 2011.

Tab.: Ekonomická aktivita obyvateľstva v obci Hrabušice k 26.5.2011

	Počet	%
Trvalo bývajúce obyvateľstvo spolu	2 378	100
Pracujúci (okrem dôchodcov)	567	23,84
Pracujúci dôchodcovia	30	1,26
Osoby na materskej dovolenke	6	0,25
Osoby na rodičovskej dovolenky	117	4,92
Nezamestnaní	393	16,53

Študenti stredných škôl	93	3,91
Študenti vysokých škôl	46	1,93
Osoby v domácnosti	9	0,38
Dôchodcovia	389	16,36
Príjemcovia kapitálových príjmov	1	0,04
Deti do 16 rokov(narodení po 20.5.1995)	569	23,93
Iná	19	0,80
Nezistená	139	5,85
Z toho ekonomicky aktívni	996	41,88

Zdroj: Štatistický úrad SR, SODB 2011

Ekonomická štruktúra

V ekonomickej štruktúre obyvateľstva obce výrazne dominuje početné zastúpenie živnostníkov pred právnickými osobami, pričom od roku 2011 možno pozorovať výrazný nárast počtu právnických osôb. Početné zastúpenie slobodných povolání a samostatne hospodáriacich roľníkov zostáva v uplynulých piatich rokoch prakticky bez výrazných zmien.

Tab.: Ekonomická štruktúra obyvateľstva v obci Hrabušice

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Živnostníci	131	138	156	172	192	183	184	186	171	180	179
Slobodné povolania	5	4	4	4	4	3	3	3	3	3	3
Samostatne hospodáriaci roľníci	13	13	14	10	8	7	7	7	7	6	7
Právnické osoby spolu	21	23	25	28	30	32	35	41	43	45	52

Zdroj: Štatistický úrad SR

V štruktúre právnických osôb podľa ziskovosti možno pozorovať stabilný nárast počtu ziskových i neziskových právnických osôb.

Tab.: Štruktúra právnických osôb podľa ziskovosti v obci Hrabušice

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Právnické osoby ziskové	11	10	12	13	14	16	17	21	23	23	27
Právnické osoby neziskové	10	13	13	15	16	16	18	20	20	22	25

Zdroj: Štatistický úrad SR

Zamestnanosť

Najväčším zamestnávateľom v obci Hrabušice sú (viď. Formulár A4).

Významným poskytovateľom pracovných príležitostí je aj samospráva Hrabušice (Základná škola s materskou školou, Obecný úrad).

Významným poskytovateľom pracovných príležitostí blízkom okolí je okresné mesto Spišská Nová Ves (materské školy a základné školy na území mesta, Mestský úrad a pod.), a rovnako i ďalšie subjekty verejnej správy (Okresný úrad, Okresný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny a pod.).

V samotnej obci Hrabušice sa nachádza iba málo pracovných príležitostí, čoho následkom je vysoká odchádzka do zamestnania mimo miesto trvalého bydliska prakticky vo všetkých odvetviach hospodárstva.

Obyvateľstvo obce Hrabušice odchádza za prácou do mesta Poprad (25,7 %), do okresného mesta Spišská Nová Ves (24,5 %), do ostatných obcí mimo okres Spišská Nová Ves (23,3 %), do zahraničia (17,4 %), do mesta Svit (5,1 %) a do ostatných obcí v okrese Spišská Nová Ves (4,0 %).

Tab.: Bývajúce obyvateľstvo ekonomicky aktívne odchádzajúce do zamestnania podľa odvetvia ekonomickej činnosti a podľa obce odchádzky a obce dochádzky

Obec odchádzky / obec dochádzky	Spolu	V tom odvetvie ekonomickej činnosti							Denná dochádzka spolu
		Pôdohos- podárstvo	Priemysel	Stavebníctvo	Doprava a spoje	Obchod, hotely, reštaurácie	Verejná správa, školsťvo, zdravotníctvo	Ostatné a nezistené	
OBEC HRABUŠICE									
Spišská Nová Ves	62	2	16	5	2	10	15	12	49
Ostatné obce v okrese	10	1	0	0	0	3	4	2	8
Odchádzajúci v rámci okresu spolu	72	3	16	5	2	13	19	14	57
Poprad	65	0	26	1	9	7	13	9	39
Svit	13	0	8	1	0	2	0	2	11
Ostatné obce mimo okres	59	6	6	4	7	11	14	11	32
Odchádzajúci do iných okresov spolu	137	6	40	6	16	20	27	22	82
Odchádzajúci do zahraničia	44	1	3	7	5	10	9	9	15
Úhrn odchádzajúcich za obec	253	10	59	18	23	43	55	45	154

Zdroj: Štatistický úrad SR, SODB 2011

V odchádzke do zamestnania z obce Hrabušice dominujú muži s viac ako trojpäťtinovým podielom na celkovom počte.

Tab.: Odchádzka do zamestnania z obce Hrabušice

	Muži	Ženy	Spolu
Počet	154	99	253
%	60,87	39,13	100

Zdroj: Štatistický úrad SR, SODB 2011

Dochádzka za prácou do obce Hrabušice je z hľadiska početnosti významná, pričom v jej rámci sú zastúpení dochádzajúci z ostatných obcí mimo okres Spišská Nová Ves (32,0 %), z okresného mesta Spišská Nová Ves (25,0 %), z obce Spišský Štvrtok (16,0 %), z ostatných obcí okresu Spišská Nová Ves (14%) a zo susednej obce Betlanovce (13,0 %).

Tab.: Bývajúce obyvateľstvo ekonomicky aktívne dochádzajúce do zamestnania podľa odvetvia ekonomickej činnosti a podľa obce dochádzky a obce odchádzky

Obec dochádzky / obec dochádzky	Spolu	V tom odvetvie ekonomickej činnosti							Denná dochádzka spolu
		Pôdohos- podárstvo	Priemysel	Stavebníctvo	Doprava a spoje	Obchod, hotely, reštaurácie	Verejná správa, školstvo, zdravotníctvo	Ostatné a nezistené	
OBEC HRABUŠICE									
Betlanovce	13	5	2	0	2	1	2	1	10
Spišská Nová Ves	25	1	5	0	0	5	13	1	18
Ostatné obce v okrese	14	0	2	2	0	4	5	1	10
Dochádzajúci v rámci okresu spolu	52	6	9	2	2	10	20	3	38
Spišský Štvrtok	16	2	6	0	1	1	4	2	11
Ostatné obce mimo okres	32	9	2	0	1	8	9	3	26
Dochádzajúci z iných okresov spolu	48	11	8	0	2	9	13	5	37
Úhrn dochádzajúcich za obec	100	17	17	2	4	19	33	8	75

Zdroj: Štatistický úrad SR, SODB 2011

Nezamestnanosť

Obec Hrabušice i samotný okres Spišská Nová Ves patria medzi regióny s vysokou mierou nezamestnanosti v rámci Slovenskej republiky. Počet uchádzačov o zamestnanie v rokoch 2001 – 2014 mal veľmi kolísavý trend. Pozitívne možno hodnotiť pokles počtu uchádzačov o zamestnanie v posledných dvoch rokoch 2013 – 2014, mohlo však ísť o zníženie prostredníctvom administratívnych opatrení.

Tab.: Celkový počet uchádzačov o zamestnanie v obci Hrabušice

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Počet evidovaných uchádzačov	463	446	391	330	339	326	314	328	393	442	436	469	428	401

Zdroj: Štatistický úrad SR

Organizácie obce

Autocamping Podlesok, spol. s r. o. je podnikateľkou organizáciou obce Hrabušice, ktorá prevádzkuje rovnomenný autocamping a jeho prevádzky bufet Čert, Súdok a potraviny. V súčasnosti má 5 stálych zamestnancov.

Obec má schválený **projekt na Sociálny podnik** s prioritným zameraním na rekreačné stredisko na Podlesku, doteraz však naň neboli pridelené žiadne finančné prostriedky. V toto smere s obcou pri jeho založení spolupracuje nezisková organizácia EPIC so sídlom v Rakúsku a Austrálii.

Obec Hrabušice **spravuje predaj vstupeniek do roklín a parkoviská**, pričom sa vzdáva 5% finančných prostriedkov z predaja vstupeniek do roklín Slovenského raja v prospech Štátnej ochrany prírody SR za poskytované služby, ktoré ochranári vykonávajú pre obec. V katastrálnom území obce Štátna ochrana prírody počas letnej turistickej sezóny pravidelne monitoruje stav technických zariadení, prírody a rovnako je nápomocná aj pri odstraňovaní nedostatkov na turistických chodníkoch, či inventarizácii technických zariadení v roklinách. Dohodnuté činnosti sú zadefinované v zmluve o spolupráci.

Najvýznamnejším subjektom pôsobiacim v poľnohospodárstve je **Pozemkové spoločenstvo Bývalý urbariát Hrabušice. Agrourbár spol. s r.o. Hrabušice**. Rastlinná výroba je zameraná na pestovanie husto siatych obilovín - potravinárska raž, potravinárska pšenica a sladovnícky jačmeň a ovos, ďalej na pestovanie repky olejnej a objemových krmovín. Živočíšna výroba je zameraná na chov oviec a chov koní, pričom obidva tieto chovy sú chovmi šľachtiteľskými.

Najvýznamnejším subjektom, podnikajúcim v lesnom hospodárstve, je Pozemkové spoločenstvo Bývalý urbariát Hrabušice.

Verejnoprospešné služby v obci Hrabušice

Sieť škôl v obci Hrabušice tvorí Základná škola s materskou školou pre spádovú oblasť zahŕňajúcu obce Hrabušice, Betlanovce a Vydrník a Špeciálna základná škola Hrabušice. Materskú školu v školskom roku 2013/2014 navštevovalo v školskom roku 2013/2014 58 detí, I. stupeň Základnej školy navštevovalo v tom istom školskom roku 194 žiakov, II. stupeň 179 žiakov, čo predstavuje spolu 373 žiakov.

Špeciálna základná škola poskytuje výchovu a vzdelávanie v súčasnosti 52 mentálne postihnutým žiakom.

V obci je, ako prvý projekt tohto typu v rámci Slovenskej republiky, vybudovaná **nová modulovaná materská škola**.

Problémom je havarijný až dezolátny stav prístavieb objektu Základnej školy s materskou školou, potrebná revitalizácia areálu a chýbajúce odstavné plochy v areáli Materskej školy.

Najvýznamnejšími trendmi pri analýze školských zariadení v obci Hrabušice v rokoch 2001 – 2014 sú:

- v dlhodobom časovom období sa nemeniaci počet tried a a len málo sa meniaci počet tried a žiakov v základnej škole,
- v dlhodobom časovom období sa nemeniaci počet tried a a len málo sa meniaci počet tried a detí v materskej škole,
- v dlhodobom časovom období permanentne kolísajúci počet stravníkov v školských jedálňach.

Tab.: Školské zariadenia v obci Hrabušice a ich vybrané charakteristiky

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
MŠ spolu - triedy	3	4	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	5
MŠ spolu - deti	65	70	66	78	63	69	74	69	69	53	58	58	58	90
MŠ spolu - učitelia	8	8	7	6	6	6	6	7	7	6	6	6	7	10
ZŠ – triedy	20	19	20	19	18	18	18	18	18	18	18	18	17	18
ZŠ - žiaci	414	402	402	384	376	379	347	361	357	342	352	360	369	376
ZŠ- učitelia	24	24	26	26	26	26	23	26	26	25	24	24	24	22
Školské jedálne – miesta pri stoloch	120	120	120	120	120	120	120	124	124	124	124	124	124	124
Školské jedálne - stravníci	178	190	190	258	153	336	242	317	253	288	287	295	304	245

Zdroj: Štatistický úrad SR

Pozitívnu skutočnosťou v prípade dostupnosti **zdravotnej starostlivosti** v obci je súčasná prítomnosť ambulancie praktického lekára pre dospelých. V súčasnosti prebieha rekonštrukcia budovy zdravotného strediska, pričom sa realizovala výmena okien, pričom je potrebná úprava fasády a zateplenie objektu. V roku 2015 nebola v obci Hrabušice prevádzkovaná žiadna lekáreň.

Tab.: Zdravotnícke zariadenia v obci Hrabušice

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Nemocnice - počet	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Transfuziologické a hematologické oddelenia	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Lekárne a výdajne liekov	0	1	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Samostatné ambulancie praktického lekára pre dospelých	2	1	1	1	1	0	1	1	0	1	2	1	1
Samostatné ambulancie praktického lekára pre deti a dorast	4	0	2	0	0	0	1	1	0	1	2	0	1
Samostatné ambulancie praktického lekára stomatóloga	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	0	1	1
Samostatné ambulancie praktického lekára gynekológa	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Samostatné ambulancie praktického lekára špecialistu	0	0	0	0	0	0	1	1	0	1	0	0	0

Stanice Rýchlej zdravotníckej pomoci	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
--------------------------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Zdroj: Štatistický úrad SR

Zo zariadení sociálnej starostlivosti sa v obci Hrabušice nachádza **denný stacionár Dom Charitas** umiestnený v Dome duchovenstva, ktorý prevádzkuje, vrátane zabezpečenia opatrovateliek, Spišská katolícka charita.

Rovnako v obci funguje **terénna sociálna práca** v celkovom počte 3 pracovníkov.

Nezisková organizácia EPIC a Obec Hrabušice v rámci projektu LERI (Local Engagement for Roma Inclusion – /Miestne iniciatívy pre inklúziu Rómov/) financovaného z prostriedkov Európskej Únie prostredníctvom Agentúry pre základné práva vo Viedni vyhlásili v roku 2015 **grantovú schému určenú pre realizáciu aktivít v obci**. Prostredníctvom grantovej schémy mohli obyvatelia obce získať finančnú podporu vo výške maximálne 300 Euro potrebnú pre realizáciu vlastných projektov. Základnou podmienkou podporeného projektu bolo, že aktivity projektu museli prispievať ku zlepšovaniu vzťahov medzi jednotlivými skupinami obyvateľov obce. Každý z podporených projektov musel zároveň zaangažovať aj Rómov. Zameranie projektov zamerané na napríklad aktivity v oblasti kultúry, vzdelávania, sociálnej oblasti, komunitného rozvoja alebo iné.

Obyvateľom obce Hrabušice je, na organizovanie kultúrnych a spoločenských podujatí, k dispozícii **Kultúrny dom**, v ktorom sa nachádza tanečná sála. Medzi najvýznamnejšie **tradičné kultúrne – spoločenské podujatia** organizované v obci Hrabušice patria Reprezentačný ples obce Hrabušice, slávnostné otvorenie letnej turistickej sezóny spojené s kultúrnym programom na Podlesku, Deň matiek, Deň detí, Novoročné posedenie s dôchodcami, Oceňovanie pedagógov ZŠ a MŠ a pod.

V obci je založené **nahrávacie štúdio V3sound** zaoberajúce sa ozvučovaním a osvetľovaním kultúrnych podujatí širokého záberu, nahrávaním hudobných telies a výrobou reklám na kľúč.

V obci pôsobí aj **Obecná knižnica**.

Obecný úrad pravidelne vydáva obecný informačný spravodaj **Hrabušičan**.

V obci Hrabušice aktívne funguje **Klub združenia kresťanských seniorov Slovenska** a **Základná organizácia 35-48 Slovenského klubu záhradkárov**.

Športové aktivity obce sú koncentrované na futbal, volejbal, basketbal, florbal, hokej, westernové jazdenie, parkúr, rekreačná jazda na koni a woltage. V obci pôsobí Telovýchovná jednota Štart Hrabušice, Stolnotenisový športový klub Hrabušice i Jazdecký klub Malý Majer Hrabušice.

Medzi pravidelné športové podujatia organizované v obci patria Cyklomaratón, MTB maratón Škoda Bike Open Tour Slovenský raj.

Obec podala žiadosť a projekt na Úrad splnomocnenca vlády pre mládež a šport na získanie finančných zdrojov na multifunkčné ihrisko.

Obec zabezpečuje aj správu **cintorínov a hrobových miest**.

Bezpečnosť obyvateľov a ochrana majetku a osôb je zabezpečovaná prostredníctvom Obvodného oddelenia Policajného zboru SR Spišská Nová Ves, pričom z dôvodu zvýšenej kriminality súvisiacej so sťahovaním rómskych obyvateľov osady Letanovský mlyn do novej lokality Strelníky, bola v obci Hrabušice zriadená policajná stanica.

Obec prevádzkuje **kamerový systém** s terajším počtom 6 kamier v samotnej obci a 6 kamier v turistickom stredisku Podlesok.

Pre potreby projektu "Príležitosť v obci krajšie žiť" sa uskutočnilo preškolenie z právnych predpisov v oblasti práv a povinností **Rómskej občianskej hliadky**. Rovnako sa v obci realizuje **projekt "Zvýšenie bezpečnosti v obci Hrabušice"**.

Nakladanie s odpadmi je v obci Hrabušice riešené prostredníctvom zmluvy s firmou Brantner Nova – ekologické služby Spišská Nová Ves. V štádiu realizácie je projekt zberného dvora na v areáli bývalého poľnohospodárskeho družstva. V rámci projektu cez SEZO Spiš sú navrhované aktivity v tomto smere, ale sú mimo tohto projektu, pričom zberný dvor je v meste Spišská Nová Ves.

Elektronické služby obce Hrabušice nie sú v súčasnej dobe dostatočne rozvinuté. Celá ponuka je koncentrovaná na internetovú stránku obce – www.hrabusice.sk – kde je možné nájsť informácie o podujatiach, akciách i ostatnom dianí v obci, na tejto stránke však chýbajú základné informácie o obci a činnosti Obecného úradu. Internetová stránka je formálne podrobne členená, chýba však obsahové naplnenie jednotlivých položiek.

Rekreácia a cestovný ruch

Národný park Slovenský raj patrí k najnavštevovanejším miestam Slovenska, a to vďaka vysokej koncentrácii hodnotných a pozoruhodných prírodných krás, nachádzajúcich sa na jeho území. Ich existencia a využívanie priamo podmieňujú rozvoj cestovného ruchu, ktorý tu predstavuje významné hospodárske odvetvie. Prírodné podmienky primárnej ponuky zahŕňajú: geomorfologické pomery, klimatické podmienky, hydrologické podmienky, biogeografické podmienky (flóra a fauna) a charakter krajiny. Pozične najsilnejším a najperspektívnejším územím cestovného ruchu je predovšetkým severná časť, (otvorená Hornádska kotlina, Hrabušice, Čingov).

Obec Hrabušice tvorí hlavný nástupný bod do rekreačnej oblasti Slovenský raj zo severnej strany. V katastrálnom území sa, mimo zastavaného územia obce, nachádzajú rekreačné strediská Podlesok, Pílska dolina a Košariská. Južne od obce preteká rieka Hornád s nástupom do najkrajšej časti toku – Prielom Hornádu, ktorý je už súčasťou Národného parku a územia európskeho významu Slovenský raj. Pravostranný prítok Hornádu - Veľká Biela Voda preteká Pílskou dolinou s nástupmi do najatraktívnejších častí národného parku.

Súčasne s výstavbou v obci sa aktivizovala výstavba v lokalite Podlesok, Košariská a v doline Veľkej Bielej Vody. Vyrástol celý rad objektov pre rekreačné účely. Z lokality Podlesok sa stalo stredisko cestovného ruchu medzinárodného významu. Podnetom pre rozvoj cestovného ruchu sa stáva zvýšený záujem o rekreáciu v lokalitách dnešného Národného parku Slovenský raj. Ostatné obdobie je charakteristické zvýšeným záujmom o výstavbu rodinných domov s nájomným ubytovaním, rekonštrukcie starších domov a prestavba hospodárskych objektov pre rekreačné ubytovanie. Intenzívne sa rozvíja ubytovanie penziónového typu.

Podlesok

Významné turistické stredisko v západnej časti Slovenského raja v údolí Veľkej Bielej vody na začiatku Prielomu Hornádu a pri ústí rokliny Suchá Belá. Vhodné východisko na túry do roklín Slovenského raja. K vybaveniu strediska patrí chatová osada, autokemping, hotel, reštaurácie, bufety, volejbalové a tenisové ihrisko, lyžiarsky vlek a informačné stredisko Správy Národného parku Slovenský raj.

Autocamping Podlesok je situovaný pri vstupe do najznámejšej a najnavštevovanejšej rokliny Slovenského raja Suchá Belá. Svojou polohou a vybavením je vhodný tak pre mototuristov ako aj pre všetky kategórie turistických návštevníkov. Je výborným východiskovým miestom pre kratšie i dlhšie

výlety do Slovenského raja. Autocamping Podlesok Hrabušice ponúka 85 lôžok v 21 chatách a 600 stanových miest.

Tab.: Lanovky a lyžiarske vleky v katastrálnom území obce Hrabušice

Názov strediska	Lanovka, lyžiarsky vlek	Dĺžka (m)	Kapacita (os/hod.)
Hrabušice – Zelená Hora	Hrabušice – Zelená Hora	309	400

Tab.: Lyžiarske trate v katastrálnom území obce Hrabušice

Názov strediska	Zjazdovka	Obtiažnosť	Prevýšenie (m)	Dĺžka (m)
Hrabušice – Zelená Hora	Hrabušice – Zelená Hora	Ľahká	53	350

V nevelkej vzdialenosti od rekreačného strediska Podlesok sa nachádza salaš **Nový Majer** poskytujúci možnosť jazdeckej turistiky na koňoch, jazdeckú školu, vychádzky brčkou či saňami a konské tábory pre deti.

Katastrálnym územím obce Hrabušice prechádzajú nasledovné značené regionálne cyklotrasy:

SCM Spišská cyklomagistrála v trase **Hrabušice - Mýto** – Spišská Nová Ves – Markušovce – Žehra – Spišský hrad, rázcetie – Levoča – Kežmarok – Spišská Belá – Magurské sedlo – Červený Kláštor – Lesnica, Prielom Dunajca.

Okruh č. 4 – Kategória Expert v trase Spišská Nová Ves, železničná stanica – Smižianska Maša – Čingov, rázcetie – Ďurkovec, rázcetie – Spišské Tomášovce – **Hrabušice – Mýto – Pri Podlesku** – Kopanec, sedlo – Krivian – Pod Čížmou – Dobšinská Maša – Palcmanská Maša – Biele Vody, rázcetie – Prostredný Hámor – Mlynky – Rakovec – Sykavka – Hnilec – Pod Grajnárom – Hnilisko – Hnilčík-Cechy – Gretľa – Novoveská Huta – Ferčekovce – Vyšný Hámor – Madaras - Spišská Nová Ves, železničná stanica.

Tab.: Prehľad lokálnych cyklotrás v katastrálnom území obce Hrabušice

Názov trasy	Dĺžka	Farba	Druhy ciest	Priebeh trasy
Zo severu na juh cez sedlo Kopanec	22 km	modrá	Štátne	Hrabušice – Mýto - Pri Podlesku – Píla - ústie Sokola - sedlo Kopanec – Krivian (Hansjakubova)
Na Kláštorisko a späť	6,5 km	zelená	miestna komunikácia, lesná cesta so spevneným povrchom	Pri Podlesku – Podlesok – Kláštorisko

Zdroj: Správa NP Slovenský raj

Katastrálnym územím obce Hrabušice sú trasované nasledovné **turisticky značené chodníky (TZCH)**:

- Červený TZCH 0911 – trasa turistického chodníka začína v obci Vydrník, prechádza obcou Hrabušice, v jej miestnej časti Podlesok vstupuje na územie Slovenského raja, pokračuje cez Kláštorisko a lokalitu Letanovský mlyn s ukončením trasy v obci Letanovce.
- Modrý TZCH 2829 – trasa turistického chodníka začína v obci Smižany, prechádza strediskom rekreácie a cestovného ruchu Smižany – Čingov, pokračuje prielomom rieky Hornád až k Tomášovskému výhľadu, odtiaľ prechádza už ako hrebeňová trasa na Kláštorisko a pokračuje roklinou Malý Kysel s ukončením trasy na Malej Poľane na planine Glac.

- Modrý TZCH – trasa turistického chodníka začína v miestnej časti Podlesok a prechádza prielomom rieky Hornád s ukončením trasy v blízkosti Tomášovského výhľadu.
- Zelený TZCH 5725 – trasa turistického chodníka začína v miestnej časti Podlesok, prechádza roklinou Suchá Belá s ukončením trasy napojením na oranžový TZCH 8890 a modrý TZCH 2829.
- Zelený TZCH 5726 – trasa turistického chodníka smeruje z osady Mýto na Kláštorisko
- Zelený TZCH 5726 – trasa turistického chodníka prechádza Kláštorskou roklinou
- Žltý TZCH 8782 – trasa turistického chodníka začína v lokalite horárne Sokol v doline Veľkej Bielej vody, prechádza roklinou Veľký Sokol a Róthovou roklinou s napojením na trasu červeného TZCH 0901.
- Žltý TZCH 8890 – trasa turistického chodníka začína vrchole Ogurčiak (868,6 m.n.m.), pokračuje do osady Píla v doline Veľkej Bielej vody, odtiaľ smeruje Strednými Pieckami na Glackú planinu a ako Glacká cesta sa napája na trasu červeného TZCH 0911.
- Žltý TZCH 8741 – trasa turistického chodníka začína v doline Bieleho potoka (Tomášovská Belá), prechádza Sokoliou dolinou s ukončením trasy v lokalite Malej Poľany na Glackej planine, kde sa pripája na modrý TZCH 2829.
- Žltý TZCH 8742 – smeruje z doliny Bieleho potoka (Tomášovská Belá) pod vrchol Bykárka (1 057,9 m.n.m.), kde sa pripája na trasu zeleného TZCH 5745.
- Žltý TZCH 8737 – trasa turistického chodníka začína v obci Smižany a pokračuje severným hrebeňom prielomu rieky Hornád do miestnej časti Podlesok.

Katastrálnym územím obce Hrabušice nie sú v súčasnom období trasované **žiadne náučné chodníky**, iba v rekreačnom stredisku Podlesok sa nachádza rovnomenná **Náučná lokalita Podlesok** s inštalovaným informačným veľkoplošným, obojstranným panelom (rozmier 3,5 m x 1 m) so zameraním na hodnoty územia Národného parku, hlavne okolia Podleska, ktorého prevádzkovateľom je Správa NP Slovenský raj.

Obec Hrabušice dostala po konzultácii so Štátnou ochranou prírody SR, Správou Národného parku Slovenský Raj, Rozhodnutím z Okresného úradu životného prostredia v Spišskej Novej Vsi povolenie na vytvorenie **nových bežkárskych tratí** vo svojom katastrálnom území. Vybudoval sa nový drevený mostík cez rieku Hornád.

Prvá trať vedie od parkoviska na Podlesku cez Malé pole, mostíkom cez Hornád popod Ihrík až k rašeliniskám a späť. Túto **trať obec udržiava počas celej zimnej sezóny**.

Druhá trať je určená výlučne len na jeden deň na prechod Slovenským rajom z Hrabušickej Píly na Kopanec a späť. **Tretia trať** vedie okruhom cez Hágy. **Druhá a tretia trať nie sú udržiavané trate.**

Ľadolezectvo je možné uskutočňovať v termíne od 1.decembra do 15.marca na ľadopádoch v roklinách Suchá Belá – hlavný tok a Sokolia dolina – hlavný tok.

Splavovanie riek je povolené maximálne raz ročne na rieke Hornád v úseku Hrdlo Hornádu - Smižianska Maša, povolenie na splavovanie vydáva Správa NP Slovenský raj, pričom podmienkou je vyčistenie toku na vyššie uvedenom úseku.

Ranč Malý Majer, nachádzajúci sa medzi obcou Hrabušice a rekreačným strediskom Podlesok, ponúka rôzne možnosti **jazdy na koni, jazdeckú školu, vychádzky bričkou alebo na saniach, či skijöring** v zimnej sezóne.

V rekreačnom stredisku Podlesok je rovnako situovaná **letová a pristávacia plocha pre ultralighty s možnosťou absolvovania pilotáže a ukážkových letov so skúseným inštruktorom.**

Turistické informačné centrum Hrabušice, so sídlom na Hlavnej ulici 171, ponúka pre obyvateľov obce i turistických návštevníkov dennú tlač, noviny, časopisy, krížovky, tabakový sortiment, turistické vybavenie, pohľadnice, blahoželania, poštové známky, mapy, suveníry, informačné a propagačné materiály, knihy, DVD, cukrovinky, školské potreby, kopírovanie tlačív a prístup k internetu.

V rekreačnom stredisku Podlesok sa nachádza **Informačné stredisko Správy Národného parku Slovenský raj**.

Časť A.II Analýza vonkajšieho prostredia

Všeobecné informácie

Obec Hrabušice leží v západnej časti Hornádskej kotliny a na severných svahoch Slovenského raja. Severnú kotlinovú pahorkatinnú časť chotára tvoria ílovcové súvrstvia treťohorného flyšu, južnú členitú v Slovenskom Rudohorí (Slovenský raj) druhohorné vápence. Na severe prevládajú hnedé lesné pôdy, v južnej časti rendziny s porastmi smrekových lesov, s prímесou buka, jedle. Priemerná ročná teplota je 6°C, ročný úhrn zrážok 700 mm. Bohatý a pestrý krasový povrch tvoria vápence Stratskej hornatiny s hlbokými kaňonmi, vodopádmi a ľadovou jaskyňou. Lesy majú pôvodne drevinové zloženie. Osobitnú fyto geografickú jednotku tvorí rastlinstvo: na vápencoch výslných suchých miest sa vyskytujú teplomilné druhy, v chladných roklinách horské druhy. Na vápencoch Karpát rastie slovenský endemit poniklec slovenský. Vzhľadom na rozličné ekologické podmienky je veľmi pestré aj živočíšstvo. Južná časť katastrálneho územia s celkovou výmerou 186,2 ha patrí od roku 1964 do chránenej krajinnej oblasti, dnes Národného parku, Slovenského raja so 6 zvlášť chránenými územiami: Veľký a Malý Kysel, Prielom Hornádu, Suchá Belá, Biela Dolina – Piecky, Malý a Veľký Sokol, Dolina Stratená s ľadovou jaskyňou. Nadmorská výška obce v jej strede je 548m, v jej chotári je nadmorská výška v rozmedzí 540 – 1033 m n. m.

Rozloha takto vymedzeného územia predstavuje v rámci okresu Spišská Nová Ves 7,0 % z celkovej plochy tohto okresu, kým počet obyvateľov iba 2,5 % z celkového počtu obyvateľov tohto okresu. Katastrálne územie obce Hrabušice má veľmi nízku hustotu obyvateľstva výrazne zaostávajúcou za dosiahnutými hodnotami okresného priemeru (168,4 obyv./km²), krajského priemeru (91,4 obyv./km²) a celoslovenského priemeru (110,6 obyv./km²).

Tab.: Územno – správne členenie

Územná jednotka	Rozloha katastrálneho územia v km ²	Počet obyvateľov k 31.12.2014	Hustota obyvateľstva na 1 km ²
Obec Hrabušice	40,89	2 436	59,57
Okres Spišská Nová Ves	587	98 869	168,43

Zdroj: Štatistický úrad SR

Podľa historických záznamov (zdroj: Vlastivedný slovník obcí na Slovensku, 1. časť, www.e-obce.sk) sa prvá písomná zmienka o obci Hrabušice datuje do roku 1279, kedy sa nazývala Compositi. V ďalšom historickom vývoji sa jej názov menil nasledovne: z roku 1284 je písomne doložený názov Capusdorf, z roku 1307 Kabuzdorf, z roku 1440 Kaposztafalva, z roku 1773 Hrabusicze, z roku 1786 Hrabussice, z roku 1920 Hrabošice, z roku 1927 Hrabušice. Po maďarsky sa obec úradne nazývala Káposztafalva.

Obec Hrabušice patrila do Spoločenstva spišských Sasov, v roku 1465 sa stala majetkom panstva Spišského hradu. Vyvíjala sa ako trhové poddanské mestečko. V erbe malo najprv sv. Vavrinca a Štefana, potom len sv. Vavrinca. V roku 1582 – 1638 dostalo jarmočné právo. Bol tu mlyn, významná píla, vyrábali tu znamenité pivo. Obyvatelia sa zaoberali poľnohospodárstvom a povozníctvom. Csákyovci tu postavili hámre a vysokú pec. V roku 1787 mali Hrabušice 97 domov a 843 obyvateľov. V roku 1828 mala obec 147 domov a 1054 obyvateľov. V 60. rokoch 19. storočia sa obec stala centrom slovenského národného hnutia na Spiši. Po roku 1881 bola obec administratívne začlenená pod Spišskú župu; pred rokom 1960 pod okres Spišská Nová Ves, kraj Košice; po roku 1960 pod okres Spišská Nová Ves, kraj Východoslovenský. Za 1. ČSR (Československej republiky) boli Hrabušice strediskom lesníckeho a drevospracujúceho priemyslu. V roku 1922 bol štrajk piliarskych

robotníkov. Časť obyvateľstva pracovala v poľnohospodárstve. Počas SNP pôsobili v okolí partizánske skupiny.

Poloha obce Hrabušice voči susedným administratívnym celkom

Situovanie obce Hrabušice mimo hlavných dopravných koridorov čiastočne obmedzuje záujem investorov pri umiestňovaní investícií. Disponibilné pracovné sily sú tak nútené vyhľadávať si pracovné príležitosti mimo obec a často cestujú za prácou nielen mimo okres Spišská Nová Ves, ale aj mimo Slovenska. Na druhej strane predstavuje obec Hrabušice jednu z hlavných „vstupných brán“ do Slovenského raja zo severu.

Košický samosprávny kraj (ďalej KSK), ktorého súčasťou je aj obec Hrabušice, zaznamenal začiatkom 21. storočia v porovnaní s ostatnými krajmi pomerne dynamický hospodársky rast, ktorý však nebol plošne vyvážený. Vzhľadom na pretrvávajúcu závislosť kraja od hutníckeho priemyslu a na masívne zahraničné investície do automobilového priemyslu v niektorých krajoch SR však ekonomická váha kraja a dynamika rastu v porovnaní s ostatnými krajmi Slovenska klesá. Aj napriek týmto skutočnostiam, periférnej polohe Košického kraja vzhľadom k hospodárskym centrá krajin EÚ, nevyhovujúcemu cestnému prepojeniu kraja na hospodárske centrá Slovenska (meškajúca dostavba diaľnice D1 Bratislava - Košice) a na slabú, často len deklarovanú podporu regionálneho rozvoja zo strany štátu, patrí k výkonnejším regiónom v porovnaní so susednými krajmi SR, ale aj prihraničnými regiónmi susedných krajín. Rast kraja a podiel na tvorbe HDP je daný predovšetkým vývojom v oblasti ťažkého priemyslu, ktorý následne determinuje úroveň produkcie v oblasti obchodu a služieb. Vybavenosť okresu Spišská Nová Ves sociálnou a technickou infraštruktúrou bola založená ešte pred samotnou transformáciou slovenskej ekonomiky. Po transformácii sa spolu s ostatnými okresmi východného a južného Slovenska ocitol okres Spišská Nová Ves na okraji strategických záujmov krajiny. Po reštrukturalizácii ťažkého priemyslu, útlme banskej činnosti a nerealizovanej transformácii poľnohospodárstva došlo k prehĺbovaniu regionálnych rozdielov a zaostávania.

Úbytok pracovných miest a ekonomickú situáciu v širšom regióne dokumentuje aj tabuľka o vývoji miery evidovanej nezamestnanosti a hrubý domáci produkt na obyvateľa v bežných cenách podľa krajov na Slovensku v rokoch 2008 – 2012, resp. 2004 - 2009:

Tab.: Vývoj miery evidovanej nezamestnanosti podľa krajov v %

Kraj / Rok:	2008	2009	2010	2011	2012
Bratislavský kraj	2,27	4,36	4,63	5,41	5,72
Trnavský kraj	4,29	8,37	8,17	8,88	9,43
Trenčiansky kraj	4,95	10,13	9,51	9,95	10,89
Nitriansky kraj	7,41	11,72	11,76	13,27	14,08
Žilinský kraj	6,20	10,89	10,86	11,91	12,79
Banskobystrický kraj	14,25	19,19	18,86	19,83	20,81
Prešovský kraj	12,86	18,29	17,75	18,95	20,66
Košický kraj	13,50	17,30	16,78	18,76	19,58

Zdroj: Štatistický úrad SR

Ekonomickú výkonnosť jednotlivých regiónov Slovenska dokumentuje tabuľka hrubého domáceho produktu na obyvateľa v bežných cenách za kraje SR (v EUR) za roky 2004 - 2009:

Tab.: Hrubý domáci produkt na obyvateľa v bežných cenách za kraje SR (v EUR)

Názov / Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009
SLOVENSKÁ REPUBLIKA	8 391	9 154	10 203	11 387	12 381	11 609
Bratislavský kraj	18 958	22 270	23 784	26 918	28 542	28 443
Trnavský kraj	8 852	9 896	12 427	13 675	14 197	12 928
Trenčiansky kraj	7 771	8 081	9 537	10 503	11 220	10 265

Nitriansky kraj	7 416	8 126	8 756	9 509	10 495	9 928
Žilinský kraj	6 793	7 537	8 270	9 553	10 790	10 038
Banskobystrický kraj	6 910	6 565	7 537	8 450	9 330	8 425
Prešovský kraj	5 022	5 385	5 583	6 259	7 268	6 654
Košický kraj	7 392	7 721	8 599	9 362	10 194	9 022

Zdroj: Štatistický úrad SR

Úroveň poskytovania služieb v obci Hrabušice i v okresnom meste Spišská Nová Ves je odrazom samotnej kúpyschopnosti a životnej úrovne obyvateľov. Kvalita služieb, konkurencia na trhu služieb a ich rozsah je determinovaný aj veľkosťou obce Hrabušice a počtom jej obyvateľov.

Partnerské obce

Členstvo v lokálnych, regionálnych a celonárodných záujmových združeniach, občianskych združeniach a nadáciách

Obec Hrabušice je členom nasledovných regionálnych a nadregionálnych združení:

1. ZMOS – Združenie miest a obcí Slovenska, Bezručova 9, 811 09 Bratislava
2. Združenie miest a obcí Spiša, Kostolná 20/12, 052 01 Spišské Tomášovce
3. Združenie obcí mikroregiónu Slovenský raj – Sever, Hlavná 171, 053 15 Hrabušice
4. Asociácia horských sídiel Slovenska, MsÚ Vysoké Tatry, 06201 Vysoké Tatry
5. Oblastná organizácia cestovného ruchu Slovenský raj, Obec Stratená 46, 049 71 Stratená
6. SEZO-Spiš, združenie obcí (separovaný zber odpadov), Sadová 13, 052 01 Spišská Nová Ves

Zapojenie v nadregionálnych produktoch cestovného ruchu

Oblastná organizácia cestovného ruchu Slovenský raj - Účelom založenia organizácie je podpora a propagácia cestovného ruchu a vytváranie podmienok na rozvoj cestovného ruchu na území jej zakladateľov a členov, s cieľom trvalo udržateľného rozvoja cestovného ruchu a ochrany záujmov svojich členov. Cieľom organizácie je vybudovať z územia Spiša a Gemera významnú a medzinárodne renomovanú destináciu cestovného ruchu. **Členmi sú samosprávy obcí:** Stratená, **Hrabušice**, Smižany, Spišské Tomášovce, Letanovce, Dedinky, Mlynky, Dobšiná, Betliar a Vyšná Slaná, **podnikateľské subjekty:** Patriot Corporation spol. s r.o., Snow Fun Sun spol. s r. o., Hotelové apartmány spol. s r.o., Pohoda services spol. s r.o., Ranč Podlesok spol. s r.o., Labuda ASI spol. s r.o., Martin Baran – NIKAZ, Geravy spol. s r.o., Solitéra spol. s r.o. Spišská Nová Ves, Petra – Royal spol. s r. o., PONIKLEC spol. s r.o. a **ostatné subjekty:** **Autocamping Hrabušice Podlesok, spol. s r. o.**, Združenie obcí Mikroregión Slovenský raj - Sever. Sídlo OOCR Slovenský raj je v obci Stratená, **vysunuté pracovisko je v obci Hrabušice** v okrese Spišská Nová Ves.

Spišská cyklomagistrála - (evidenčné číslo: CM 014) – v celkovej dĺžke 173 km ponúka možnosť spoznávať prírodné, kultúrne a duchovné bohatstvo historického Spiša z juhu Spiša až na hranicu s Poľskom. Počas putovania Spišom v sedle bicykla čaká na cykloturistu veľa historických a prírodných skvostov a lákadiel. Zaujímavosťou SCM je, že vo svojich oboch východiskách, na juhu a na severe Spiša, prechádza národnými parkami- na juhu Národným parkom Slovenský raj, na severe Pieninským národným parkom. Iným špecifikom SCM je, že na juhu začína v blízkosti Prielomu Hornádu, na severe v blízkosti Prielomu Dunajca. Južná časť Spišskej Cyklomagistrály začína v Hrabušiciach - Mýte. Hneď za Hrabušicami je úsek, ktorý je za dažďa prejazdný iba s veľkými problémami alebo nie je vôbec prejazdný.

Formulár č. A 8 - STEEP analýza (analýza externého prostredia)

Sociálne	Technologické	Ekonomické	Ekologické	Politické	Hodnoty
Zmeny populácie	Úroveň	Nové trhy a nové príležitosti	Vplyv na ŽP	Politika vlády v	Zmena postojov

	technológie poskytovateľa			konkrétnej oblasti	
Vysoký podiel obyvateľov poberaajúcich sociálne dávky	Zavádzanie inovácií do výroby a služieb	Nízka miera podpory nových investícií	Využitie kvalitného ŽP ako potenciálu na rozvoj	Pomoc pre celý región z úrovne vlády SR	Komunitný rozvoj
Zmeny postojov a správania	Dostupná technológia a využívaná technológia	Klesajúci odbyt v niektorých poskytovaných službách	Možnosti obnovy a tvorby	Štandardy na politickej scéne	Organizačná kultúra
Zmeny správania klientov	Technológia využívaná obyvateľmi, podnikateľmi	Možné finančné zdroje	Politika ŽP	Legislatíva	Tímová spolupráca
Móda	Kontakt s obyvateľmi prostredníctvom technológie	Vplyv daňovej politiky	Podpora tvorby a ochrany ŽP	Zmena vlády ako výsledok volieb	Osobné Hodnoty

Zdroj: vlastné spracovanie

Časť A.III Zhodnotenie súčasného stavu územia

Formulár č. A 10 - SWOT analýza

Silné stránky

- Kvalita životného prostredia, tiché, pokojné prostredie a lesnatá krajina.
- Stredisko rekreácie a cestovného ruchu Podlesok
- Lokalizácia ubytovacích zariadení cestovného ruchu v samotnej obci i na Podlesku
- Autokemping Podlesok vo vlastníctve obce
- Relatívne vysoká bezpečnosť a znalosť prostredia, osôb, dobré možnosti komunikácie v porovnaní s väčšími mestami.
- Silné rodinné korene a vzťahy, blízkosť príbuzných.
- Prístupnosť základného školstva -možnosť navštevovať spoločný objekt Základnej školy s materskou školou v mieste bydliska.
- Dostupnosť primárnej zdravotnej starostlivosti priamo v obci
- Denný stacionár pre dôchodcov
- Terénna sociálna práca
- Bohatý kultúrno – spoločenský a športový život v obci
- Tradičné spoločenské kultúrne a spoločenské podujatia
- Ideálne možnosti pre športovanie a turistiku v okolí obce.
- Trasy cyklotrás a turisticky značených v katastrálnom území obce
- Spoplatnené frekventované turistické chodníky (regulácia návštevnosti, finančné zdroje na ich údržbu a opravu)
- Spolupráca obce so ŠOPSR , Správou Národného parku Slovenský raj
- Policajná stanica v obci.
- Výdatné zdroje pitnej vody.

Slabé stránky

- Chýbajúce pešie chodníky v obci i medzi obcou a rekreačným strediskom Podlesok
- Zlý stav budo – technický stav viacerých miestnych komunikácií a poľných ciest
- Zlý stav vodovodného a kanalizačného potrubia v obci
- Nevybudovaná dažďová kanalizácia
- Neuspokojivý stav technickej infraštruktúry a vybavenosti v autocampingu Podlesok
- Pokles záujmu občanov o veci verejné a život v obci
- Havarijný až dezolátny stav prístavieb objektu Základnej školy s materskou školou
- Neukončená rekonštrukcia objektu zdravotného strediska
- Nedostatok pracovných príležitostí a vysoká miera nezamestnanosti.
- Slabo finančne ohodnotené pracovné miesta.
- Slabé uplatnenie sa a realizácia po skončení štúdia.
- Pomerne vysoký počet príslušníkov marginalizovaných rómskych komunít v obci.
- Vysoké percento rómskych detí na základnej škole.
- Nefunkčné lyžiarske stredisko Hrabušice – Zelená Hora
- Chýbajúce poistenie turistických návštevníkov na zásah Horskej záchranej služby v cene vstupeniek do roklín.
- Chýbajúce nájomné byty
- Nedostatočná realizácia protipovodňových opatrení v obci
- Vytváranie nelegálnych čiernych skládok odpadu.

Príležitosti

- Rekonštrukcia vodovodnej a kanalizačnej siete.
- Rekonštrukcia prístavieb objektu Základnej školy s materskou školou.
- Komplexná rekonštrukcia autokempingu Podlesok
- Výstavba nájomných bytov pre mladé rodiny.
- Vybudovanie a správkovanie komunitného centra.
- Vytvorenie Obecného sociálneho podniku s možnosťou zamestnávania nízkokvalifikovaných i neprispôsobivých občanov.
- Využitie neobývaných rodinných domov na chalupárčenie
- Vybudovanie náučných chodníkov pre turistických návštevníkov
- Rozšírenie možností využitia voľného času pre deti, viac podujatí zameraných na šport/kultúru.
- Vybudovanie plnohodnotného zberného dvora na triedený odpad.
- Blízkosť Vysokých Tatier, Nízkych Tatier, Spišského hradu, Spišskej kapituly, historického mesta Levoča a ďalších lokalít, ktoré prispievajú rozvoju cestovného ruchu.
- Aktívna spolupráca medzi obcou a podnikateľmi.
- Príprava pozemkov na individuálnu bytovú výstavbu.
- Výstavba, rekonštrukcie a obnovy miestnych komunikácií, chodníkov, parkovísk a príslušných zariadení.

Ohrozenia

- Nevyhovujúci alebo havarijný stav budov vo vlastníctve obce (Základná škola s materskou školou, Autocamping Podlesok, Zdravotné stredisko a pod.).
- Lokalizácia rekreačného strediska Podlesok v území s vysokým stupňom ochrany prírody
- Vysoká úverová zadlženosť obce.
- Nekoordinovanosť zámerov rozvoja produktov cestovného ruchu v obci a v blízkom okolí.
- Rastúca konkurencia na trhu cestovného ruchu v regióne Slovenského raja a jeho blízkeho okolia.
- Pretlak súkromných investícií na úkor kvality životného prostredia.
- Zvyšujúci sa podiel neprispôsobivých občanov na celkovej populácii.
- Nedostatok financií pre rozvojové aktivity.
- Nevyužitie zdroje EÚ v programovacom období 2014 – 2020.
- Odchod mladých ľudí za prácou do zahraničia alebo do väčších miest v rámci Slovenskej republiky.
- Veľký nedostatok až žiadna ponuka pracovných príležitostí, vysoká nezamestnanosť.
- Nízka príjmová úroveň obyvateľov a s tým súvisiaca znížená kúpyschopnosť obyvateľstva.
- Hypermarketová kultúra obyvateľov.
- Čierne skládky odpadov.

Zdroj: vlastné spracovanie

Zdroje informácií a vyhodnotenie realizácie opatrení predošlého PHSR

Podkladové materiály, zdroje informácií

V rámci spracovania analytickej časti PHSR obce Hrabušice na roky 2015 – 2020 boli spracovateľmi v zmysle platnej metodiky PHSR aplikované **povinné podporné dokumenty a plánovacie formuláre** priebežne uvádzané v rámci tejto kapitoly alebo tvoriace samostatné prílohy dokumentu PHSR.

V rámci procesu prípravy a spracovania PHSR boli realizované zasadnutia pracovných skupín (hospodárskej, sociálnej a environmentálnej), na ktorých si v úvode pracovná skupina zvolila svojho vedúceho a zapisovateľa a následne prebehlo pracovné rokovanie k téme zasadnutia pracovnej skupiny. Z rokovania pracovných skupín boli spracované záznamy. Zároveň boli realizované tri kolá dotazníkového prieskumu, ktorý patrí medzi najúčinnšie formy zapojenia odbornej aj laickej verejnosti do prípravy PHSR. Zároveň sa tak umožňuje obyvateľom participovať na tvorbe vízie a prioritách rozvoja územia v ktorom žijú, ako aj prevziať zodpovednosť za kvalitu svojho života. Využitím rôznych foriem dotazníka (on-line verzia, elektronická verzia a tlačaná verzia) sme sa snažili čo najviac sa priblížiť ku všetkým skupinám obyvateľstva za účelom získania čo najširšej vzorky respondentov.

Formulár č. A 3 – Plánovací formulár prieskumu

Dôležité otázky	Zdôvodnenie	Poznámky
Prečo je potrebné získať informácie prostredníctvom prieskumu?	Tieto informácie budú tvoriť základ údajovej základne, z ktorej sa bude vychádzať pri tvorbe samotného dokumentu.	
Čo je jeho cieľom?	Zapojenie odbornej aj širokej verejnosti do procesu tvorby diela. Získanie pohľadu obyvateľa mesta na riešenie problematiky.	
Akým spôsobom sa bude uskutočňovať?	Realizovať sa bude formálne – 3 typmi dotazníka z ktorých každý bude zameraný na inú cieľovú skupinu a neformálne – umožnením pripomienkovania a diskusie so zapojenými odborníkmi pre každého záujemcu.	
Aké budú finančné nároky?	Náklady na prípravu dotazníkov sú zahrnuté v cene diela. Procesy spojené s realizáciou prvých dvoch dotazníkov sú v cene diela v spolupráci s určeným zamestnancom mestského úradu. Procesy spojené s tretím dotazníkom – dotazník pre širokú verejnosť – budú zabezpečované prioritne obcou Hrabušice.	
Aké budú časové nároky?	Prvý dotazník bol realizovaný v priebehu apríla 2015. Druhý dotazník bol realizovaný v máji 2015. Tretí dotazník pre obyvateľstvo bol distribuovaný v priebehu októbra.	
Kto bude za realizáciu prieskumu zodpovedný?	Príprava dotazníkov je v gescii spracovateľa. Zber vyplnených dotazníkov bude prebiehať v gescii mestského úradu. Spracovanie dotazníkov má na starosti spracovateľ.	

Zdroj: vlastné spracovanie

Pre spracovanie PHSR obce Hrabušice boli rovnako **použité kvantitatívne a kvalitatívne údaje**, ktoré pre jednotlivé spracovávané oblasti archivujú a verejne sprístupňujú na svojom webovom sídle verejnoprávne a štátne organizácie a samospráva na miestnej alebo regionálnej úrovni:

Tab.: Zoznam použitých kvantitatívnych a kvalitatívnych dát

Zoznam použitých kvantitatívnych a kvalitatívnych dát		
Oblasť dát /téma	Zdroj dát	Webová stránka
Demografia	Štatistický úrad SR	www.statistics.sk
	Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny	www.upsvar.sk
	Košický samosprávny kraj	www.vucke.sk
Bývanie	Štatistický úrad SR	www.statistics.sk
	Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny	www.upsvar.sk
	Obecný úrad Hrabušice	www.hrabusice.sk
Školstvo a vzdelávanie	Obecný úrad Hrabušice	www.hrabusice.sk
	Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny	www.upsvar.sk
Zdravotníctvo		
	Štatistický úrad SR	www.statistics.sk
	Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny	www.upsvar.sk
Ekonomická situácia	Obecný úrad Hrabušice	www.hrabusice.sk
	Železničná spoločnosť Slovensko a. S.	www.slovakrail.sk
	Štatistický úrad SR	www.statistics.sk
Technická infraštruktúra a vybavenosť	Ministerstvo životného prostredia SR	www.minzp.sk
	Štatistický úrad SR	www.statistics.sk
	Obecný úrad Hrabušice	www.hrabusice.sk

Zdroj: vlastné spracovanie

Súčasťou analýzy vonkajšieho a vnútorného prostredia bolo i Ex-post hodnotenie - stav projektovej pripravenosti investícií k termínu vypracovania PHSR, pričom účelom tejto tabuľky je analyzovať súčasný stav pripravenosti investičných zámerov a možností ich financovania z rôznych zdrojov vrátane hodnotenia ich príspevku k rastu alebo rozvoju územia, tvorbe nových pracovných miest a k zlepšeniu kvality života obyvateľov. Tabuľka je zároveň východiskom pre vytvorenie tabuliek P1 a F6.

Formulár č. U 6 - Ex-post hodnotenie predchádzajúceho PHSR vrátane hodnotenia čerpania finančných prostriedkov pri realizácii PHSR – tvorí samostatnú prílohu dokumentu PHSR

Zdroj: vlastné spracovanie

V obci Hrabušice pôsobí viacero podnikateľských subjektov, ktoré zamestnávajú časť pracujúceho obyvateľstva. Bol spracovaný zoznam vybraných podnikateľských subjektov, s uvedením niektorých údajov, ktoré ich charakterizujú. Do formulára č. A 4 boli zaradené iba najvýznamnejšie podnikateľské subjekty, pričom najdôležitejším faktorom je vplyv subjektu na rozvoj obce a jej obyvateľov. V tabuľke nie sú uvedené len podnikateľské subjekty, ktoré majú v obci Hrabušice sídlo, do tabuľky sú zaradené aj podnikateľské subjekty, ktoré majú v meste svoju prevádzku.

Formulár č. A 4 - Evidencia podnikateľských subjektov – tvorí samostatnú prílohu dokumentu PHSR

Zdroj: vlastné spracovanie

V obci Hrabušice pôsobí viacero mimovládnych organizácií, zaoberajúcich sa rôznymi aktivitami. Bol spracovaný zoznam mimovládnych organizácií, s uvedením niektorých údajov charakterizujúcich ich aktivitu.

Formulár č. A 5 - Evidencia mimovládnych organizácií – tvorí samostatnú prílohu dokumentu PHSR

Zdroj: vlastné spracovanie

V obci Hrabušice, k termínu vypracovania PHSR, sú v štádiu realizácie významné investície - Podrobnosti k týmto investičným aktivitám sú v nižšie uvedenom formulári podľa tam uvedenej štruktúry údajov.

Formulár č. A 7 - Ex-ante hodnotenie - stav projektovej pripravenosti investícií k termínu aktualizácie PHSR, resp. vypracovania nového PHSR (pipeline) – tvorí samostatnú prílohu dokumentu PHSR

Zdroj: vlastné spracovanie

Časť B - Strategická časť

Strategická časť PHSR, ako druhá kapitola tohto dokumentu, plynulo nadväzuje na predchádzajúcu analytickú časť a vychádza aj z informácií v nej obsiahnutých. Obsahom tejto časti je hlavne špecifikácia stratégie rozvoja obce pri zohľadnení jej vnútorných špecifik a určenie globálnych, špecifických, tematických a územných cieľov pri rešpektovaní princípov regionálnej politiky.

Strategická časť obsahuje:

1. Víziu územia;
2. Formuláciu a návrh stratégie;
3. Výber a popis cieľov v jednotlivých politikách – oblastiach rozvoja (hospodárska, sociálna, environmentálna).

Hlavné výzvy, ktorým čelí súčasný svet a ku ktorým patrí predovšetkým globalizácia, demografické zmeny populácie a tlak na zdroje, si vyžadujú nový prístup a urýchlené konanie aj zo strany Európskej únie. S ohľadom na tieto skutočnosti, predstavila Európska komisia v marci 2010 stratégiu Európa 2020 na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu, ktorá predstavuje víziu európskeho sociálneho trhového hospodárstva v 21. storočí.

Koordinácia jednotlivých členských krajín EÚ a integrácia štrukturálnych politík je zabezpečená prostredníctvom vyššie spomínanej spoločnej **Stratégie Európa 2020**. Na túto v Slovenskej republike priamo nadväzuje **Národný program reforiem SR**, ktorý predstavuje súbor politík, ktorých cieľom je prekonať súčasnú krízu a podporiť rast hospodárstva a zamestnanosti. Tento bol schválený uznesením vlády SR č. 256/2011 dňa 20. 04. 2011 a boli v ňom spresnené aj národné ciele.¹

Stratégia Európa 2020 identifikuje 3 priority:

- 1.) inteligentný rast (vytvorenie hospodárstva založeného na znalostiach a inovácii);
- 2.) udržateľný rast (podporovanie ekologickejšieho a konkurencieschopnejšieho hospodárstva, ktoré efektívnejšie využíva zdroje);
- 3.) inkluzívny rast (podporovanie hospodárstva s vysokou mierou zamestnanosti, ktoré zabezpečí sociálnu a územnú súdržnosť)¹

a 5 cieľov: a) zvýšiť mieru zamestnanosti; b) investovať do výskumu a vývoja; c) zmena klímy a energetika; d) vzdelávanie; e) sociálna inklúzia.

Európska únia si musí stanoviť, aký pokrok chce dosiahnuť do roku 2020. Na tento účel navrhuje Komisia nasledovné hlavné ciele EÚ v jednotlivých oblastiach (viď prílohu č. 1):

- **Zamestnanosť:** Miera zamestnanosti obyvateľov vo veku 20-64 by mala dosiahnuť 75%
- **Výskum a vývoj:** Úroveň investícií do výskumu a vývoja by mala dosiahnuť 3% HDP EÚ.
- **Zmena klímy a energetickej udržateľnosti:** Je potrebné dosiahnuť ciele "20/20/20" v oblasti klímy/energie (vrátane zvýšenia záväzku, pokiaľ ide o zníženie emisií na 30%, ak budú vhodné podmienky).
- **Vzdelávanie:** podiel ľudí, ktorí predčasne ukončia školskú dochádzku, by sa mal znížiť pod 10% a minimálne 40% mladých ľudí by malo mať vysokoškolské vzdelanie.
- **Boj proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu:** o 20 miliónov menej ľudí by malo byť ohrozených chudobou.

¹ www.eu2020.gov.sk/europa-2020

Tieto ciele sa vzájomne dopĺňajú a sú nevyhnutné na dosiahnutie celkového úspechu. Komisia v stratégii navrhuje, aby členské štáty pretransformovali ciele EÚ na vnútroštátne ciele a postupy, a aby každý členský štát prispôbil stratégiu Európa 2020 svojim podmienkam.

Európska Komisia pravidelne vydáva odporúčania pre jednotlivé členské štáty, ktoré vychádzajú z plnenia cieľov definovaných v národných strategických dokumentoch. Na roky 2015 - 2016 platia pre Slovenskú republiku odporúčania, aby boli prijaté opatrenia s cieľom:

1. zlepšiť nákladovú efektívnosť sektora zdravotníctva, a to aj zefektívnením riadenia nemocničnej starostlivosti a posilnením primárnej zdravotnej starostlivosti; prijať opatrenia na zvýšenie výberu daní.
2. prijať dodatočné opatrenia na riešenie dlhodobej nezamestnanosti, a to zavedením aktivačných opatrení, druhej šance na vzdelávanie a vysoko kvalitnej odbornej prípravy prispôsobenej potrebám jednotlivcov; zlepšiť motivačné opatrenia pre ženy, aby zostali v zamestnaní alebo sa do zamestnania vrátili, a to zlepšením poskytovania služieb starostlivosti o deti.
3. zlepšiť odbornú prípravu učiteľov a atraktivnosť učiteľskej profesie, aby sa zvrátilo zhoršovanie študijných výsledkov; zvýšiť účasť rómskych detí v hlavnom vzdelávacom prúde a na vysoko kvalitnom vzdelávaní v ranom detstve.
4. posilniť investície do infraštruktúry, zlepšiť a racionalizovať administratívne postupy získavania územných a stavebných povolení; zvýšiť mieru hospodárskej súťaže a zlepšiť mechanizmy dohľadu pri verejnom obstarávaní.

Viacere problémy, ktorým Európa čelí v ekonomickej, environmentálnej a sociálnej oblasti poukazujú na potrebu integrovaného a územného miestneho prístupu, ktorý zabezpečí efektívnu odozvu. Tento prístup je viacrozmerný, zameraný na charakteristiky a výsledky jednotlivých miest, ktoré môžu znamenať prekročenie tradičných administratívnych hraníc, a môže vyžadovať väčšiu ochotu zo strany rôznych vládnych úrovní spolupracovať a koordinovať činnosti na dosiahnutie spoločných cieľov.

Toto všetko je v súlade s novým cieľom územnej súdržnosti, ktorý priniesla Lisabonská zmluva potvrdzujúca, že ekonomickú a sociálnu súdržnosť na európskej úrovni nemožno dosiahnuť bez hlbšieho zamerania sa na územný vplyv politiky EÚ. Z tohto dôvodu nariadenie o spoločných ustanoveniach predstavilo nové integračné nástroje, ktoré sa môžu použiť na implementáciu územných stratégií na danom mieste, pričom spájajú tematické ciele stanovené v dohodách o partnerstve a v operačných programoch s územným rozmerom: miestny rozvoj riadený spoločenstvom (články 32-35 nariadenia o spoločných ustanoveniach) a integrované územné investície (článok 36 nariadenia o spoločných ustanoveniach).

Integrovaný prístup možno chápať v dvoch rovinách. Prvá z nich je prierezové zapojenie všetkých relevantných aktérov do strategického plánovania a riadenia, druhá rovina predstavuje plánovanie a realizáciu obsahovo prepojených a vzájomne previazaných jednotlivých druhov rozvojových cieľov a opatrení v konkrétnych územných úrovniach. V optimálnom prípade dochádza k prelínaniu oboch týchto úrovní.

Východiská pre realizáciu integrovaného prístupu v SR zakotvuje Partnerská dohoda SR na roky 2014-2020 (ďalej iba „Partnerská dohoda SR“), v ktorej sú popísané všetky tri základné spôsoby realizácie integrovaného prístupu v zmysle legislatívy EÚ pre nové programové obdobie 2014 – 2020:

- integrované územné investície,
- trvalo udržateľný rozvoj miest,
- komunitne vedený miestny rozvoj.

Integrované územné investície (ďalej iba „IÚI“) predstavujú prvok strategického a výsledkovo orientovaného prístupu s cieľom riešiť potreby a výzvy regiónov podľa ich špecifických potrieb. V podmienkach SR budú IÚI realizované formou **regionálnych integrovaných územných stratégií** na úrovni regiónu NUTS III. Regionálne integrované územné stratégie (ďalej iba „RIÚS“) je možné vnímať ako aplikáciu integrovaného prístupu prostredníctvom integrovaných územných investícií definovaných v čl. 36 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1303/2013. Cieľom je prostredníctvom RIÚS dosiahnuť čo najväčšie synergické efekty na území. V nadväznosti na dosiahnutie územnej koncentrácie zdrojov EÚ budú RIÚS pokrývať celé územie SR tak, aby ich rozvojové zámery vychádzali zo špecifických potrieb regiónov a funkčného využitia územia a mali dopad pre čo najväčšiu skupinu obyvateľov.

Trvalo udržateľný rozvoj miest (ďalej iba „TURM“) je v zmysle článku 7 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1301/2013 zo 17. decembra 2013² založený za realizácii integrovaných stratégií zameraných na riešenie hospodárskych, environmentálnych, klimatických, demografických a sociálnych problémov mestských oblastí, pričom minimálne 5 % zdrojov EFRR vyčlenených pre každý členský štát je potrebné investovať do opatrení týkajúcich sa TURM. V súlade s Partnerskou dohodou SR bude TURM v SR aplikovaný prostredníctvom IÚI financovaných z prioritných osí IROP ako súčasť RIÚS.

Podpora do ostatných identifikovaných oblastí prespiievajúcich do TURM, ktoré IROP tematicky nepokrýva, a teda nad rámec článku 7 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1301/2013, môže byť zabezpečená z príslušných operačných programov prostredníctvom mechanizmu zvýhodňovania žiadostí o NFP prispievajúcich k TURM vo výberovom procese, resp. prostredníctvom vyhlasovania priamo cielených výziev na realizáciu opatrení TURM.

Miestny rozvoj vedený komunitou³ (ďalej len „CLLD“) je nástrojom pre zapojenie občanov na miestnej úrovni pre lepšie riešenie sociálnych, environmentálnych a ekonomických výziev. Ide o prístup s relatívne malými finančnými investíciami, realizované operácie majú predovšetkým lokálny charakter, ale môžu mať podstatný vplyv na život ľudí v danom území. Prístup CLLD vychádza z prístupu LEADER založeného na MAS a stratégiách miestneho rozvoja.

Na podporu CLLD sa bude využívať EPFRV prostredníctvom PRV (prístup LEADER) a EFRR prostredníctvom IROP. CLLD však je nie je súčasťou RIÚS. Pokiaľ bude na danom území zriadená MAS implementujúca príslušnú stratégiu miestneho rozvoja, územne sa bude prekrývať s časťou územia RIÚS. Z dôvodu zamedzenia duplicity podpory je deliaca línia medzi stratégiami miestneho rozvoja a RIÚS vymedzená rámcovo na úrovni veľkosti projektu - prostredníctvom RIÚS by mali byť podporované investične náročnejšie projekty a projekty so subregionálnym a regionálnymi dopadom; prostredníctvom CLLD projekty menšieho rozsahu s miestnym dopadom.

Všetky strategické ciele územnej samosprávy na Slovensku musia vychádzať a byť kompatibilné s nadradenou dokumentáciou prijatou na regionálnej, celoštátnej alebo celoeurópskej úrovni. Jedným zo základných dokumentov, ktorý vymedzuje činnosti a aktivity na nasledujúce obdobie je **Partnerská dohoda SR na roky 2014 – 2020**. Tento dokument je základom pre čerpanie fondov Európskej únie na území Slovenskej republiky, kde tvoria investície z týchto zdrojov drvivú väčšinu verejných výdavkov. Na základe týchto faktov je nevyhnutné spomenúť aspoň základné fakty a konštatovania v ňom obsiahnuté:

² Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1301/2013 zo 17. decembra 2013 o Európskom fonde regionálneho rozvoja a o osobitných ustanoveniach týkajúcich sa cieľa Investovanie do rastu a zamestnanosti, a ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1080/2006.

³ CLLD je definovaný v článkoch 32-35 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1303/2013.

- V nadväznosti na identifikovaný rozvojový potenciál regiónov Slovenskej republiky (ďalej len „SR“) a investícií posilňujúcich ich hospodársky a sociálny rast⁴, koncentruje Partnerská dohoda SR na roky 2014 – 2020 (ďalej len „PD SR“) **oprávnené príspevky EŠIF do tých geografických územných jednotiek, v ktorých sa dá očakávať najvyššia miera efektívnosti využívaných investícií na riešenie špecifických problémov regiónu, prostredníctvom využívania ich miestneho potenciálu a zdrojov.**

Z pohľadu regionálneho prístupu, bude strategickým cieľom PD SR zabezpečovať implementovanie investičných priorít do priestorov, ktoré majú najvyšší rozvojový potenciál pre danú prioritnú oblasť. Cieľom je integrovať investičné aktivity tak, aby sa stali multiplikátormi ďalšieho rozvoja danej geografickej jednotky, ako aj rozvoja k nej príslušného územia.

- Základným východiskom na riešenie územnej a tematickej koncentrácie pre rozhodovanie o umiestňovaní Európskych štrukturálnych a investičných fondov podporovaných investičných aktivít je rozvoj územia a polycentrickej sídelnej štruktúry, definovanej v celoštátnom územnoplánovacom dokumente – Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001 v znení zmien a doplnkov č. 1 KURS 2011⁵ (ďalej len „KURS“) ktorá definuje tzv. centrá osídlenia a ťažiská osídlenia. **Tieto sú dobre dostupné pre obyvateľov ich zázemí a preto sú vhodnými priestormi pre koncentráciu vybraných investičných aktivít, ktoré uspokojujú aj požiadavky a potreby obyvateľov ich zázemia.** Popri centrách osídlenia a ťažiskách osídlenia majú významný rozvojový význam v celom priestore SR rozvojové osi. Tieto predstavujú jeden z najvýznamnejších prvkov distribúcie rozvojových impulzov pre čo najväčšie plošné pôsobenie rozvojových aktivít. Rozvojové osi sú súčasťou tvorby vyváženej hierarchizovanej sídelnej štruktúry. Podporujú sídelné väzby medzi obcami a rovnovážny sídelný rozvoj, vrátane rozvoja vidieka. Vytvárajú podmienky pre dostupnosť k infraštruktúram, zachovanie a rozvoj prírodného a kultúrneho dedičstva a zabezpečujú požiadavky, ktoré sa na sídelnú štruktúru kladú z hľadiska ekonomických, sociálnych a environmentálnych súvislostí. Rozvojové osi tak efektívne plnia požiadavky udržateľnosti a vytvárania zdravého a environmentálne vhodného obytného i pracovného prostredia.⁶
- **V SR sa v dôsledku hospodárskej krízy neustále prehľbuje problém nezamestnanosti, chudoby, sociálneho vylúčenia, či celkového zníženia životnej úrovne občanov. Osoby s nedostatočnými kompetenciami a kvalifikáciou sú najohrozenejšou skupinou na trhu práce a najväčšou bariérou udržateľného rozvoja SR.** Kvalita odborného vzdelávania a prípravy nedostatočne reaguje na aktuálne potreby trhu práce a nedokáže pripraviť kvalifikovanú pracovnú silu v takej miere, aby bola schopná bezprostredne, po ukončení štúdia, vstúpiť do pracovného procesu.
- Kľúčovými výzvami pre SR v nasledujúcom období sú: reštrukturalizácia systému vzdelávania v záujme zvýšenia zamestnanosti a mobility pracovnej sily, aktivizácia ľudí ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením za účelom ich začlenenia, deinštitucionalizácia sociálnych služieb a sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, **podpora aktívneho a zdravého starnutia vrátane dlhodobej starostlivosti**⁷ a integrácia marginalizovaných rómskych komunit (ďalej len „MRK“). **Ďalšou výzvou je starostlivosť o deti do 3 rokov veku (t. j. zosúladovanie rodinného a pracovného života) a dostupnosť predškolského vzdelávania.**

⁴Analýza rozvojového potenciálu regiónov SR a ich územných rozdielov s priemetom na tematickú koncentráciu EŠIF v Partnerskej dohode SR na roky 2014 – 2020, <http://www.nsrr.sk/sk/programove-obdobie-2014---2020/negociacie-k-priprave-partnerskej-dohody-sr-a-op/>

⁵Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001 v znení zmien a doplnkov č. 1 KURS 2011, schválená uznesením vlády SR a jej záväzná časť vydaná nariadením vlády SR č. 528/2002 Z. z., Zmeny a doplnky č. 1 KURS 2011 uznesením vlády SR č. 513/2011 a jej záväzná časť vydaná nariadením vlády SR č. 461/2011 Z. z.

⁶Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001 v znení zmien a doplnkov č. 1 KURS 2011, str. 60

⁷Národný program aktívneho starnutia na roky 2014 – 2020, MPSVR SR

- Kľúčové problémy trhu práce, ktorým musí SR v nasledujúcom období čeliť sú: **vysoká nezamestnanosť a nízka zamestnanosť** (najmä žien, starších a nízkokvalifikovaných), dlhodobá nezamestnanosť, nezamestnanosť mladých ľudí, nedostatočná účinnosť a efektívnosť aktívnej politiky trhu práce a nízka mobilita domácej pracovnej sily.
- Prejavom nerovnováhy na trhu práce je miera voľných pracovných miest, ktorá je v SR pod priemerom EÚ. V roku 2012 bolo v SR z 1 000 pracovných miest v priemere voľných len 8. Priemer EÚ bol 15 voľných miest, čo znamená, že miera voľných pracovných miest v roku 2012 dosiahla 1,5%.
- **Podiel pracujúceho obyvateľstva vo veku 20-64 rokov je v SR pod priemerom EÚ a posledné roky stagnuje okolo podielu 65,0%. Národný cieľ pre SR vyplývajúci zo stratégie Európa 2020, je pre oblasť zamestnanosti stanovený na úrovni 72 %.** Pod priemerom EÚ je SR aj v miere zamestnanosti starších ľudí (vo veku 55-64 rokov) a miere zamestnanosti žien vo veku 20-64. Možnosť zamestnania starších ľudí je nepriaznivo ovplyvnená viacerými faktormi, napríklad aj nedostatočným prístupom k celoživotnému vzdelávaniu, absenciou systému poradenstva vo vzdelávaní zamestnaných dospelých, čo osobitne platí pre špecifickú skupinu starších ľudí. Miera zamestnanosti nízkokvalifikovaných osôb (ISCED 0–2) v SR (29,5 % v roku 2012) je v rámci EÚ najnižšia. V roku 2012 dosiahla len 57 % úrovne EÚ. **K situácii narastajúcej nezamestnanosti a slabšej ekonomickej nezávislosti žien negatívne prispieva aj nedostatok služieb starostlivosti o deti.** Od roku 2006 sa každý rok zhoršuje dostupnosť materských škôl (ďalej len „MŠ“) a využívanie zariadení starostlivosti o deti do 3 rokov patrí medzi najnižšie v EÚ.
- **V roku 2012 bola miera nezamestnanosti v SR (14 %) šiestou najvyššou a dlhodobá miera nezamestnanosti (9,4%) štvrtou najvyššou v EÚ.** Miera nezamestnanosti osôb s nízkym stupňom vzdelania (44,7 %) presiahla viac ako trojnásobne celkovú mieru nezamestnanosti.
- Najpočetnejšiu skupinu nezamestnaných absolventov stredných škôl tvorili absolventi študijných spoločenských odborov a služieb⁸, nasledujú absolventi študijných odborov s rozšíreným praktickým vyučovaním a absolventi učebných odborov.
- **Bariérami, ktoré bránia zvýšeniu zamestnanosti, sú najmä nesúlad medzi vzdelaním a získanými zručnosťami pre potreby trhu práce, nedostatočná pripravenosť stredných odborných škôl reagovať na meniace sa potreby trhu práce, ako aj slabé prepojenie terciárneho vzdelávania a trhu práce.**
- V súvislosti so stratégiou Európa 2020 a NPR je potrebné realizovať opatrenia na podporu **zamestnanosti a mobility pracovnej sily** s cieľom do roku 2020 dosiahnuť 72 % mieru zamestnanosti obyvateľstva vo veku 20-64 rokov a 3% mieru dlhodobej nezamestnanosti. Nevyhnutnosťou je taktiež podpora kapacít v oblasti sociálneho dialógu, ktoré svojimi návrhmi na realizáciu opatrení účinne prispievajú k realizácii politik v oblasti podpory podnikania, zamestnanosti a identifikácie nezamestnanosti.
- Pre podporu rastu priaznivého pre zamestnanosť je potrebné rozvíjať vnútorný kultúrny potenciál regiónov, vrátane konverzie upadajúcich priemyselných oblastí a rozvoja kultúrnych zdrojov.
- V súvislosti so stratégiou Európa 2020 a NPR je potrebné v oblasti sociálnej inklúzie a chudoby dosiahnuť cieľ zníženia miery populácie ohrozenej chudobou a sociálnym vylúčením na 17,2 % do roku 2020.
- Vo vzťahu k špecifickým odporúčaniam Rady EÚ pre SR je potrebné v odbornom vzdelávaní **posilniť poskytovanie praktickej výučby priamo v podnikoch, vo vysokoškolskom vzdelávaní**

⁸Zdroj: ÚIPŠ Uplatnenie absolventov stredných škôl v praxi. Bratislava :2011

vytvoriť programy orientované na pracovný trh a podporiť odovzdávanie znalostí podporou spolupráce medzi VŠ, výskumnou komunitou a podnikateľským sektorom.

- V odbornom vzdelávaní a príprave je potrebné posilniť **zavádzanie prvkov duálneho systému vzdelávania** a poskytovanie praktickej výučby priamo u zamestnávateľov.

Pre formuláciu vízie a návrh stratégie obce Hrabušice je nevyhnutné brať do úvahy návrhy a smerovanie zapracované aj do ďalších dokumentov na národnej a regionálnej úrovni. Za všetky spomeňme aspoň Národnú stratégiu regionálneho rozvoja Slovenskej republiky (NSRR SR), ktorá bola aktualizovaná v máji 2014 (Uznesenie Vlády SR č. 222/2014) a aktuálne PHSR na úrovni Prešovského samosprávneho kraja, ktoré však v čase tvorby stratégie rozvoja obce ešte nebolo dokončené.

Aktualizácia národnej stratégie uvádza hlavné faktory rozvoja regiónov Slovenska, analyzuje regionálne disparity, predkladá prognózu hospodárskeho vývoja v regiónoch Slovenska. Hodnotí východiskový stav a predkladá princípy zásadného smerovania v prioritných oblastiach, na ktoré je potrebné - aj v súlade so stratégiou Európa 2020 - kľásť v regionálnom rozvoji Slovenskej republiky hlavný dôraz.

Vízia obce Hrabušice

V zmysle aktualizovanej Národnej stratégie regionálneho rozvoja Slovenskej republiky sa očakáva, že regióny budú schopné efektívne využívať svoj vnútorný potenciál ako svoju konkurenčnú výhodu s cieľom zvyšovať kvalitu života obyvateľov a v rámci jednotlivých regiónov budú znižované vnútroregionálne rozdiely. Počas realizácie aktualizovanej NSRR SR bude pri plánovacích procesoch uplatňovaný integrovaný prístup orientovaný smerom k udržateľnému sociálnemu, ekonomickému, environmentálnemu a územnému rozvoju regiónov.

Vízia regionálneho rozvoja Slovenska predstavuje stav, ku ktorému má Slovensko za niekoľko rokov dospieť, vymedzuje rámec pre definovanie strategických cieľov a priorít na obdobie 2014 až 2020 s výhľadom do roku 2030, ako aj postupy na ich dosiahnutie.

Vízia regionálneho rozvoja Slovenska je definovaná nasledovne:

“Slovensko sa má stať krajinou s vysokou kvalitou života všetkých občanov. Každý región bude využívať svoje danosti v prospech svojho udržateľného hospodárskeho, sociálneho, environmentálneho a územného rozvoja a tým aj Slovenskej republiky, ako vyspelého, hospodársky, politicky a sociálne súdržného členského štátu Európskej únie.”

Pre naplnenie dlhodobej vízie regionálneho rozvoja podľa aktualizovanej NSRR SR je stanovený nasledovný strategický cieľ: *“Integrovaným a výsledkovo orientovaným prístupom k regionálnemu rozvoju a na základe využitia vnútorného potenciálu regiónov zvýšiť do roku 2030 ich adaptabilitu, konkurencieschopnosť a výkonnosť pri súčasnom zvyšovaní kvality života obyvateľov a pri rešpektovaní princípov udržateľného rozvoja”.*

Stanovenie vízie obce predstavuje želaný a očakávaný stav, ktorý si obec z dlhodobého hľadiska vytýčila na dosiahnutie. Vymedzuje rámec pre definovanie strategických a tematických cieľov na obdobie nasledujúcich rokov.

Obec Hrabušice má stanovenú nasledovnú víziu, ktorá vychádza tak z minulého obdobia ako aj očakávaní pre nasledujúce roky s dlhodobým výhľadom: *„Chceme aby v roku 2020 boli Hrabušice:*
- dostatočne bezpečnou, vhodne hospodáriacou a dobre riadenou obcou;
- obcou aktívne podporujúcou rozvoj podnikania a kvalitnej infraštruktúry;
- obcou chrániacou a zveľaďujúcou kultúrne a hlavne prírodné dedičstvo;
- obcou uvedomelých, sebavedomých a vzdelaných ľudí, s pozitívnym a aktívnym prístupom k činnostiam na rozvoj komunity;

- *obcou vhodnou pre život obyvateľov (dostatočná ponuka práce, vhodné spojenia do najbližších centier, čistá a zdravá obec)*“.

Stratégia rozvoja obce Hrabušice

Definovanie stratégie rozvoja obce Hrabušice nadväzuje na výsledky analýz, vychádza z poznania komplexného vnútorného prostredia a potrieb obyvateľov obce. Do riešenia pomerne širokého spektra existujúcich rozvojových potrieb aktívne vstupujú viacerí aktéri (štát, miestna samospráva, súkromný sektor, mimovládne organizácie atď.) s rôznymi kompetenciami, záujmami a finančnými zdrojmi. Zároveň vychádza z predpokladu, že príslušné orgány verejnej správy na národnej a regionálnej úrovni zabezpečia koordinovaný prístup pri zabezpečení plánovaných zmien, ktorého dôležitým predpokladom je dobrá informovanosť kľúčových aktérov a ich spolupráca. Osobitná pozornosť v stratégii je venovaná koordinácii rozvojových zámerov obce, ktoré budú cez schválené operačné programy spolufinancované zo zdrojov európskych fondov. Je spracovaná v súlade s už spomínanou Národnou stratégiou regionálneho rozvoja Slovenskej republiky, ktorá obsahuje nasledujúce prioritné oblasti:

PO 1 Ľudské zdroje – zvýšenie kvality ľudského kapitálu

PO 2 Ekonomická výkonnosť a konkurencieschopnosť hospodárstva

PO 3 Štrukturálne zmeny

PO 4 Poznatkovo orientovaná ekonomika

PO 5 Ochrana a tvorba životného prostredia

Tieto sú premietnuté do prioritných oblastí navrhovaných v stratégii rozvoja obce s prispôbením podmienkam úrovne samosprávy a tiež zlúčením PO 2 – PO 4 do jednej spoločnej prioritnej oblasti – Hospodárska politika.

Pre naplnenie vízie a na dosiahnutie cieľov si obec Hrabušice stanovila tri nasledovné hlavné prioritné oblasti / politiky:

1. **Sociálna politika** – zahŕňa oblasť trhu práce, školstvo a vzdelávanie, sociálne služby a sociálnu infraštruktúru (sociálnu, bytovú a zdravotnícku), kultúru a šport, rozvoj a podporu partnerskej spolupráce.

2. **Hospodárska politika** – pozostáva z oblastí so zameraním na podnikateľské prostredie (podpora malého a stredného podnikania a pod.), na podporu remeselnej a poľnohospodárskej výroby, rozvoj cestovného ruchu, rozvoj dopravnej (miestne komunikácie, parkovacie miesta, chodníky, cyklodoprava a pod.) a ostatnej technickej infraštruktúry (obecný rozhlas, kamerový systém, osvetlenie, verejné toalety a pod.), efektívna verejná správa, výskum a inovácie, kultúrny a kreatívny priemysel (ide o priemysel, ktorý pridáva výsledkom duševnej tvorivej činnosti hospodársku hodnotu, zahŕňa najmä umenie, podporu tradičných remesiel, folklóru a pod.)

3. **Environmentálna politika** – so zameraním na odpadové hospodárstvo, vodné hospodárstvo (voda, kanalizácia, protipovodňové opatrenia, opatrenia vedúce k prevencii pred živelnými pohromami), na ochranu a tvorbu zložiek životného prostredia (ovzdušie, zeleň v obci, zníženie spotreby energie pri prevádzke verejných budov a pod.), na ochranu krajiny a prírody.

Prostredníctvom týchto prioritných oblastí ďalej rozpracovaných do jednotlivých opatrení bude obec naplňať víziu rozvoja napĺňaním cieľov, vytvárať podmienky pre zvyšovanie kvality života obyvateľov obce, pre konkurencieschopný hospodársky rozvoj a zvyšovanie kvality životného prostredia s rešpektovaním strategických cieľov Košického samosprávneho kraja.

Globálne ciele rozvoja obce Hrabušice

Globálne ciele sú 3 a kopírujú počet a zameranie prioritných oblastí definovaných v rámci metodiky na spracovanie PHSR. Prioritnými oblasťami sú: 1. Prioritná oblasť – Hospodárska, 2. Prioritná oblasť – Sociálna a 3. Prioritná oblasť – Environmentálna. Každá z nich má priradený globálny cieľ, ktorý by sme chceli dosiahnuť do roku 2020:

1. Hospodárska - Rozvinutá ekonomika produkujúca ďalšie rozvojové impulzy;
2. Sociálna - Zabezpečené všetky verejné služby občanom;
3. Environmentálna - Kvalitné životné prostredie a aktivity obce a jej občanov zabezpečujúce pozitívne vplyvy na životné prostredie.

Špecifické ciele rozvoja obce Hrabušice

Špecifických cieľov je celkovo 12, pričom sú rozdelené do jednotlivých prioritných oblastí – Hospodárska (5 cieľov), Sociálna (5) a Environmentálna (2). Sú to nasledovné:

- 1.1 Podpora súkromného podnikania
- 1.2 Rozvoj turistickej infraštruktúry a služieb pre turistov
- 1.3 Posilnenie kvality a možností formálneho i neformálneho vzdelávania
- 1.4 Rozvoj informatizácie a elektronizácie obce
- 1.5 Zlepšenie ekonomickej kondície obce
- 2.1 Zabezpečenie možností bývania pre všetky kategórie obyvateľov
- 2.2 Pokračovanie a zintenzívnenie komunitnej práce
- 2.3 Zabezpečenie adekvátnej starostlivosti o znevýhodnené skupiny obyvateľstva
- 2.4 Podpora a rozvoj ďalších oblastí občianskeho života
- 2.5 Prevencia kriminality a zabezpečenie ochrany osôb a majetku
- 3.1 Podpora aktivít a procesov pri zabezpečovaní ekologických funkcií územia
- 3.2 Podpora aktivít a procesov zlepšujúcich kvalitu životného prostredia.

Tematické ciele rozvoja obce Hrabušice

Každý zo špecifických cieľov obsahuje minimálne jeden, maximálne tri tematické ciele spadajúce pod oblasť ktorú špecifikuje. Celkovo je pomenovaných 24 tematických cieľov, ktoré môžete nájsť vo formulári č. S 1.

Tab.: Hlavné ciele stratégie Európa 2020

Hlavné ciele stratégie Európa 2020	Súčasná situácia na Slovensku	Národný cieľ v NPR do roku 2020
Investovať 3% HDP EÚ do výskumu a vývoja (% HDP)	0,63% (2010)	1%
Zníženie emisií skleníkových plynov (SP) o 20% oproti úrovni roku 1990	-2% (emisie projektované do roku 2020 oproti roku 2005) +0% (emisie roka 2010 oproti roku 2005)	+13% (národný záväzný cieľ pre sektory mimo systému obchodovania s emisiami oproti roku 2005)
20% energie musí pochádzať z obnoviteľných zdrojov	9,8% (2010)	14%
Zvýšenie energetickej efektívnosti o 20% (zníženie	Neuplatňuje sa	Zníženie o 1,6 Mtoe

spotreby energie o 368 Mtoe) pre EÚ 27		
75% obyvateľstva vo veku 20-64 rokov by mala byť zamestnaná	65.1% (2011)	72%
Zníženie predčasného ukončenia školskej dochádzky pod 10% (obyvateľstvo vo veku od 18 do 24 rokov)	5% (2011)	6%
Aspoň 40% obyvateľstva vo veku 30-34 rokov s ukončeným vysokoškolským alebo rovnocenným vzdelaním	23.4% (2011)	40%
Znížiť počet osôb ohrozených chudobou alebo vylúčením v EÚ aspoň o 20 miliónov (referenčný rok 2008)	+ 1 000 (2011)	- 170 000

Zdroj: Stratégia Európa 2020

Časť C – Programová časť

Programová časť PHSR, ako tretia kapitola tohto dokumentu, podáva konkrétne popisy projektov či aktivít, ktoré sú navrhované pre obec Hrabušice. Všetky návrhy uvedené v tabuľkovej časti (formulár č. P1) sú podrobnejšie popísané v jej textovej časti. V prípade najbližšie plánovaných aktivít, sú tieto zaradené aj do akčného plánu.

Jednotlivé navrhované projekty/aktivity je pre lepšiu informáciu potrebné bližšie popísať. Tento popis a zdôvodnenie potreby vychádza z práce pracovných skupín pre spracovanie PHSR a informácií z dotazníkových prieskumov a osobných stretnutí v Hrabušiciach.

Prioritná oblasť: Hospodárska

Projekt/Aktivita: 1.1.1 Aktualizácia územno-plánovacej dokumentácie

Popis: V súčasnosti je platný územný plán Hrabušice ÚPN – obce z 08/2005. Územnoplánovacia dokumentácia je potrebná na prehodnotenie rozvojových zámerov obce; vytvorenie prostredia pre hospodársky, sociálny, investičný rozvoj; rozširovanie obce a vytváranie kvalitného prostredia pre občanov. Je nevyhnutné takúto dokumentáciu udržiavať aktualizovanú, aby dokázala reagovať na aktuálne potreby obce a jej obyvateľov. Od jej vypracovania a schválenia uplynulo pomerne veľa času a meniace sa ekonomické podmienky a nové spoločenské požiadavky nútia samosprávu vytvárať nové územné podmienky pre ich vhodné napĺňanie.

Projekt/Aktivita: 1.1.2 Založenie obecného/sociálneho podniku

Popis: Sociálne podnikanie je na Slovensku ešte pomerne nerozvinuté a viazané skôr na podporu chránených dielní. Obec rieši situáciu dlhodobo nezamestnaných len prostredníctvom ich zapojenia do projektu aktívnych prác, kde je uplatnenie týchto ľudí limitované, tak finančne ako i časovo. Obec chce zlepšiť životnú situáciu prioritne obyvateľom obce i rómskej komunity, ktorí sa v doterajších projektoch obce dobre osvedčili, a to ich zapojením do pracovného pomeru v novovytvorenom obecnom sociálnom podniku.

Takúto možnosť zriadenia obecného/sociálneho podniku ponúka najmä lokalita Podlesok, kde má obec Hrabušice aj svoje hospodárske záujmy v súvislosti s využívaním lokality pre cestovný ruch. Obec má pre sociálny podnik schválený projekt, pre ktorý doteraz neboli pridelené žiadne finančné prostriedky, pričom za podobné aktivity ÚPSVaR dlží obci cez 30 000 EUR za zamestnávanie.

Táto forma umožní: získanie pracovných návykov pre dlhodobo nezamestnaných a zlepšiť tak ich uplatniteľnosť na trhu práce; vytvorí pracovné miesta pre znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie; napomôže rozvinúť zručnosti zamestnancov a ich komunikáciu a vzájomnú spoluprácu pri praktických činnostiach; zlepši ekonomické podmienky v rodinách týchto občanov; obec získa skupinu ľudí uvedomujúcich si vlastnú zodpovednosť za svoj život a život svojej rodiny; pomôže aj aktivitám v obci napr. pri opravách obecného majetku alebo rozvoji infraštruktúry cestovného ruchu. Rovnako sa vytvorením obecného/sociálneho podniku dosiahne rozšírenie ponuky služieb pre občanov i podnikateľské subjekty v obci.

Projekt/Aktivita: 1.2.1 Polyfunkčné využitie areálu bývalej MŠ + okolia

Popis: Bývalá MŠ so svojím areálom na lokalite Weingroup chátra (otázny je jej technický stav a statika) a nie je zmysluplne využívaná. Navrhuje sa jej rekonštrukcia, príp. dostavba na športové využitie, služby, komunitné a hygienické centrum. Cieľom je dosiahnuť zlepšenie podmienok v celom areáli bývalej MŠ a vybudovanie nových aktivít pre športové a kultúrne využívanie obyvateľstvom, prípadne o dobudovanie ako komunitného centra a hygienického centra pre marginalizované obyvateľstvo.

Projekt/Aktivita: 1.2.2 Rekonštrukcia budov vo vlastníctve obce

Popis: Ide napr. o rekonštrukciu jestvujúceho zdravotného strediska, kde prebehla výmena okien a je tu potrebné upraviť fasádu a zatepiť. Obec v rámci týchto aktivít uvažuje aj s nadstavbou bytov nad touto budovou (cca 6 až 12 bytov). Potreba finančnej výpomoci je na: 1.) spracovanie technickej projektovej dokumentácie a 2.) na realizáciu rekonštrukcie objektu podľa schválenej projektovej dokumentácie. V súčasnosti má objekt nevyhovujúci stavebno – technický stav. Cieľom je zabezpečiť vhodný objekt a priestor nielen poskytovanie všeobecnej zdravotnej starostlivosti, ale vytvoriť aj priestor pre prilákanie mladých ľudí do obce. Realizácia navrhovaných činností prispeje k skvalitneniu služieb pre občanov obce a zlepší vzhľad a technický stav objektov vo vlastníctve obce, vrátane pridanej hodnoty vzniku nových bytov.

Projekt/Aktivita: 1.3.1 Rekonštrukcia turisticky atraktívnych nehnuteľností

Popis: V obci a jej okolí je niekoľko turisticky atraktívnych nehnuteľností či už vo vlastníctve obce Hrabušice, cirkví (napr. kostol) alebo súkromných osôb (chaty, rekreačné zariadenia a pod.), pričom v okolí obce sa nachádzajú viaceré turisticky veľmi atraktívne lokality s možným využitím pre turistických návštevníkov. Pre rozvoj turistickej atraktivity by bolo vhodné uvažovať nad ich efektívnym využitím, čo vo väčšine prípadov znamená ich rekonštrukciu a propagáciu. V prípade kultúrnych pamiatok je nevyhnutné konzultovať rekonštrukcie s Krajským pamiatkovým úradom. V prípade, že nehnuteľnosť nie je majetkom obce, bolo by vhodné konzultovať s majiteľmi ich rekonštrukciu a napomáhať aj v ich komunikácii s úradmi. Dlhodobým prínosom tejto aktivity by malo byť vybudovanie kompletnej turistickej infraštruktúry v spolupráci aj s okolitými sídlami, pričom by nemala byť opomenutá ani Správa NP Slovenský raj.

Projekt/Aktivita: 1.3.2 Podporovať vznik a prevádzku turistickej infraštruktúry pre poskytovanie komplexných služieb

Popis: Okrem vyššie uvedených aktivít je nevyhnutné myslieť aj na podporu ďalších prvkov turistickej infraštruktúry od príchodu návštevníka do regiónu akoukoľvek formou dopravy (auto, vlak, autobus, bicykel, pešia turistika), cez jeho pobyt (ubytovanie, strava, oddych, kultúra, šport,...) až po čo najjednoduchšie a najrýchlejšie trasy odchodu s tým, že návštevník bude mať záujem sa opäťovne vrátiť. Opäťovne je potrebné aj pri týchto aktivitách úzko spolupracovať s regionálnymi či krajskými združeniami na podporu cestovného ruchu a využiť potenciál lokalizácie na spojnici medzi turisticky atraktívnymi lokalitami NP Slovenský raj. Osobitná pozornosť sa zameria na celkovú rekonštrukciu autokempingu Podlesok, kde je jeho jedna časť funkčná, druhá je zatvorená a neplní tak pôvodne stanovené funkcie. Parkovné tu vyberá obec, parkoviská však patria urbáru. Cieľom aktivít je napr. v tejto lokalite rekonštruovať alebo vybudovať parkoviská, vodovod a kanalizáciu, ČOV, chaty, potrebná je drobná architektúra (lavičky, altánky a pod.), WC, rampa, športové ihriská, zabezpečiť dostatočné kapacity pre napojenie na elektrinu, výsadba a doplnenie verejnej zelene. Pre prípad nepriaznivého počasia sa navrhuje v autokempingu aj výstavba multifunkčnej haly na šport, doplnenie komunikácií a spojenie Podleska s obcou novým koridorom pre peších a cyklistov.

Nakoľko na uvedenej lokalite má okrem obce pozemky aj miestny urbár, bude nevyhnutné koordinovať práce v jeho súčinnosti. Zároveň sa vyžaduje dobrá spolupráca aj so ŠOP SR – Správou NP Slovenský raj pri príprave a realizácii jednotlivých aktivít, aby sa rešpektovala nová zonácia národného parku.

Projekt/Aktivita: 1.4.1 Vytvorenie a správa turistických a náučných chodníkov v obci a jej okolí

Popis: V súčasnosti je v obci pomerne veľa aktivít podporujúcich turistiku. Príležitosť je napr. v aktívnej spolupráci s podnikateľmi ako aj okolitými obcami, kedy by bolo vhodné uvažovať nad zatraktívnením súčasných, príp. vytvorením nových turistických či náučných chodníkov (napr. k miestnemu rašelinisku). Ako súčasť náučných trás, resp. cyklotrás by bolo vhodné začleniť aj oddychové zóny, ktoré by bolo dobré prepojiť so službami pre turistov. Oddychové zóny sú chápané ako altánky, lavičky, ohniská, lanové dráhy – pre turistov, cyklistov, rodinné výlety. Táto aktivita má

viest k vytvoreniu miest oddychu. Napr. v turisticky atraktívnych lokalitách je potrebné zabezpečiť výmenu alebo rekonštrukciu technických bezpečnostných zariadení turistických chodníkov (ako sú rebríky, reťaze, stupačky, mostíky a pod.) – v Suchej Belej bola oprava naposledy v roku 2005, alarmujúci stav týchto zariadení je v doline Veľký Sokol. Pri týchto zabezpečovacích prácach bude potrebná aj práca s vrtuľníkom. Správa NP Slovenský raj prevádza pravidelne monitoring situácie a stavu zariadení. Cieľom aktivít je bezpečnosť, zvýšenie počtu turistov a Správa NP Slovenský raj povolila výstavbu WC – sociálnych zariadení v lokalite Žliabky. Okrem toho sa uvažuje na území NP Slovenský raj v spolupráci s obcou Vernár osadenie nových informačných tabúl, ktorých cieľom bude zlepšenie informovanosti a propagácia jednotlivých turisticky atraktívnych lokalít na území národného parku Slovenský raj.

Projekt/Aktivita: 1.4.2 Vytvoriť zázemie a podmienky pre rozvoj agroturistiky

Popis: V súčasnosti je na území obce areál hospodárskeho dvora bývalého Poľnohospodárskeho družstva Hrabušice, ktorý je čiastočne využívaný na poľnohospodársku výrobu a ktorého hlavnou činnosťou je výroba poľnohospodárskych produktov – kvalitných plodín a živočíšnych produktov. Okolie obce Hrabušice má prirodzené predpoklady aj na rozvoj tohto typu turistiky. Do budúcnosti by bolo vhodné využiť možnosti na agroturistiku v spolupráci s inými podnikateľskými subjektmi v blízkych mestách alebo okolitých obciach. Predpokladá sa revitalizovanie časti hospodárskeho dvora na biofarmu a postupné oživenie celého areálu hospodárskeho dvora.

Projekt/Aktivita: 1.4.3 Aktívne zapájanie sa do projektov a komunikácie za účelom spolupráce všetkých subjektov oblasti Slovenský raj a okolie v cestovnom ruchu

Popis: Obec Hrabušice má výborné podmienky ako jedna zo vstupných brán na severe Slovenského raja a priťahuje tak neutíchajúci záujem turistov a rekreantov na svoje územie. Cieľom aktivity je zintenzívnenie propagácie a zvyšovanie záujmu o návštevu tohto regiónu s pozitívnymi dopadmi aj na rozpočet obce. Najnovšie komunikačné technológie predstavujú pre takéto aktivity vynikajúce podmienky, ktoré je potrebné vhodne uchopiť.

Projekt/Aktivita: 1.4.4 Vytvárať nové komplexné produkty CR využívajúc prírodné danosti a históriu územia

Popis: Okrem vyššie spomínaných aktivít v oblasti cestovného ruchu je nevyhnutné rozvíjať aj už existujúce projekty a činnosti v rámci rôznych združení podporujúcich cestovný ruch a súčasne podporovať potenciál pre vznik nových aktivít v oblasti cestovného ruchu: napr. využiť potenciál rieky Hornád v katastri obce pre splavovanie. Prípravy pre splav Hornádu sú pred ukončením, prebieha aj komunikácia so Správou NP Slovenský raj k tejto problematike. Papierovo má splavovanie zelenú, avšak technicky je problém s napadanými stromami. Problém zneprístupnenia turistických chodníkov napadanými stromami sužuje dnes viaceré lokality národného parku. Bude potrebné podporovať tiež spoluprácu s ďalšími organizáciami, pričom ideálne bude zamerať sa na komplexné produkty cestovného ruchu, ktorých by boli Hrabušice súčasťou.

Projekt/Aktivita: 1.5.1 Rekonštrukcia objektov Základnej školy s materskou školou

Popis: Ide o investičnú aktivitu na objekte Základnej školy s materskou školou. V súčasnosti je stav týchto objektov, najmä ich prístavieb, dezolátny až havarijný, napr. počas silnejších dažďov: strecha na mnohých miestach zateká, čím dochádza k poškodzovaniu technického stavu a vybavenia priestorov a vnútorných i vonkajších omietok. Jedným z opatrení by malo byť aj zateplenie a nad školskou jedálňou urobiť sedlovú strechu a zateplenie telocvične. Cieľom je ochrana majetku obce, šetrenie finančných prostriedkov, zabezpečenie neprerušovanej prevádzky, zvýšenie úrovne a bezpečnosti v jej priestoroch a umožnenie využitia telocvične aj ďalšími obyvateľmi obce.

Projekt/Aktivita: 1.5.2 Podpora vytvárania miest pre asistentov učiteľa a ich činností v MŠ a ZŠ

Popis: Aj aktuálne sa v rámci výučby využívajú pozície asistenta učiteľa. Počas riešeného obdobia bude snaha o vytvorenie pracovných pozícií asistentov učiteľa v počte 3 osoby. Cieľom je skvalitnenie výučby, možnosť venovať sa rozvoju kompetencií všetkých žiakov aj v rôznorodej skupine v rámci jednej triedy, podpora inkluzívneho vzdelávania a desegregácie.

Projekt/Aktivita: 1.5.3 Odstavné plochy, parkoviská v areáli ZŠ

Popis: V súčasnosti je v areáli ZŠ cca 7 – 8 parkovacích miest, ktoré ale nepostačujú. Aby sa predchádzalo státiu na zelených a nespevnených plochách je potrebné vybudovanie spevnených plôch pre statickú dopravu v areáli ZŠ. Cieľom je umožnenie parkovania pre zamestnancov a obyvateľov využívajúcich areál školy a predíde sa tak aj poškodzovaniu jednotlivých zložiek ŽP.

Projekt/Aktivita: 1.5.4 Vytvorenie a vybudovanie oddychových zón v areáli Základnej školy s materskou školou

Popis: Areál Základnej školy a Materskej školy je v príjemnom prostredí, chránený pred vonkajším hlukom. Areál má dostatok voľnej plochy pre realizáciu nových oddychových a športovo-relaxačných aktivít. Revitalizáciou a dobudovaním oddychových zón pre žiakov, vybudovaním multifunkčného ihriska, detského ihriska a ľadovej plochy sa vytvoria predpoklady pre aktívnejší relax počas prestávok, ale aj priestory na trávenie voľného času po skončení školského vyučovania. Cieľom je tak ochrana majetku obce, zvýšenie ochrany a bezpečnosti žiakov, vyučujúcich i ostatných zamestnancov školy, spríjemnenie areálu ZŠ, zlepšenie možností trávenia času v obci, a efektívne využívanie prostriedkov obce.

Projekt/Aktivita: 1.6.1 Podporovať záujmové združenia poskytujúce neformálne vzdelávanie

Popis: Neformálne vzdelávanie je akákoľvek organizovaná forma vzdelávania detí, mládeže a dospelých mimo oficiálnych systémov vzdelávania (návšteva vyučovania v škôlke či škole). Hlavne pri práci so znevýhodnenými skupinami a MRK je takáto forma nevyhnutnou súčasťou dlhodobej práce, ktorej sa venujú viaceré organizácie. Často dokážu inovatívnymi formami výučby vyplniť deťom a mládeži ich voľný čas a tak ich vzdelávať. Záujmom obce by mal byť aj rozvoj takejto formy vzdelávania, t.j. podpora záujmových združení, ktoré ju poskytujú alebo môžu poskytovať.

Projekt/Aktivita: 1.7.1 Zvýšenie počtu služieb OcÚ poskytovaných občanom elektronicky

Popis: V dnešnej dobe plnej inovácií a čoraz vyššieho využívania informačno-komunikačných technológií je nevyhnutné aby aj obec Hrabušice neustále rozširovala svoju ponuku elektronických služieb pre obyvateľov. Niektoré sú v určitej základnej forme ponúkané aj dnes ale v tejto oblasti je potrebná a vyžadovaná neustála inovácia. Hlavným cieľom je sprístupniť poskytovanie elektronických služieb občanom na úrovni miestnej samosprávy a zároveň zabezpečiť výkon verejnej moci elektronicky v súlade so zákonom č. 305/2013 Z.z. o e-Governmente.

Projekt/Aktivita: 1.8.1 Zapojenie sa do projektov elektronizácie služieb samosprávy (napr. Dátové centrum obcí a miest)

1.8.2 Zabezpečiť školenia zamestnancov OcÚ a podriadených organizácii pre prácu s informačnými technológiami

Popis: V predchádzajúcom období boli vďaka prostriedkom Európskeho fondu regionálneho rozvoja prístupné viaceré národné projekty, ktorých cieľom je uľahčiť mestám a obciam správu IT infraštruktúry, agendy a zefektívnenie poskytovania služieb občanom. Z viacerých príkladov je možné spomenúť napr. portál Digitálne mesto a projekt Dátové centrum obcí a miest. Obec Hrabušice by si mala zhodnotiť možnosti, prínosy a celkový efekt zapojenia a využitia týchto možností v rámci svojej agendy informačných technológií.

Aktuálne sa dá konštatovať, že obec podniká kroky za účelom naplnenia ustanovení Zákona č. 305/2013 Z. z. o elektronickej podobe výkonu pôsobnosti orgánov verejnej moci z 1. 11. 2013 - zákon o e-governmente. Aplikovaním všetkých ustanovení zákona sa dosiahne zefektívnenie práce

verejnej správy a zvýšenie spokojnosti občanov s jej fungovaním na miestnej úrovni; zmena súčasného stavu poskytovania služieb samospráv na úroveň výrazne znižujúcu administratívnu záťaž občana, podnikateľa a samospráv, vrátane pracovníkov vykonávajúcich jednotlivé úkony a zároveň využitie pre agendu originálnych kompetencií obcí a miest.

S vyššie uvedeným súvisí aj nutnosť pravidelných školení zamestnancov OcÚ pre prácu s novým softvérom a novými službami. Pre maximalizáciu efektívneho využitia ich potenciálu je potrebné mať aj ľudí, ktorí dokážu služby ovládať a zabezpečiť aj zastupiteľnosť v prípade potreby.

Projekt/Aktivita: 1.8.3 Zabezpečenie "mapovej služby" obce pre zamestnancov aj obyvateľov obce

Popis: Medzi najinovatívnejšie možnosti v rámci elektronických služieb nepochybne patrí tzv. mapová služba, ktorá poskytuje širokospektrálne možnosti práce s informáciami na priestorovom podklade. Dajú sa takto postupne vytvoriť mnohé agendy (napr. správa miestnych daní a poplatkov, správa budov a zelene, správa odpadového hospodárstva, ...) alebo napomáhať zefektívneniu existujúcich (napr. pomoc pri činnosti stavebného úradu, matriky, nahlasovanie porúch,...). Obec ešte takúto službu neponúka, pričom v prípade jej zavedenia je potrebné dbať na jej pravidelnú aktualizáciu, inováciu a hlavne zjednodušovanie užívateľského prostredia.

Projekt/Aktivita: 1.9.1 Modernizácia výpočtovej a kancelárskej techniky na OcÚ

Popis: Aj výpočtovú, kancelársku a technickú infraštruktúru informačných technológií je potrebné udržiavať a neustále inovovať. Aktuálne evidujeme na OcÚ vekovo staršie vybavenie, ktoré často svojou kapacitou nemusí postačovať súčasným požiadavkám. Táto časť by si vyžadovala vykonanie určitej formy pasportizácie s určením na ktorej pozícii je nevyhnutné aké zariadenie, aby neboli zbytočne nakupované výkonné zariadenia pre pozíciu, ktorá napr. pracuje výlučne s textovými a tabuľkovými editormi a naopak.

Projekt/Aktivita: 1.9.2 Zabezpečenie prevádzky verejnej Wi-Fi siete v centre obce

Popis: V rámci služby občanom a návštevníkom obce by bolo vhodné zabezpečiť prevádzku verejnej internetovej Wi-Fi siete, ktorá by bola dostupná min. na všetkých exponovaných verejných miestach.

Projekt/Aktivita: 1.10.1 Konsolidácia výdavkov obce

Popis: Konsolidácia výdavkov sa týka všetkých kapitol rozpočtu a je určite jedným z hlavných cieľov vedenia obce aj do nasledujúcich období. **Celková suma dlhu obce k 31.12.2014 predstavovala ...%.** Obec má s nižším dlhom väčšie predpoklady na rozvoj.

Projekt/Aktivita: 1.10.2 Odpredaj prebytočného majetku

Popis: Jednou z možností ako znížiť výdavky je aj predaj nehnuteľného či hnuťelného majetku obce, ktorý vyžaduje vysoké náklady na starostlivosť alebo obnovu a neprináša obci zisk. Obec Hrabušice v súčasnosti nedisponuje veľkým nehnuteľným majetkom, ale do budúcnosti je potrebné v nevyhnutných prípadoch počítať aj s takýmito možnosťami konsolidácie rozpočtu.

Projekt/Aktivita: 1.11.1 Realizácia opatrení na zvýšenie príjmov obce prostredníctvom zlepšeného výberu miestnych daní a poplatkov

Popis: Zvýšenie príjmov je minimálne rovnako dôležité ako znižovanie výdavkov. Jedným z opatrení je napr. aj zvýšenie vymožitelnosti miestnych daní a poplatkov alebo zvýšenie príjmov, ktoré by pokryli nevyhnutné výdavky. Z celkového pohľadu hospodárenia samospráv na Slovensku je citeľné výrazné zlepšenie hospodárenia, ktoré bude do ďalších rokov podporené zvýšením percenta odvádzaného do rozpočtu samospráv zo štátneho rozpočtu na 70 %.

Projekt/Aktivita: 1.11.2 Podpora konania trhov v obci

Popis: Z dôvodu zvýšenia príjmov do obecného rozpočtu a aj z dôvodu ponuky takýchto spoločenských aktivít pre občanov obce, by bolo vhodné v budúcnosti uvažovať nad podporou

a organizovaním trhov a jarmokov aj priamo v obci Hrabušice. Do budúcnosti je možné aj vytvorenie miesta, kde by miestni producenti mohli ponúkať svoju produkciu. Realizáciou tejto aktivity je predpoklad zvýšenia kvality poskytovaných služieb pre občanov a rozvoj súkromného podnikania a obchodu v regióne.

Prioritná oblasť: Sociálna

Projekt/Aktivita: 2.1.1 Výstavba nájomných bytov nízkeho štandardu

Popis: Jedná sa o finančnú podporu za účelom spracovania geometrických plánov, znaleckých posudkov a majetkovo-právneho vysporiadania vhodných pozemkov do majetku obce a finančnú výpomoc na prípravu a realizáciu technickej infraštruktúry. Cieľom je zabezpečenie cenovo dostupného bývania pre sociálne slabšie skupiny obyvateľstva a celkového rozvoja obce.

Projekt/Aktivita: 2.2.1 Zabezpečenie pozemkov, infraštruktúry a sietí pre možnosti IBV v určených lokalitách

Popis: V obci sa plánuje IBV na lokalite „Hrbok“ a lokalite „Niže mesta“. Príprava však bola zastavená, nakoľko obec nemá peniaze na výkup pozemkov. Pre uvedené lokality bude potrebné okrem výkupu pozemkov zabezpečiť aj inžinierske siete. Cieľom uvedených aktivít je poskytnúť obyvateľom obce lepšie podmienky na bývanie.

Projekt/Aktivita: 2.2.2 Výstavba nových obecných nájomných bytových domov I. a II. kategórie

Popis: Lokality určené na predmetnú výstavbu nie sú v súčasnosti obcou vyčlenené. Podpora nájomných bytov a individuálnej bytovej výstavby je nevyhnutná z dôvodu odchodu mladých ľudí z obce a tým vyvolaného postupného starnutia obyvateľstva. Išlo by hlavne o finančnú podporu za účelom spracovania geometrických plánov, znaleckých posudkov, majetkovo-právneho vysporiadania vhodných pozemkov do majetku obce a prípravu a realizáciu technickej infraštruktúry. Bez pozemkov nie je možný žiadny rozvoj obce a samozrejme, ani rómskej osady. Cieľom je rozvoj obce, zabezpečenie potrebného životného priestoru pre súčasný počet obyvateľov, ako aj pre ich plánovaný nárast.

Projekt/Aktivita: 2.3.1 Pokračovanie v zabezpečovaní terénnej sociálnej práce v Rómskej komunite a jej rozšírenie podľa potrieb aj na iné znevýhodnené skupiny obyvateľstva

Popis: V súčasnosti je v obci terénna práca zabezpečovaná 3 pracovníkmi pre terénnu prácu. Cieľom je udržanie tejto aktivity v obci, ktorá napomáha marginalizovaným skupinám, resp. postupne rozšírenie takejto pomoci aj pre ostatných obyvateľov obce, ktoré ju vyžadujú.

Projekt/Aktivita: 2.3.2 Zabezpečenie terénneho zdravotného asistenta a vytvorenie podmienok pre jeho prácu

Popis: Obec má záujem zapojiť sa do nových národných projektov aj v oblasti terénnej sociálnej práce a zdravotnej asistencie s využitím ľudí priamo z miestnej komunity. Cieľom je skvalitnenie práce v rámci komunity, zabezpečenie asistencie pri dochádzke detí do predškolských a školských zariadení, zvýšenie úrovne života a zdravotnej prevencie v komunite.

Projekt/Aktivita: 2.4.1 Vytvorenie komunitného centra/miestnosti v obci

Popis: Zriadenie tohto typu zariadenia by sa dalo zrealizovať v rámci navrhovanej rekonštrukcie nefunkčnej budovy v lokalite „Weingroup“ (otázny je však jej dnešný technický stav), ktorého priestory by priestorovo i svojou lokalizáciou vyhovovali na tento účel. Obec má nevyhovujúce priestory pre výkon komunitnej, terénnej sociálnej práce i priestory pre realizáciu rôznych spoločenských aktivít pre znevýhodnené skupiny obyvateľov. Cieľom je získanie priestorov vhodných pre realizáciu aktivít na zvyšovanie osvedy medzi rómskymi i ostatnými obyvateľmi v spoločenskej oblasti, možnosti výchovy k hygienickým návykom, zníženie chorobnosti, možnosť stretávania sa za

účelom vzdelávania a kultúry. Vytvorí sa predpoklady na zlepšenie života obyvateľov nielen zo sociálne znevýhodneného prostredia, ale celej komunity žijúcej v obci. Zároveň je cieľom zabezpečiť vzdelávanie, klubovú činnosť, celoživotné vzdelávanie, špecializované sociálne poradenstvo a i.

Projekt/Aktivita: 2.4.2 Spracovanie Plánu rozvoja komunitných služieb

Popis: V súčasnosti absentuje komunitný plán, ktorý by pokrýval všetky kategórie obyvateľstva a preto by bolo vhodné, aby si obec v rámci svojich interných kapacít (resp. využívajúc externé zdroje) zabezpečila spracovanie takéhoto dokumentu. Služiť by mal na skvalitnenie a zefektívnenie prístupu obce k riešeniu problémov špecifických skupín obyvateľstva (napr. marginalizované komunity, dôchodcovia, mládež, pracujúci, športoví nadšenci, hendikepovaní); zabezpečenie koordinácie športových a kultúrnych aktivít + zabezpečenie dlhodobejšieho plánovania a realizácie týchto činností.

Projekt/Aktivita: 2.4.3 Podpora činnosti a aktivít dobrovoľného hasičského zboru Hrabušice

Popis: Obec by mala byť aj v budúcnosti nápomocná pri činnosti dobrovoľného hasičského zboru. Cieľom je ochrana osôb a majetku, prevencia pred vznikom požiarov a pomoc obyvateľom v núdzi či pri prírodných katastrofách.

Projekt/Aktivita: 2.4.4 Podpora verejných i neverejných poskytovateľov sociálnych služieb

Popis: V obci dnes funguje klub seniorov a klub záhradkárov a je potrebná ich ďalšia podpora. Každý poskytovateľ sociálnych služieb prináša skvalitnenie života obyvateľov, ktorí sú ich prijímateľmi. Cieľom je zlepšenie a skvalitnenie ponuky sociálnych služieb poskytovaných verejnými i neverejnými poskytovateľmi týchto služieb v obci Hrabušice. Podpora záujmových združení v obci tak prinesie aj zvýšenie kvality bývania obyvateľov obce.

Projekt/Aktivita: 2.5.1 Zriadenie zariadenia pre seniorov (denný stacionár)

Popis: V súčasnosti funguje denný stacionár v Dome duchovenstva. Zriadenie tohto typu zariadenia sa uvažuje výhľadovo formou vybudovania nového domu dôchodcov pri kostole, čo by pomohlo riešiť situáciu v oblasti starostlivosti o dôchodcov. Išlo by o zariadenie pre starých a chorých ľudí obce Hrabušice, ktorí vzhľadom na svoj vek, zdravotný stav a sociálne pomery nie sú schopní sa o seba postarať a sú odkázaní na pomoc inej osoby, resp. budú pod odborným dohľadom aspoň počas pobytu ich dospelých detí či príbuzných v práci. Realizáciou týchto aktivít by teda bolo možné ponúknuť kvalitnejšie služby pre občanov obce vo vyššom veku s možnosťou aktívneho trávenia dôchodku; zabezpečiť dôstojné zaobchádzanie a dostatočné stravovanie a opateru aj pre tých, o ktorých sa nemá kto postarať; dosiahlo by sa aj aktivizovanie tejto skupiny obyvateľstva a jej zapojenie do iných komunitných aktivít.

Projekt/Aktivita: 2.6.1 Zabezpečenie bezbariérového pohybu a prístupu do verejných budov v obci

Popis: Aktivita sa týka všetkých verejných priestorov v obci. Z dlhodobého hľadiska je potrebné vybaviť takýmto prístupom všetky verejné inštitúcie a priestranstvá. Pri akejkoľvek rekonštrukcii či výstavbe v týchto priestoroch je teda nevyhnutné dbať na možnosť bezbariérového prístupu. Účelom je sprístupnenie verejného, kultúrneho a sociálneho života aj pre občanov s telesným postihnutím.

Projekt/Aktivita: 2.6.2 Podpora záujmových združení zaoberajúcich sa prácou s telesne a duševne postihnutými osobami

Popis: V obci Hrabušice dlhodobo pôsobí združenie podporujúce deti s diabetes, ktoré každý rok organizuje stretnutia týchto detí v prostredí NP Slovenský raj (čistenie studničiek, úprava na symbolickom cintoríne). V prípade pôsobenia takto zameraných združení v obci bude žiaduce, v rámci možností, podporovať všetky záujmové združenia vykonávajúce aktivity pri práci s telesne a duševne postihnutými osobami a vytvárať im materiálne, priestorové či finančné podmienky na prácu.

Projekt/Aktivita: 2.7.1 Podpora zimných športov a investície do infraštruktúry pre zimné športy v obci

Popis: V obci je v súčasnosti prevádzkovaný lyžiarsky vlek vo východnej časti katastra na hranici NP Slovenský raj. V rámci aktivity je napr. plánovaná rekonštrukcia a prípadne dostavba lyžiarskeho vleku aj na pozemky urbárskeho lesa. Blízka rieka Hornád predstavuje potenciál pre prípadné zasnežovanie lyžiarskej zjazdovky. Vzhľadom na potenciálne zásahy do územia s III. stupňom ochrany (národný park) bude nevyhnutné spracovať aj dokumentáciu posúdenia vplyvov navrhovanej činnosti na životné prostredie. K ďalším navrhovaným aktivitám patrí aj možnosť zabezpečenia bežkárskych tratí (pričom obec má 3 lokality schválené aj orgánom štátnej ochrany prírody, z toho 1 trasa je udržiavaná – Malé Pole; obec potrebuje aj techniku na údržbu bežkárskych tratí). Cieľom je vytvoriť možnosti zimného lyžovania a ponúknuť tak zlepšenie možností zimných športov v tejto časti Slovenského raja.

Projekt/Aktivita: 2.7.2 Vybudovanie cyklotrasy vedúcej cez katastrálne územie obce

Popis: V súlade so schváleným ÚPN-O Hrabušice je pre celý kataster obce plánovaný cyklochodník (od Spišskej Novej Vsi až na Podlesok podľa územného plánu), ktorý by zahŕňal aj korčuliarov. Momentálne je trasa budúceho cyklochodníka využívaná iba za dobrého počasia (terén cyklochodníka nie je špeciálne upravený). Cyklochodník bude realizovaný na pozemkoch fyzických osôb a pozemkoch vo vlastníctve Slovenskej republiky. V obci sa v súčasnosti nenachádza žiaden cyklistický chodník či už so spevneným povrchom, alebo nespevnený, vhodný na športové využitie. Na základe toho času už spracováanej projektovej dokumentácie uvedenej stavby sa jedná o získanie finančnej pomoci na: spracovanie technickej dokumentácie cyklotrasy v katastrálnom území Hrabušice; dokumentácie na majetkovo-právne vysporiadanie – geometrické plány; na samotné majetkovo-právne vysporiadanie dotknutých pozemkov pod trasou cyklotrasy a na realizáciu výstavby samotnej cyklotrasy. Cieľom je vytvorenie podmienok pre športovú cyklistiku i cykloturistiku všetkých vekových kategórií obyvateľov; vytvorenie podmienok pre dopravnú výchovu školopovinných detí a mládeže; vytvorenie podmienok pre utužovanie rodinných vzťahov; vytvorenie podmienok pre výchovu a vzdelávanie v oblasti ochrany krajiny a životného prostredia.

Projekt/Aktivita: 2.7.3 Rekonštrukcia existujúcich a výstavba nových multifunkčných športových plôch

2.7.4 Využiť areál Základnej školy s materskou školou na výstavbu športovísk pre deti a mládež

Popis: V súčasnosti obec disponuje obecným futbalovým ihriskom. V rámci areálu Základnej školy sú predpoklady na výstavbu menších nových športovísk, je nevyhnutné dbať aj na ich údržbu a rekonštrukciu. V budúcnosti tiež môže byť koncepcia športovísk v obci doplnená o nové jednotky, pričom sa bude preferovať multifunkčnosť využitia akejkoľvek športovej plochy. Cieľom je zvýšenie počtu športovísk a možností športového využitia v obci ako prostriedok na aktívne využívanie voľného času detí, mládeže i dospelých.

Projekt/Aktivita: 2.7.5 Podpora aktivít športových klubov a združení

Popis: Obec dnes podporuje udržanie aktivít v oblasti športu (najmä aktivity vo futbale, basketbal, florbal, hokej, westernové jazdenie, parkúr, rekreačná jazda na koni, voltáž, stolný tenis, plážový volejbal, cyklomaratón „Škoda tour“ a iné). Obec Hrabušice bude aj v budúcnosti, v rámci svojich možností (personálne, priestorové, materiálne, finančné), podporovať všetky športové kluby a združenia, ktorých činnosť bude prispievať k realizácii pohybových aktivít pre obyvateľov obce a vytvorí podmienky pre činnosť nových druhov športov napr. bowlingová dráha. Cieľom je zamerať sa aj na rozvoj pohybovej aktivity a služieb pre cestovný ruch.

Projekt/Aktivita: 2.8.1 Podpora aktivít organizácií pôsobiacich v oblasti kultúry

Popis: V obci je Kultúrny dom, kde sa realizuje časť kultúrnych aktivít obyvateľov vo voľnom čase. Obec Hrabušice bude aj v budúcnosti, v rámci svojich možností (personálne, priestorové, materiálne, finančné), podporovať všetky organizácie a združenia, ktorých činnosť bude prispievať k realizácii

kultúrnych aktivít pre obyvateľov obce. Jednou z nich je aj trvalá podpora aktivít nahrávacieho štúdia, podpora cigánskej kapely v obci a pod.

Projekt/Aktivita: 2.9.1 Podpora činnosti obecných hliadok

Popis: V súčasnosti nie je v obci zriadená rómska obecná hliadka. V prípade jej zriadenia, jej členovia by pomáhali udržiavať zásady občianskeho spolunažívania a nočný klud v rómskej osade, pomáhali žiakom pri prechode cez cestu v čase príchodu do a odchodu zo školy a predovšetkým boli aktívnou pomocou v súčinnosti s príslušníkmi štátnej polície. Cieľom je zlepšenie spolunažívania obyvateľov v osade a zlepšenie vzťahov medzi obyvateľmi obce navzájom, zvýšenie bezpečnosti a ochrany majetku v obci.

Projekt/Aktivita: 2.9.2 Dobudovanie kamerového systému v obci

Popis: Ide o dobudovanie jestvujúceho zabezpečovacieho kamerového systému v obci a to v rozsahu potrebnom na preventívnu a priamu ochranu majetku obce i na zabezpečenie a ochranu verejného poriadku. Rozsah kamier, ich technické parametre, počet atď. určí spracovaný projekt. Dobudovanie kamerového systému by malo obsiahnuť celé zastavané územie obce (dnes 6 kamier, rozšírenie o cca 10 nových kamier) a lokalitu Podlesok – autokemping (rozšírenie zo 6 na výhľadovo o 20 nových kamier). Realizácia teda bude v rozsahu podľa potreby na zastavanom území obce. Cieľom bude zvýšenie bezpečnosti pohybu občanov a návštevníkov obce; zvýšenie ochrany majetku obce a jej obyvateľov; zabezpečenie a ochrana verejného poriadku.

Prioritná oblasť: Environmentálna

Projekt/Aktivita: 3.1.1 Skvalitnenie a dobudovanie protipovodňovej ochrany obce

Popis: V rámci prebiehajúcich klimatických zmien, ako aj skúseností obce za posledné obdobie, by ako prvý krok bolo vhodné naplánovať a realizovať celkový systém vodozádržných opatrení v krajine. Až následne, v prípade potreby, by bolo potrebné naplánovať, odkonzultovať, skvalitniť či dobudovať protipovodňovú ochranu, či upraviť toky na vybraných miestach.

Protipovodňová ochrana územia obce – ide prakticky o terénne úpravy a výsadbu verejnej zelene s protieróznymi a ekostabilizačnými opatreniami vo svahovitých lokalitách nad obcou i úpravu korýt (ich zanesenie splaveninami) a reguláciu obecných potokov. Cieľom je: zmena využitia a urbanizácie dotknutého územia so zameraním na protierózne opatrenia a reguláciu vodných tokov s cieľom zabrániť škodám na majetku občanov i obce a zmiernenie následkov nepredvídanej zrážkovej činnosti v katastrálnom území obce; odstránenie finančných nákladov na opakované odstraňovanie následkov povodní z prostriedkov obce i štátneho rozpočtu.

Projekt/Aktivita: 3.1.2 Osveta v problematike životného prostredia

Popis: Zameranie hlavne na predškolské a školské zariadenia či web stránku obce. V súčasnosti sa osвета už čiastočne realizuje, no do budúcnosti by bola vítaná väčšia propagácia. Cieľom je zvyšovanie povedomia, hlavne detí a mládeže, v oblasti ochrany životného prostredia a jeho zložiek ako prírody a krajiny, ovzdušia, vody a i.

Projekt/Aktivita: 3.1.3 Podpora plánovania a realizácie vodozádržných opatrení v krajine

Popis: Okrem aktivít uvedených v bode 3.1.1 je nevyhnutné postupne pripravovať a zabezpečovať podklady a dokumentáciu na vlastnú realizáciu protipovodňových opatrení. Cieľom je zabezpečiť protipovodňovú ochranu revitalizačnými opatreniami v katastri obce, prípadne budovaním technických objektov na zadržanie povrchovej vodu v povodí alebo jej bezpečné odvedenie mimo zastavané územie obce. Využívať sa budú najnovšie vedecké poznatky a skúsenosti aj z iných regiónov Slovenska alebo zo zahraničia. Okrem efektu ochrany verejného a súkromného majetku sa očakáva efekt zmiernovania dopadov klimatickej zmeny v krajine.

Projekt/Aktivita: 3.2.1 Revitalizácia verejných priestranstiev, budovanie oddychových zón a obnova verejnej zelene

Popis: Toho času sú už zrealizované úpravy verejných priestorov prevažne v centre obce. Zámerom je pokračovať v revitalizácii ďalších území, pričom prioritne sa zamerať na plochy za kostolom a pri zdravotnom stredisku. V rámci revitalizácie by bola možná a vhodná kombinácia s protipovodňovou ochranou územia obce a bolo by vhodné vytvorenie zelených oddychových zón, detských ihrísk, doplniť plochy zelene aj s úpravou terénu a výsadbou verejnej zelene s protieróznymi a ekostabilizačnými opatreniami. Vytvorenie takýchto priestorov zvýši úroveň a kultúru bývania, zlepši podmienky pre deti a mládež. Cieľom je aj vytváranie kvalitného prostredia pre občana, rozširovanie plôch oddychu a zlepšovanie zdravotnej kondície obyvateľstva.

Projekt/Aktivita: 3.3.1 Dobudovanie a prevádzka zberného dvora na triedený odpad

Popis: Všetky uvedené investície v obci v súčasnosti chýbajú, zberný dvor je v Spišskej Novej Vsi, čo je neprijateľne ďaleko pre občanov obce. Po ich realizácii dôjde k efektívnejšiemu triedeniu odpadov, zníži sa množstvo komunálneho odpadu alepší sa životné prostredie v obci. Predpokladá sa vybavenie zberného dvora traktorom a veľkoobjemovými kontajnermi. Cieľom je aj plnenie požiadaviek smerníc EÚ a zákonov SR v oblasti odpadového hospodárstva, skvalitnenie i zefektívnenie nakladania s odpadmi s pozitívnym dopadom na skvalitňovanie životného prostredia a rozvoja obehového hospodárstva.

Projekt/Aktivita: 3.3.2 Rekonštrukcia kanalizačného a vodovodného potrubia

Popis: V súčasnom období má obec vybudovanú splaškovú kanalizáciu, ktorá je ale podľa informácií z miestnej samosprávy v obci zle vybudovaná a vyžaduje rekonštrukciu. Podobný problém predstavuje aj miestny verejný vodovod. Dôsledkom uvedeného stavu sú poruchy v dodávkach pitnej vody a prípadný únik fekálií z kanalizácie do koryt miestnych vodných tokov, čo predstavuje značné hygienické a epidemiologické riziko pre obyvateľov obce. Realizáciou rekonštrukcie a výstavby nových úsekov vodovodu a kanalizácie dôjde k zabezpečeniu obyvateľov epidemiologicky nezávadnou pitnou vodou a k ochrane životného prostredia a zlepšeniu kvality života obyvateľov na úseku nakladania s odpadovými vodami.

Projekt/Aktivita: 3.3.3 Zabezpečenie likvidácie čiernych skládok odpadu

Popis: Obec priebežne rieši odstraňovanie čiernych skládok odpadu, ktorých existencia je prakticky permanentná, aj po ich likvidácii nezriedka vznikajú na rovnakých miestach ďalšie. Tento katastrofálny stav pretrváva i napriek rampám zabráňujúcim vstup na konkrétne lokality. Čierne skládky majú výrazne nepriaznivý vplyv na životné prostredie. Ich odstránením sa prispeje ku kvalitnejšiemu životnému prostrediu, čistejšej a atraktívnejšej obci tak pre obyvateľov ako aj návštevníkov.

Projekt/Aktivita: 3.3.4 Podpora a realizácia osvetu a propagácie vhodnosti separovania a recyklácie odpadov vo všetkých kategóriách obyvateľstva

Popis: V záujme naplnenia všetkých záväzných ukazovateľov v oblasti odpadového hospodárstva, triedenia odpadov, recyklácie a obehového hospodárstva je nevyhnutné zabezpečovať aj osvetu i propagáciu realizovaných opatrení a to vo všetkých skupinách obyvateľstva.

Projekt/Aktivita: 3.4.1 Obnova miestnych komunikácií

Popis: Miestne komunikácie sú veľmi dôležitým líniovým prvkom štruktúry sídla. Ich udržiavanie vo vhodnom technickom stave je základom pre bezpečný pohyb a presun obyvateľstva i návštevníkov. V súčasnosti je na viacerých úsekoch havarijný stav povrchov komunikácií s chýbajúcim technickým vybavením. Ide o realizáciu opráv a rekonštrukcií miestnych komunikácií a chodníkov. V súčasnosti sú chodníkmi zabezpečené iba Obchodná ulica od cintorína po stred obce. Prioritou pri obnove budú hlavne aktivity spojené s výstavbou chodníkov od OcÚ až na Podlesok – rozšírenie o cyklotrasu +

rekonštrukcia chodníkov pre zvyšné časti obce. Ich rekonštrukciou, resp. vybudovaním dôjde ku komfortnejšiemu a bezpečnejšiemu bývaniu obyvateľov v obci. Cieľom je aj skvalitnenie automobilovej i pešej dopravy, zvýšenie bezpečnosti a kvality života obyvateľov obce a bezpečnejšieho spojenia aj s turisticky atraktívnou lokalitou Podlesok. K ďalším aktivitám je potrebné priradiť aj rekonštrukciu poľných ciest, prioritne časť cesty okolo poľnohospodárskeho dvora, kde sú obecné pozemky. Tu je možnosť spojiť túto aktivitu aj s realizáciou cyklotrasy a chodníkom pre peších turistov, ktorí idú na turistiku z obce, nie z Podleska: podľa situácie sa odporúča cca 500 m dlhý úsek okolo hospodárskeho dvora vyasfaltovať a zvyšné úseky spevniť. V rámci tejto aktivity by sa nemalo zabudnúť ani na rekonštrukciu miestnych komunikácií – hlavne na Tomášovskú cestu a miestnu komunikáciu od kostola k hospodárskemu dvoru.

Projekt/Aktivita: 3.4.2 Zabezpečenie technickej vybavenosti a výstavby vhodnej infraštruktúry v osade

Popis: Jedná sa o realizáciu technických podmienok (voda, elektrická energia, komunikácie, kanalizácia, osvetlenie atď.) pre plánované objekty – napr. Komunitné centrum, Hygienické centrum, priestory pre terénnu sociálnu prácu a iné aktivity a to priamo vo vyčlenenej lokalite - nezastavanej časti rómskej osady. Pre výstavbu navrhovaných objektov je v prvom rade potrebné v danej časti rómskej osady vybudovať v nevyhnutnom rozsahu potrebnú infraštruktúru. Vybudovaním technickej infraštruktúry sa vytvoria základné podmienky pre následnú výstavbu plánovaných objektov s uvedeným zameraním svojich činností.

Projekt/Aktivita: 3.4.3 Technické zázemie pre činnosť Dobrovoľného hasičského zboru Hrabušice

Popis: Popri podpore aktivít DHZ je potrebné aj jeho priestorové a technické zázemie. Jedná sa o získanie finančnej výpomoci na rekonštrukciu objektu požiarnej stanice, technického zázemia, príslušnej infraštruktúry a jej technického a strojného vybavenia v obci. Obec týmto získa základné podmienky na plnenie zákonných úloh v oblasti ochrany obyvateľov pred požiarom a živelnými pohromami, na prípravu a cvičenia členov DHZ, na výchovu obyvateľov a výkon prevencie v tejto oblasti, na uskladnenie techniky atď.

Projekt/Aktivita: 3.4.4 Zvyšovanie energetickej efektívnosti obecných budov a zariadení

Popis: Pri každom z obecných priestorov či zariadení je nutné snažiť sa o dosiahnutie čo najvyššej miery energetickej efektívnosti prevádzky. Cieľom je zníženie nákladov na energiu, bezpečnosť a ochrana životného prostredia. Všetky navrhované činnosti majú slúžiť vyššej efektívnosti vynaložených financií pri prevádzke a hlavne skvalitneniu možností využívania týchto budov či zariadení.

Projekt/Aktivita: 3.4.5 Obnova, rekonštrukcia a výstavba verejného osvetlenia

Popis: Ide o rekonštrukciu súčasného verejného osvetlenia v celej obci plus výstavbu novej siete verejného osvetlenia. Súčasná svietidlá majú cca 5 – 7 rokov s nevyhnutnou potrebou ich výmeny, káble sú zastarané. Dôležité je uskutočniť pasportizáciu osvetlenia a na jej základe realizovať výmenu starých svietidiel. Tiež je potrebné zvážiť výmenu podperných bodov v jednotlivých lokalitách, riešiť výmenu káblových vedení a výmenu osvetľovacích bodov s LED technológiou. Cieľom je zvýšenie komfortu osvetlenia pre občanov, zvýšenie bezpečnosti, zníženie energetických nákladov a vstupov na údržbu.

Časť D – Realizačná časť

PHSR je živým dokumentom, ktorého realizácia musí byť pravidelne sledovaná a program podľa potreby dopĺňaný a upravovaný. Realizačná časť je zameraná na popis postupov inštitucionálneho a organizačného zabezpečenia realizácie a aktualizácie Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Hrabušice. Systém monitorovania a hodnotenia jeho plnenia je nastavený ustanovením merateľných ukazovateľov, vecným a časovým harmonogramom jeho realizácie formou akčných plánov.

Pre zabezpečenie plynulej implementácie akčného plánu PHSR sa bude pri projektoch realizovaných obcou, v uzneseniach OcÚ, deklarovať položka zlučiteľnosti s dokumentom PHSR 2015-2020.

Inštitucionálne a organizačné zabezpečenie realizácie PHSR

Orgánom implementácie PHSR obce Hrabušice na roky 2015 - 2020 (napĺňanie cieľov, monitoring, hodnotenie) bude Obecný úrad. Obec Hrabušice bude prostredníctvom Akčného plánu v súlade so svojimi kompetenciami vytvárať podmienky pre vznik a rozvoj územnej spolupráce a partnerstiev za účelom dosahovania stanovených cieľov.

Garantom dokumentu je obec zastúpená starostom a najvyšším orgánom obce – obecným zastupiteľstvom.

Koordináciu implementácie bude vykonávať Obecný úrad Hrabušice (oddelenie).

OcÚ zabezpečuje udržateľný hospodársky, sociálny a územný rozvoj obce aj za pomoci PHSR, Územného plánu, akčných plánov a inej strategickej dokumentácie.

Útvarmi zodpovednými za stratégiu a projektovú činnosť v obci Hrabušice sú hlavné

Oddelenie zabezpečuje hlavne nasledujúce činnosti:

...

Zoznam kľúčových aktivít na $n + 2$ roky je uvedený v akčnom pláne, ktorý bude potrebné každoročne aktualizovať na nasledujúce 3 roky. Aktualizovaný akčný plán PHSR bude potrebné po jeho vyhotovení schváliť v OcÚ.

Medzi hlavné úlohy obce bude patriť:

- riadiť implementáciu akčného plánu PHSR;
- realizovať projekty, ktoré prinesú pre obec želaný efekt a budú dlhodobo udržateľné;
- vyčleniť z rozpočtu obce finančné prostriedky potrebné na realizáciu navrhnutých aktivít;
- podporovať spoluprácu medzi hlavnými aktérmi rozvoja obce a koordinovať ich aktivity;
- pravidelne vyhodnocovať plnenie akčného plánu na základe stanovených merateľných ukazovateľov;

- aktualizovať dokument podľa vzniknutej spoločenskej potreby alebo po minimálne 3 rokoch implementácie.

Komunikačná stratégia

Koordinátor PHSR bude pravidelne komunikovať s osobami zodpovednými za aktivity akčného plánu a tvoriť rozhranie medzi realizátormi aktivít, monitorovacím tímom a obcou.

Komunikácia o PHSR bude realizovaná s viacerými cieľovými skupinami:

- občania obce – bude prebiehať priebežné informovanie o implementácii PHSR, v prípade potreby a požiadavky budú prebiehať konzultácie k spôsobom a formám realizácie jednotlivých aktivít, prípadne zapájanie občanov do ich realizácie;
- odborná verejnosť a inštitúcie – budú prebiehať priebežné konzultácie a informovanosť, v prípade potreby a požiadavky aj stretnutia pracovných skupín a verejné prerokovanie návrhov či ich priame zapojenie do realizácie aktivít a získavania externých zdrojov financovania;
- médiá – podľa potreby a možností bude prebiehať informovanosť o procese a výsledkoch realizácie PHSR, resp. jednotlivých aktivít.

Interná komunikácia bude prebiehať v rámci aktualizácie dokumentu pri monitorovaní a vyhodnocovaní výsledkov realizovaných aktivít. Do komunikácie budú zapojení zamestnanci obecného úradu, ktorí budú pripravovať podklady pre monitorovanie a hodnotenie. Do procesu komunikácie budú zapojení aj poslanci OcÚ, ktorí budú priebežne schvaľovať aktualizácie dokumentu a výsledky PHSR.

Finančné zabezpečenie jednotlivých opatrení a rámcových aktivít

Finančný plán predstavuje východiská pre financovanie PHSR obce Hrabušice. Východiskami pre stanovenie finančného rámca PHSR sú indikatívne finančné požiadavky pre realizáciu konkrétnych projektov, ktoré sú však vo väčšine prípadov iba ťažko kvantifikovateľné.

Podrobnejšie informácie o finančnom zabezpečení realizácie konkrétnych projektových návrhov, v súlade s kompetenciami samosprávy, budú súčasťou toho ktorého projektového zámeru v budúcnosti. V súlade so Zákom o podpore regionálneho rozvoja je tento na území SR financovaný z viacerých zdrojov a to hlavne:

- štátny rozpočet;
- štátne účelové fondy;
- rozpočty VÚC a rozpočty miestnej samosprávy;
- iné zdroje (granty, PPP, úvery).

Doplňkovým zdrojom finančného zabezpečenia podpory regionálneho rozvoja sú prostriedky Európskej únie (na roky 2013 – 2020 sú to európske štrukturálne a investičné fondy) na to určené.

Systém monitorovania a hodnotenia plnenia PHSR

Medzi kľúčové činnosti a procesy nevyhnutné pre správne zabezpečenie implementácie PHSR patria aj monitorovanie a hodnotenie na úrovni programu i jednotlivých jeho aktivít.

Základom nového strategického prístupu v oblasti monitoringu a hodnotenia pre programové obdobie 2014 – 2020 je dôraz kladený na jasné definovanie cieľov, sieťovanie organizácií i samospráv a orientácia na výsledky intervencií.

Jednotné a správne porozumenie nového výsledkovo orientovaného prístupu k politike súdržnosti EÚ je kľúčovým faktorom efektívnej prípravy a realizácie napr. aj programového obdobia 2014 - 2020. Premenu plánovaných vstupov, výstupov a výsledkov na skutočné vstupy, výstupy a dosiahnuté výsledky prostredníctvom výberu a implementácie projektov možno pozorovať v reálnom čase pomocou monitorovacích mechanizmov.

Monitorovanie, ktorého dominantným nástrojom sú merateľné ukazovatele, je teda zamerané predovšetkým na sledovanie efektivity implementačných a riadiacich mechanizmov programu a na dosahovanie cieľov programu.

Na rozdiel od vstupov a výstupov, skutočne dosiahnutý výsledok je okrem realizácie programu daný aj externými faktormi mimo dosahu programu. Externé faktory môžu mať na dosahovanie výsledku minimálny alebo výraznejší vplyv.

Výstupy predstavujú cielene zvolené priame produkty aktivít, ktoré majú prispievať k dosiahnutiu plánovaného výsledku.

Výsledky aktivít by mali byť nastavené tak, aby externé faktory nikdy neprevažovali nad faktormi pod kontrolou programu.

Práve preto je pri tvorbe programu kľúčové identifikovať pokiaľ možno všetky faktory, ktoré môžu ovplyvniť dosahovanie zvoleného výsledku a rozhodnúť, ktoré z nich budú predmetom programu.

Z tohto dôvodu je určenie celkového skutočne dosiahnutého výsledku t.j. reálneho dopadu (dosahu) programu na zmenu sociálno-ekonomickej reality možné len na základe vykonania **hodnotenia dopadov**.

Hodnotenie plnenia PHSR vychádza z údajov získaných na základe monitorovania, kombinuje ich s ďalšími údajmi a poskytuje pridanú hodnotu pre proces učenia, zdokonaľovania a zvyšovania transparentnosti verejných politík tým, že analyzuje špecifickú situáciu hodnoteného programu. Hľadá súvislosti, ktoré nie sú evidentné a dopady, ktoré neboli plánované, poskytuje relevantné dôkazy. Jediným cieľom hodnotenia by nikdy nemalo byť iba poskytnutie pozitívneho alebo negatívneho výroku o implementácii a riadení programu.

Výstupy z monitorovania zabezpečujú pre obec Hrabušice vstupy pre rozhodovanie pre účely zlepšenia implementácie PHSR, vypracovávanie priebežných správ a záverečnej správy o vykonávaní PHSR a podklady pre rozhodovanie Obecného zastupiteľstva obce Hrabušice (napr. v súvislosti s prípadnou revíziou PHSR).

Údaje získané v procese monitorovania predstavujú významný zdroj informácií pre riadenie PHSR a pre prijímanie rozhodnutí OcÚ Hrabušice a Obecného zastupiteľstva. Zároveň sú využívané v procese hodnotenia PHSR, resp. jeho rôznych aspektov. Monitorovanie (a následne hodnotenie) prebieha na základe systému merateľných ukazovateľov.

Stanovenie vhodných výstupových a najmä výsledkových merateľných ukazovateľov je kľúčové, aby bolo možné merať a spätne vyhodnotiť dosahovanie plánovanej zmeny sociálno-ekonomickej reality.

Výstupové merateľné ukazovatele pre všetky prioritné osi PHSR je potrebné definovať v závislosti od plánovaných aktivít a projektov, ktoré prispievajú k dosahovaniu plánovaného výsledku.

Pri definovaní výstupových merateľných ukazovateľov by PHSR malo, keď je to možné, vyberať zo zoznamu spoločných merateľných ukazovateľov na úrovni EÚ/SR, nemalo by sa mu však prispôbovať. Zvoliť by mali len tie merateľné ukazovatele, ktoré vystihujú podstatu výstupov priorit a prioritných osí PHSR.

Cieľové hodnoty predstavujú kvalifikovaný odhad, ktorý môže byť v prípade potreby upravený na základe vývoja implementácie. Pri stanovovaní cieľových hodnôt je vhodné vychádzať zo skúseností s implementáciou podobných projektov v minulosti, z dostupných cenníkov, prípadne smerných ukazovateľov (tzv. benchmarkov).

Výsledkové merateľné ukazovatele sú základným prvkom nového výsledkovo orientovaného prístupu k politike súdržnosti po roku 2013. Kľúčovou úlohou je ich definovanie v rámci programovania, ich sledovanie v rámci monitorovania a ich vyhodnotenie v rámci hodnotenia dopadov. Môžu zohrávať významnú úlohu v procese výberu projektov, lebo práve ich prostredníctvom je možné posúdiť prínos projektov k dosahovaniu špecifického cieľa prioritnej osi.

Zdrojom monitorovacích ukazovateľov na úrovni opatrení aktivít sú Národná stratégia regionálneho rozvoja a SR – ukazovatele na úrovni NUTS 3, Národné ciele stratégie Európa 2020.

Monitorovanie začína na najnižšom stupni – na úrovni projektu. Pre potreby monitorovania je projekt základnou jednotkou, ktorá je analyzovaná prostredníctvom relevantných zozbieraných údajov.

Cieľom monitorovania a hodnotenia je zostaviť komplexnú informáciu o tom, ako sa plnia opatrenia navrhnuté v PHSR. Obecny úrad bude postupovať podľa plánu monitorovania a hodnotenia PHSR obce Hrabušice na roky 2015 – 2020. Úlohou koordinátora bude 1x ročne podať správu o plnení na OcZ, vrátane vyhodnotenia merateľných ukazovateľov.

Výstupom procesov budú monitorovacia správa a hodnotiaci správa vrátane záverov a odporúčaní na ďalšie obdobie, s ktorou budú oboznámení poslanci OcZ a verejnosť.

Monitorovacie a hodnotiace správy bude vyhotovovať odborný útvar OcÚ zodpovedný za rozvoj obce. Správy budú prerokované v riadiacich štruktúrach OcÚ a v komisiách OcZ.

Po schválení PHSR v OcZ môže byť podľa potreby vytvorený monitorovací výbor, ktorý bude zložený prioritne z členov riadiaceho tímu, ale prípadne aj iných identifikovaných vhodných osôb. V prípade vytvorenia sa monitorovací výbor bude stretávať raz ročne, najneskôr v druhom štvrtroku, v prípade potreby aj viackrát.

Monitorovanie vykonané príslušných oddelením alebo poverenou osobou, poskytne informácie o realizácii aktivít a projektov aj formou merateľných ukazovateľov. Monitorovanie bude slúžiť ako podklad pre hodnotenie PHSR.

Hodnotenie PHSR

V súlade so systémom riadenia, definovaným v PHSR, hodnotenie predstavuje proces, ktorý systematicky skúma prínos z realizácie PHSR a jeho súlad s cieľmi stanovenými v PHSR a analyzuje účinnosť realizačných procesov a vhodnosť nastavenia jednotlivých opatrení a skupiny aktivít a pripravuje odporúčania na zvýšenie ich efektívnosti.

Proces hodnotenia z hľadiska jeho vykonávania je rozdelený na interné a externé hodnotenie. Pri internom hodnotení je v procese hodnotenia realizovaný vlastnými (internými) kapacitami subjektu zodpovedného za administratívne zabezpečenie realizácie PHSR, naopak na externom hodnotení sa podieľa externý subjekt (iná právnická alebo fyzická osoba).

Hodnotenie poskytne informácie o vplyve realizovaných opatrení na územie obce a bude podkladom pre aktualizáciu PHSR zohľadňujúc prebiehajúce zmeny. Hodnotenie PHSR sa bude realizovať uprostred obdobia realizácie a po jeho ukončení. V prípade potreby hodnotenie PHSR bude možné realizovať na základe rozhodnutia kompetentných orgánov obce.

Hodnotenie PHSR sa vykonáva na úrovni plnenia cieľov, to znamená, že sledujeme ukazovatele účinkov (dopadov). Toto hodnotenie bude realizované v roku 2021, po ukončení platnosti PHSR. Odporúčame realizovať hodnotenie aj v cca polovici obdobia platnosti PHSR (r. 2019), spojené so zisťovaním, či a ako sa zmenila spoločenská a ekonomická situácia a či je nevyhnutné alebo potrebné podľa nej urobiť revíziu obsahu PHSR.

Podklady do hodnotenia poskytnú koordinátorovi PHSR zodpovedné úseky alebo osoby za jednotlivé aktivity, podľa popisu v akčnom pláne PHSR. Tie aktivity, ktoré budú realizované v partnerstve, alebo priamo partnermi, budú garanti zo strany obce monitorovať – t.j. získavať od realizátora údaje o realizácii a výsledkoch.

Plán monitorovania a hodnotenia PHSR obce Hrabušice na roky 2015-2020

Aktivita	Termín
Monitorovanie realizácie aktivít PHSR – každoročne	01. 03. – 30. 04. k 31. 12. predchádzajúceho roka
Hodnotenie počas obdobia realizácie aktivít PHSR – min 1x za 3 roky	rok 2019
Hodnotenie po ukončení realizácie aktivít PHSR	rok 2021
Mimoriadna aktualizácia a hodnotenie aktivít PHSR	podľa identifikovanej potreby

Zdroj: vlastné spracovanie

Priebežné hodnotenie - Proces priebežného hodnotenia má formu série hodnotení, ktorých cieľom je kontinuálne počas implementácie Programu skúmať rozsah, do akého sa využili prostriedky, skúmať efektívnosť a účinnosť programovania a sociálno-ekonomický dopad. Zároveň identifikuje faktory, ktoré prispeli k úspechu alebo neúspechu implementácie Programu vrátane udržateľnosti a identifikovania vhodných postupov. Hodnotenie sa vykonáva systematicky a priebežne počas celého trvania Programu až po predloženie Záverečnej správy Programu.

Výsledky hodnotenia sú podkladom pre rozhodnutia OcÚ Hrabušice a Obecné zastupiteľstvo obce Hrabušice pri riadení realizácie PHSR s účelom dosiahnuť žiaduci pokrok smerom k naplneniu hlavných ekonomických, sociálnych a environmentálnych cieľov.

Následné hodnotenie - Následné hodnotenie skúma rozsah, v akom sa využili zdroje, účinnosť a efektívnosť programovania a sociálno-ekonomický vplyv. Následné hodnotenie určí faktory, ktoré prispeli k úspechu alebo neúspechu vykonávania PHSR a určí osvedčené postupy. Výstupom následného hodnotenia je Záverečná správa o hodnotení PHSR obce Hrabušice.

Hodnotiace obdobie pri následnom hodnotení predstavuje obdobie celej realizácie PHSR, tzv. programové obdobie.

Systém merateľných ukazovateľov - Systém merateľných ukazovateľov predstavuje hlavný zdroj informácií, na ktorých by malo byť hodnotenie založené. Zároveň sú tieto ukazovatele predmetom špecifických hodnotení v rôznych fázach.

Práca s merateľnými ukazovateľmi zahŕňa tieto dva procesy: 1.) zaradenie nových merateľných ukazovateľov do analytickej práce Obecného úradu; 2.) naplnenie merateľných ukazovateľov hodnotami.

Zoznam merateľných ukazovateľov pre jednotlivé programy je navrhnutý v prílohe.

Časový harmonogram realizácie PHSR obce Hrabušice

Podrobnejší harmonogram realizácie konkrétnych projektových zámerov (v súlade s kompetenciami obce Hrabušice) bude súčasťou jednotlivých akčných plánov, resp. prípadného interného zásobníka projektových zámerov obce Hrabušice.

Akčný plán pre obec Hrabušice na roky 2015-2017

Akčný plán obsahuje zoznam aktivít, ktoré prispievajú k realizácii jednotlivých opatrení a cieľov. Aktivity sú zoradené podľa obdobia, v ktorom sa majú realizovať. Je potrebné každoročne pripraviť a zverejniť akčný plán na ďalšie tri roky, ktorý bude vstupom do plánovania rozpočtu a ďalších dokumentov a procesov obce a Obecného úradu. Akčný plán na ďalšie tri roky bude potrebné každoročne aktualizovať na základe monitorovania a odporúčania pracovných skupín.

Všetky procesy spojené s realizáciou akčného plánu sa prispôbia časovému harmonogramu ďalších rozhodovacích procesov prebiehajúcich v samospráve (príprava rozpočtu, príprava realizačných plánov komisií apod.). Zároveň je úlohou vedenia obce zainteresovať a motivovať pracovníkov obce ako aj partnerov na plnení cieľov PHSR.

V rámci možnej budúcej spolupráce s potenciálnymi partnermi na realizácii PHSR bude vhodné vyhotoviť „Dohodu o partnerstve a spolupráci“ so subjektmi, ktoré budú mať o tieto aktivity záujem.

Časť E – Finančná časť

Financovanie PHSR a akčného plánu bude viaczdrojové. Bude sa opierať o rozpočet obce, finančné zdroje partnerov, zdroje EÚ (EŠIF), súkromné a iné zdroje. Konkretizácia akčného plánu na trojročné obdobie v súlade s rozpočtom obce umožní v niektorých prípadoch naplánovať výšku a vhodné zdroje financií pre jednotlivé aktivity. Tie budú závisieť od zvoleného spôsobu realizácie príslušnej aktivity, od inštitúcie, ktorá bude realizátorom, od možnosti čerpania vonkajších zdrojov a od rozhodnutí OcZ. Finančná časť obsahuje informácie o možnostiach a zdrojoch finančného zabezpečenia jednotlivých opatrení a aktivít a to hlavne zo zdrojov Európskych štrukturálnych a investičných fondov.

Indikatívny finančný plán pre realizáciu PHSR nie je možné spracovať z dôvodu, že väčšina položiek nemá konkrétne finančné vyjadrenie a akékoľvek predikcie by boli veľkým rizikom pre naplnenie plánovaných indikátorov. V súčasnosti známe finančné alokácie na niektoré aktivity sú súčasťou Akčného plánu na n + 2 roky. Všetky známe financie sa budú dopĺňať do akčného plánu pri jeho aktualizáciách.

Operačné programy 2014 – 2020

Slovenská republika bude v programovom období 2014 – 2020 čerpať Európske štrukturálne a investičné fondy (EŠIF) prostredníctvom operačných programov v rámci cieľa **Investovanie do rastu a zamestnanosti** a v rámci cieľa **Európska územná spolupráca**.

Tab.: Operačné programy cieľa Investovanie do rastu a zamestnanosti

Operačný program	Riadiaci orgán	Pridelená alokácia v EUR
Výskum a inovácie	MŠVVŠ SR	2 266 776 537
Integrovaná infraštruktúra	MDVRR SR	3 966 645 373
Ľudské zdroje	MPSVR SR	2 204 983 517
Kvalita životného prostredia	MŽP SR	3 137 900 110
Integrovaný regionálny OP	MPRV SR	1 754 490 415
Efektívna verejná správa	MV SR	278 449 284
Technická pomoc	ÚV SR	159 071 912
Program rozvoja vidieka	MPRV SR	1 545 272 844
Rybné hospodárstvo	MPRV SR	15 785 000
SPOLU:		15 329 374 992

Zdroj: vlastné spracovanie

Tab.: Vybrané operačné programy cieľa Európska územná spolupráca

Operačný program	Orgán zodpovedný za implementáciu a monitoring
<i>Programy cezhraničnej spolupráce:</i>	
Slovenská republika – Maďarsko 2014 - 2020	MPRV SR
Poľsko – Slovenská republika 2014 - 2020	MPRV SR
ENI Maďarsko – Slovensko – Rumunsko – Ukrajina 2014 – 2020	MPRV SR
<i>Programy nadnárodnej spolupráce:</i>	
Central Europe 2014 (Stredná Európa 2014)	ÚV SR
Danube Transnational Programme 2014 - 2020 (Dunajský nadnárodný program 2014 - 2020)	ÚV SR
<i>Programy medzinárodnej spolupráce:</i>	
INTERREG+	MH SR
ERASMUS+	Európska Komisia
Europe for citizens (Európa pre obyvateľov)	Európska Komisia

Creative Europe (Kreatívna Európa)	Európska Komisia
ESPO	MDVRR SR
INTERACT	MH SR
URBACT	MDVRR SR

Zdroj: vlastné spracovanie

Záver

- bude vytvorený tesne pred zasadnutím OcZ lebo obsahuje informácie z verejného prerokovania a schvaľovania dokumentu